

การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสา
ประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย

นางสาวอรรวรรณ จินะใจหาญ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2554

**The Role Operations of Sub-District Soil Improvement Volunteers
in Chiang Rai Province**

Miss Orawan Jinajaiharn

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Extension and Development

School of Agriculture and Cooperatives

Sukhothai Thammathirat Open University

2011

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล
ในจังหวัดเชียงราย
ชื่อและนามสกุล นางสาวอรรรณ จินะใจหาญ
แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร. พรชุลี นิลวิเศษ
2. รองศาสตราจารย์ ดร. สุนันท์ สีสังข์

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2555

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมจิต โยชะคง)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. พรชุลี นิลวิเศษ)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุนันท์ สีสังข์)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิสวธีรานนท์)

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร. พรชุลย์ นิลวิเศษ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ที่กรุณาให้คำแนะนำและติดตามแนะนำวิทยานิพนธ์อย่างใกล้ชิดรวมทั้งตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องจนวิทยานิพนธ์สำเร็จเรียบร้อยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง รวมทั้งท่านรองศาสตราจารย์ ดร. สมจิต โยชะคง ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร. สุนันท์ สีสังข์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ยิ่งจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ หมอদিনอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงรายทุกท่าน ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินเชียงราย นายนภดล ชัยกิจ นักวิชาการและเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยพัฒนาที่ดินที่ 1 - 8 ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม การสนับสนุน ให้ข้อเสนอแนะ คำแนะนำด้านต่าง ๆ เพื่อให้วิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอบพระคุณพี่ ๆ เพื่อน ๆ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชทุกท่าน ที่มีส่วนร่วมในการเสนอแนะข้อคิดเห็น ตลอดจนร่วมมือทำให้การวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดีไว้ ณ โอกาสนี้ นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ครอบครัวทุกคน และคุณนภพภูต ชูสมุทร ที่เป็นแรงใจและให้การสนับสนุนที่มีคุณค่าเสมอมา

อรวรรณ จินะใจหาญ

กรกฎาคม 2555

ชื่อวิทยานิพนธ์ การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย
ผู้วิจัย นางสาวอรรพรรณ จินะใจหาญ **รหัสนักศึกษา** 2539000873 **ปริญญา** เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
(ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)
อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. พรชุลี นิลวิเศษ (2) รองศาสตราจารย์ ดร. สุนันท์ สีสังข์
ปีการศึกษา 2554

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ (2) การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ (3) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย

ประชากรที่ศึกษา คือ หมอดินอาสาประจำตำบลปี 2554 ใน 18 อำเภอ ของจังหวัดเชียงราย จำนวน 123 คน เก็บข้อมูลทุกคนโดยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า (1) หมอดินอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 53.80 ปี เรียนจบชั้นประถมศึกษา จำนวนสมาชิกและแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 3.94 และ 3.11 คน ตามลำดับ มีตำแหน่งเป็นผู้นำชุมชนทางการเกษตร เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรและเป็นแหล่งกู้เงินทำการเกษตรเฉลี่ยรายละ 113,206.15 บาท ประกอบอาชีพทำนา มีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 23.56 ไร่ สมัครเข้าเป็นหมอดินอาสาประจำตำบลด้วยตนเองและปฏิบัติงานมาแล้วเฉลี่ย 8.97 ปี โดยพาหนะรถจักรยานยนต์ส่วนตัว ได้รับความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินจากคู่มือและเจ้าหน้าที่ ประเด็นความรู้ที่หมอดินอาสาประจำตำบลทุกคนตอบถูกต้อง ได้แก่ น้ำหมักสมุนไพรไล่แมลงใช้ร่วมกับสารเร่ง พด.7 และการปลูกหญ้าแฝกป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน หมอดินอาสาประจำตำบลมีความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในเรื่องภาระงานเจ้าหน้าที่หรือสถานี และชุมชน (2) หมอดินอาสาประจำตำบลดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่จำนวน 3 ครั้ง ในภาพรวมและแต่ละด้านทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ การประสานงานและการประชาสัมพันธ์ การรวบรวมข้อมูลปัญหาและความต้องการ การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเทคโนโลยี การดูแลกลุ่มเกษตรกรที่จัดตั้งขึ้น การเป็นแกนนำเครือข่าย การรายงานผลการปฏิบัติงาน และการประชุมอบรมสัมมนา ยกเว้นจำนวน 2 ครั้งในการดำเนินกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย โดยดำเนินการบริการตรวจวิเคราะห์ดิน พร้อมแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาดิน และแนะนำการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกพืชตามความเหมาะสมแก่บุคคลเป้าหมาย จำนวน 136.21 115.78 และ 311.10 ราย ตามลำดับ (3) หมอดินอาสาประจำตำบลมีปัญหาในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในระดับปานกลางในภาพรวมและทั้ง 7 ด้านดังกล่าว ยกเว้นระดับน้อยในการรายงานผลการปฏิบัติงาน โดยมีข้อเสนอแนะให้จัดอบรมให้ความรู้ ทำความเข้าใจ และกระตุ้นให้ดำเนินการหรือกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ในบทบาทหน้าที่มากขึ้น สนับสนุนการประชาสัมพันธ์ผ่านรายการวิทยุ กิจกรรมคลินิกเฉพาะกิจ และสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่ม รวมทั้งปรับแก้แบบฟอร์มรายงานให้กรองง่ายขึ้น

คำสำคัญ การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ หมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดเชียงราย

Thesis title: The Role Operations of Sub-District Soil Improvement Volunteers in Chiang Rai Province

Researcher: Miss Orawan Jinajaiharn; **ID:** 2539000873;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development);

Thesis advisors: (1) Dr.Pornchulee Nilvises, Assocoate Professor;

(2) Dr.Sunan Seesang, Assocoate Professor; **Academic year:** 2011

Abstract

The purposes of this research were to study (1) socio-economic factors (2) role operations (3) problems and recommendations regarding the role operations of sub-district soil improvement volunteers in Chiang Rai Province.

Population in this study was a number of 123 soil improvement volunteers in 18 districts of Chiang Rai Province in the year 2011. Instrument for collecting data was interview. Data analysis by computer program and statistics employed included frequency, percentage, mean, minimum value, maximum value and standard deviation.

Research findings were as follows. (1) Most of the soil improvement volunteers were male and completed primary education. The average number in their family and agricultural labor in their family were 3.94 persons and 3.11 persons respectively. They also held a position as agricultural leader, customer of the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives. In terms of agricultural loan source for agricultural activities, the average of their loan was 113,206.15 Baht/person. Their occupation was farmer with the average entire planting area 23.56 rai. They applied to be sub-district soil improvement volunteers by themselves. Their average operation duration was 8.97 years with their own motorcycles. They obtained knowledge on soil improvement from manual and agricultural extension agents. Every soil improvement volunteer was able to give accurate answers on the following topics i.e. herbal fermented enzyme liquid to prevent insects together used with Microbial Activator LDD 7 and planting vetiver grass to prevent soil erosion. The sub-district soil improvement volunteers agreed with role operations of staff or station and community. (2) In overall, the sub-district soil improvement volunteers followed their role operations 3 times, each aspect of 7 aspects such as coordination and public relations, collection of problems/information/needs, knowledge transfer and development of technology, follow-up established agricultural groups, serving as core network, report of work achievement and workshop seminars ; except for role operations 2 times in follow-up assigned work. The sub-district soil improvement volunteers provided services to check and analyze soil along with advice on soil solution as well as advice how to make use of soil in growing appropriate plants to target individuals numbering 136.12 persons, 115.78 persons and 311.10 persons respectively. (3) The sub-district soil improvement volunteers' problems in their role operations was medium level both overall and the mentioned 7 aspects except for low level in the report of work achievement. They suggested organizing a training to keep them knowledgeable and be more understanding, encourage them to be more active with activities in their role operations, promote the public relations via radio programs, specific clinic activity, support groups' activities as well as adjust the report form more simple to fill out.

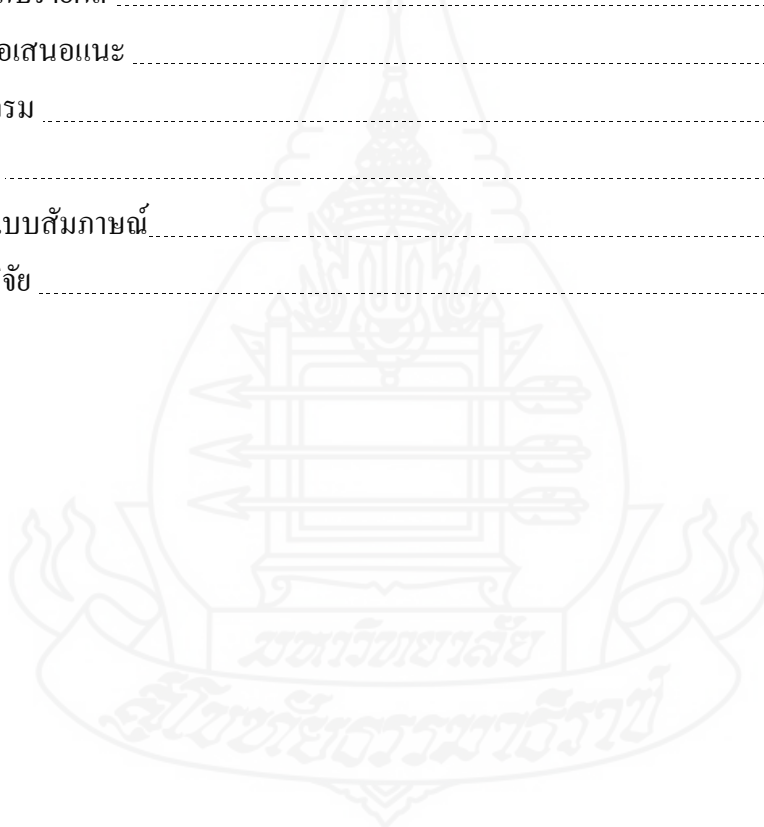
Keywords: Role Operations, Sub-District Soil Improvement Volunteers, Chiang Rai Province

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท	7
แนวคิดเกี่ยวกับหมอดินอาสา	11
สภาพทั่วไปของจังหวัดเชียงราย	18
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	31
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	31
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	32
การเก็บรวบรวมข้อมูล	36
การวิเคราะห์ข้อมูล	36
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	38
ตอนที่ 1 ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำตำบล	38
ตอนที่ 2 ปัจจัยอื่น ๆ ในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดิน อาสาประจำตำบล	51

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ตอนที่ 3 การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของ หมอดินอาสาประจำตำบลในปี 2554.....	59
ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงาน ตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล.....	69
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	76
สรุปการวิจัย	76
อภิปรายผล	83
ข้อเสนอแนะ	87
บรรณานุกรม	89
ภาคผนวก	93
แบบสัมภาษณ์.....	94
ประวัติผู้วิจัย.....	107

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 ปัจจัยทางสังคมของหมอดินอาสาประจำตำบล	39
ตารางที่ 4.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำตำบล	44
ตารางที่ 4.3 ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล	51
ตารางที่ 4.4 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานตามบทบาท หน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล	55
ตารางที่ 4.5 จำนวนครั้งในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของ หมอดินอาสาประจำตำบล	60
ตารางที่ 4.6 การปฏิบัติในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของ หมอดินอาสาประจำตำบล	66
ตารางที่ 4.7 ระดับปัญหาในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของ หมอดินอาสาประจำตำบล	70

ญ

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	5
ภาพที่ 2.1 แผนที่จังหวัดเชียงราย.....	19

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 320.7 ล้านไร่ เป็นพื้นที่เกษตรกรรมหรือพื้นที่ถือครองทางการเกษตร ประมาณ 130 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งหมด ประชากรของประเทศประมาณครึ่งหนึ่งมีอาชีพเกษตรกรรม ภาคการเกษตรจึงมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เพราะนอกจากจะก่อให้เกิดรายได้ แล้วยังเป็นแหล่งนำเข้าเงินตราจากต่างประเทศ โดยไทยเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรที่สำคัญของโลก เช่น ยางพารา ข้าว มันสำปะหลัง เป็นต้น แต่แนวโน้มของการใช้ที่ดินทางการเกษตรเริ่มเปลี่ยนไป โดยพื้นที่ปลูกข้าวและพืชไร่เริ่มลดลง ในขณะที่พื้นที่ในการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ผล ไม้ยืนต้นได้เพิ่มขึ้น พบว่าทรัพยากรดินมีความเสื่อมโทรมมากขึ้นจากการใช้ที่ดินไม่ถูกต้องตามศักยภาพของพื้นที่ใช้สอยประเภท หรือการนำพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมสำหรับการเกษตรไปใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น การชะล้างพังทลายของดิน ดินขาดธาตุอาหาร ดินเค็ม ดินเปรี้ยว ดินทรายจัด ดินตื้น และดินบนภูเขา โดยที่ดินที่มีปัญหาเพิ่มขึ้นจาก 182.0 ล้านไร่ เป็น 192.7 ล้านไร่ ในระหว่างปี 2532 – 2544 คิดเป็นร้อยละ 60 ของพื้นที่ทั้งหมด สำหรับพื้นที่ถือครองทางการเกษตรประมาณ 112 ล้านไร่ มีการใช้ที่ดินไม่เหมาะสมกับศักยภาพถึงร้อยละ 40 และเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรเฉลี่ยต่อคนลดลงจาก 21.0 ไร่ ในปี 2536 เป็น 19.3 ไร่ ในปี 2546 ในขณะที่ความต้องการพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น แต่พื้นที่ถือครองโดยเฉลี่ยลดลง ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลงยิ่งขึ้นและการฟื้นฟูบำรุงดินทำได้จำกัด ทำให้ต้องเพิ่มผลผลิตโดยการใช้สารเคมี ทำให้เกิดปัญหาการตกค้างของสารเคมีในดิน (สำนักเศรษฐกิจการเกษตร http://www.cpd.go.th/download/plan/plan_coop10_50-54.pdf ค้นคืนวันที่ 3 สิงหาคม 2554)

กรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีภารกิจหลักในการวิเคราะห์และวิจัยดินหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับดิน ติดตามสถานการณ์การใช้ที่ดิน วิจัยเพื่อการพัฒนาที่ดินในด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ การปรับปรุงบำรุงดิน การแก้ไขดินที่มีปัญหาในการทำการเกษตร ให้บริการวิเคราะห์ดินและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับดิน บริการวัสดุปรับปรุงบำรุงดิน พันธุ์พืชเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ และจัดบริการข้อมูลระบบสารสนเทศด้านการพัฒนาที่ดินแก่เกษตรกร

ส่วนราชการ และบุคคลที่สนใจ (กรมพัฒนาที่ดิน http://www.ldd.go.th/ldd/Link-Suggest/suggest_duty.html คืบค้นวันที่ 5 สิงหาคม 2554) โดยแบ่งการบริหารราชการออกเป็น ส่วนกลางประกอบด้วย 11 สำนัก 2 กอง และ 1 สถาบัน และส่วนภูมิภาคประกอบด้วยสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 12 เขต และสถานีพัฒนาที่ดินจังหวัด 76 จังหวัด

กรมพัฒนาที่ดินจึงมีหน้าที่โดยตรงในการแก้ไขพัฒนาฟื้นฟูทรัพยากรดิน และการใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดินที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างยั่งยืน แต่เนื่องด้วยกรมพัฒนาที่ดินมีบุคลากรที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ไม่เพียงพอกับจำนวนพื้นที่ที่ประสบปัญหาทางทรัพยากรดิน ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานครอบคลุมพื้นที่รับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีการคัดเลือกและแต่งตั้งเกษตรกรในพื้นที่ให้เป็นหมอดินอาสาเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในการให้บริการแก่เกษตรกรในพื้นที่เกี่ยวกับการพัฒนาที่ดิน โดยหมอดินอาสาแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ หมอดินอาสาหรือหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน คือเกษตรกรที่สนใจงานพัฒนาที่ดินและสมัครใจเป็นอาสาสมัครของกรมพัฒนาที่ดิน เข้ามาร่วมทำงานกับเจ้าหน้าที่ในการให้ความรู้และบริการงานพัฒนาที่ดินในพื้นที่หมอดินอาสาประจำตำบลมีที่มาโดยได้รับการคัดเลือกจากหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน เพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินประจำตำบล หมอดินอาสาประจำอำเภอมีที่มาโดยได้รับการคัดเลือกจากหมอดินอาสาประจำตำบล เพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินประจำอำเภอ และหมอดินอาสาประจำจังหวัดมีที่มาโดยได้รับการคัดเลือกจากหมอดินอาสาประจำอำเภอ เพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินประจำจังหวัด ทั้งนี้หมอดินอาสาทุกระดับได้รับการแต่งตั้งโดยผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดิน (กรมพัฒนาที่ดิน <http://mordin.ddd.go.th/ManualMordin/Reimbursement/index.htm> คืบค้นวันที่ 5 สิงหาคม 2554)

บทบาทหน้าที่หลักของหมอดินอาสาแต่ละระดับจะเป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในพื้นที่ เป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดิน และหมอดินอาสาในระดับที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมายจากสถานีพัฒนาที่ดิน เป็นผู้รับหรือแจ้งข่าวสารข้อมูลด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบ ตลอดจนรับฟังปัญหา สืบหาข้อมูล สอบถามความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ดินของเกษตรกรในเขตรับผิดชอบและแจ้งให้กรมพัฒนาที่ดินได้รับทราบ เป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในด้านการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ และเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินแก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบ เป็นผู้ดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านด้านการพัฒนาที่ดิน การใช้สารอินทรีย์เพื่อลดใช้สารเคมีทางการเกษตร จำนวนสมาชิกกลุ่มละ 50 คน เป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสาในระดับต่าง ๆ ที่รับผิดชอบ

รายงานผลการปฏิบัติงานในส่วนที่ได้รับมอบหมายให้สถานีพัฒนาที่ดินทราบ และร่วมกิจกรรมการประชุม อบรม สัมมนา และหรือปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากกรมพัฒนาที่ดิน

หน่วยงานในส่วนภูมิภาคที่สังกัดสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 7 มีที่ตั้งสำนักงานอยู่ในจังหวัดน่านจำนวน 4 หน่วยงาน ได้แก่ สถานีพัฒนาที่ดินแพร่ สถานีพัฒนาที่ดินน่าน สถานีพัฒนาที่ดินพะเยา และสถานีพัฒนาที่ดินเชียงราย โดยสถานีพัฒนาที่ดินเชียงรายมีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาที่ดิน สาธิต ส่งเสริมและเผยแพร่กิจกรรมการพัฒนาที่ดินในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย ครอบคลุมพื้นที่ 18 อำเภอ 123 ตำบล 1,806 หมู่บ้าน ประชากร 1,207,512 คน เป็นพื้นที่ทางการเกษตร 2,584,165 ไร่ มีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่เป็นข้าราชการ 10 คน เมื่อคิดเทียบต่อพื้นที่งานที่ต้องรับผิดชอบนั้นมีจำนวนจำกัด จึงมีการแต่งตั้งหมอดินอาสาขึ้นมาเพื่อช่วยในการปฏิบัติงานในพื้นที่ สถานีพัฒนาที่ดินเชียงรายมีหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน 1,625 คน หมอดินประจำตำบล 123 คน หมอดินอำเภอ 18 คน และหมอดินจังหวัด 1 คน (กรมพัฒนาที่ดิน http://mordin.idd.go.th/Report_ByRegion.aspx ค้นคืนวันที่ 8 สิงหาคม 2554)

หมอดินอาสาประจำตำบลมีบทบาทสำคัญมากในการปฏิบัติงานในพื้นที่ เพราะบุคคลเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นตัวแทนเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน ในการให้บริการด้านการพัฒนาที่ดินแก่เกษตรกร โดยให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในรูปแบบของเครือข่าย แต่ยังมีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ จึงส่งผลทำให้การปฏิบัติงานไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย เพื่อศึกษาปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล รวมถึงปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล เพื่อนำผลที่ได้ไปกำหนดเป็นแนวทางในการสนับสนุนและส่งเสริมการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงรายให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัด เชียงราย
- 2.2 เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลใน จังหวัดเชียงราย
- 2.3 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของ หมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำ ตำบลในจังหวัดเชียงราย จากการทบทวนวรรณกรรม และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดย กำหนดให้

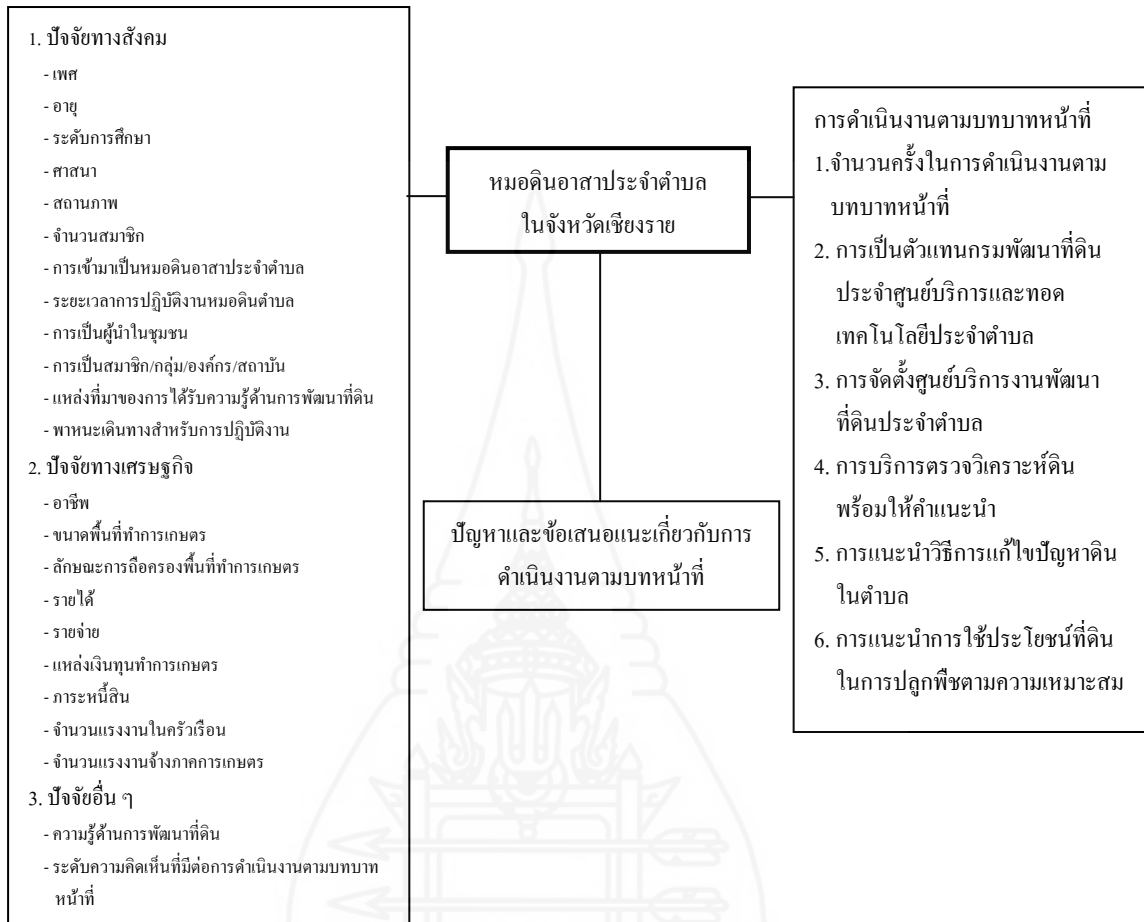
ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ศาสนา สถานภาพ จำนวนสมาชิก ในครัวเรือน การเข้ามาเป็นหมอดินอาสาประจำตำบล ระยะเวลาการปฏิบัติงาน การเป็นผู้นำใน ชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กร/สถาบัน แหล่งที่มาของการได้รับความรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน และพาหนะเดินทางสำหรับการปฏิบัติงาน

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพในครัวเรือน ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด ลักษณะการถือครองพื้นที่ทางการเกษตร รายได้ของครัวเรือน รายจ่ายของครัวเรือน แหล่งเงินทุน ทางการเกษตร ภาระหนี้สิน จำนวนแรงงานในครัวเรือน และจำนวนแรงงานจ้างภาคการเกษตร

ปัจจัยอื่น ๆ ในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล ได้แก่ ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินและระดับความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่

การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ ได้แก่ จำนวนครั้งในการดำเนินงานตามบทบาท หน้าที่ การเป็นตัวแทนกรมพัฒนาที่ดินประจำศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล การจัดตั้งศูนย์บริการงานพัฒนาที่ดินประจำตำบล การบริการตรวจวิเคราะห์ดินพร้อมให้คำแนะนำ การแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาดินในตำบล และการแนะนำการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกพืช ตามความเหมาะสม

สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้จะศึกษาการดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล ในจังหวัดเชียงราย ซึ่งได้รับการคัดเลือก แต่งตั้งและขึ้นทะเบียนโดยสถานีพัฒนาที่ดินเชียงรายในปี 2554 โดยจะศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจ การดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ ปัญหาและข้อเสนอแนะของหมอดินอาสาประจำตำบล

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 **หมอดินอาสา** หมายถึง หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นเกษตรกรที่สนใจงานพัฒนาที่ดินและสมัครใจเป็นอาสาสมัครของกรมพัฒนาที่ดิน พร้อมทั้งจะทำการเกษตร โดยใช้เทคโนโลยีและผลิตภัณฑ์ของกรมพัฒนาที่ดินและให้คำแนะนำแก่เกษตรกรทั่วไปในหมู่บ้าน

5.2 **หมอดินอาสาประจำตำบล** หมายถึง หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกจากหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านด้วยกัน และแต่งตั้งโดยผู้อำนวยการ สถานีพัฒนาที่ดิน เพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินประจำตำบล

5.3 **บทบาทหน้าที่** หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกตามตำแหน่งและสถานภาพของหมอดินอาสาประจำตำบล

5.4 **การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่** หมายถึง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในการเป็นตัวแทนกรมพัฒนาที่ดินประจำศูนย์บริการและทอดเทคโนโลยีประจำตำบล การจัดตั้งศูนย์บริการงานพัฒนาที่ดินประจำตำบล การบริการตรวจวิเคราะห์ดินพร้อมให้คำแนะนำ การแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาดินในตำบล และการแนะนำการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกพืชตามความเหมาะสม

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 นำข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยไปปรับใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาหมอดินอาสาประจำตำบลให้สามารถปฏิบัติงานตามภารกิจให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

6.2 นำผลงานวิจัยที่ได้ไปกำหนดเป็นรูปแบบการปฏิบัติงานของหมอดินอาสาประจำตำบลทั่วทั้งประเทศ

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัด เชียงราย มีการศึกษาแหล่งข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารวิชาการ ตำรา บทความ วารสาร และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง ดังหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท
2. แนวคิดเกี่ยวกับหมอดินอาสา
3. สภาพทั่วไปของจังหวัดเชียงราย
4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท จะได้กล่าวถึง ความหมาย ประเภท และการแสดงบทบาท ดังนี้

1.1 ความหมายของบทบาท

ผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของบทบาท มีหลายท่าน ดังนี้
กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2527: 50) อธิบายความหมายของคำว่าบทบาทไว้ว่า
การประพฤติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพในสังคมนั้น ๆ
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 495) ให้
ความหมายคำว่า บทบาท หมายถึง การกระทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อ แม่
บทบาทของครู

งามพิศ สัตย์สงวน (2538: 98) ให้ความหมายของคำว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่
คาดหวังสำหรับผู้อยู่ในสภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคน
หรือสังคมเพื่อให้ผู้สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถพยากรณ์
พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้

นริตา ไตรสรณกุล (2546: 55) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การประพฤติ การปฏิบัติ
การกระทำ หรือการปฏิสังสรรค์ทางสังคมของบุคคลตามสถานภาพ สิทธิ ตำแหน่งหน้าที่

ธวัชชัย กฤตรัชตนันต์ (2552: 25) กล่าวว่า บทบาท คือ รูปแบบของการแสดง พฤติกรรมหรือการปฏิบัติงานของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านที่ถูกกำหนดโดยตำแหน่งหน้าที่ของตน

อุทัย หิรัญโต (2526: 197) อธิบายไว้ว่า บทบาท คือ หน้าที่หรือพฤติกรรมอันพึงคาดหวัง ของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือสังคมหนึ่ง หน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าวโดยปกติเป็นสิ่งของกลุ่มสังคม หรือวัฒนธรรมของกลุ่มในสังคมนั้นกำหนดขึ้น ฉะนั้นบทบาทจึงเป็นแบบแห่งความประพฤติของบุคคลในสถานะที่พึงมีต่อบุคคลอื่นในสถานะอีกอย่างหนึ่ง

ขวัญเดือน พุทธหน่อแก้ว (2542: 19) กล่าวว่า บทบาทคือพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งปฏิบัติไปตามที่สังคมคาดหวังว่าจะต้องปฏิบัติตามตำแหน่งหรือสถานภาพที่สังคมเป็นผู้กำหนด

ดังนั้น จึงกล่าวโดยสรุปว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่ปฏิบัติหรือกระทำตามสถานภาพ สิทธิและตำแหน่งหน้าที่ที่สังคมกำหนดไว้ โดยบุคคลที่ปฏิบัติงานในองค์กรจะต้องเข้าใจบทบาทของตนตามที่องค์กรได้กำหนดไว้ เพื่อให้มีมาตรฐานในการปฏิบัติงานที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

1.2 ประเภทของบทบาท

บุคคลแต่ละคนสามารถมีหลายบทบาทแล้วแต่สถานภาพและตำแหน่งในขณะนั้น ในสังคมหนึ่ง ๆ จึงมีบทบาทที่หลากหลายขึ้นอยู่กับเกณฑ์ในแต่ละสังคมที่ใช้ในการตัดสินบทบาทของสมาชิกในสังคมนั้น หากบุคคลใดมีความเข้าใจบทบาทประเภทต่าง ๆ ในสังคมนั้นแล้ว ก็จะแสดงบทบาทให้เป็นที่ยอมรับของสังคมได้ อังกาบ กอศรีพร (2525: 45) เสนอว่า บทบาทควรแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

- 1) บทบาทตามความคาดหวังของสังคม (prescribed role or objective role) หมายถึง ความคาดหวังชุดหนึ่งที่กำหนดโดยบรรทัดฐานของสังคม บุคคลใดที่อยู่ในสถานภาพเดียวกัน ย่อมถูกคาดหวังจากสังคมว่าจะแสดงบทบาทเดียวกัน
- 2) บทบาทตามความเข้าใจส่วนบุคคล (subjective role) หมายถึง ความคาดหวังเฉพาะที่บุคคลแต่ละคนมีต่อพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น
- 3) บทบาทที่แสดงออกจริง (enacted role) หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกจริง ๆ ไม่ใช่เป็นเพียงแต่ความคาดหวังเท่านั้น

บทบาทข้างต้นเป็นการแบ่งประเภทอย่างกว้าง ๆ ยังมีบทบาทอีกหลายประเภทที่บางสังคมใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดพฤติกรรมของแต่ละบุคคล ซึ่งถวิล ชาราโกชน์ (2526: 47) เสนอว่าบทบาทแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) บทบาททางเพศ (sex roles) เป็นบทบาทที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ซึ่งแรงจูงใจที่ทำให้คนเรากระทำสิ่งต่างๆ นั้น มีสาเหตุมาจากความปรารถนาทางเพศ และอาจเป็นผลสืบเนื่องต่อบทบาทอื่น ๆ ในอนาคต

2) บทบาทความเกี่ยวพันทางเครือญาติ (kinship roles) การแสดงบทบาทความเกี่ยวพันทางเครือญาติในสังคมไทย นับว่ามีความสำคัญไม่น้อย ซึ่งอาจมีผลต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในสังคมด้วย

3) บทบาททางสังคม (social roles) เป็นบทบาทที่สังคมกำหนดขึ้นไว้ให้บุคคลในสถานภาพต่าง ๆ ได้ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติหรือคาดหวังว่าจะปฏิบัติ โดยมีปทัสถานทางวัฒนธรรมเป็นเกณฑ์ตัดสิน

4) บทบาททางอาชีพ (occupational roles) เป็นบทบาทที่ต้องแสดงไปจนตลอดชีวิตซึ่งนับได้ว่าเป็นบทบาทสำคัญที่สุดที่จะทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ ผู้แสดงบทบาทควรจะคำนึงถึงขอบเขตและหลักการสำคัญของอาชีพนั้นว่า กำหนดให้แสดงบทบาทไว้อย่างไร จึงจะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

นอกจากนี้ยังพบว่าสถานภาพและบทบาทมีความแตกต่างกันไป บางชนิดจัดอยู่ในระดับสูง บางชนิดจัดอยู่ในอันดับต่ำ ซึ่งในการกำหนดลงไปว่าสถานภาพและบทบาทใดอยู่ในอันดับใดมีเกณฑ์สำคัญที่นำมาใช้ในการพิจารณาคั้งนี้ (เดิมศักดิ์ สุวรรณประเทศ 2521: 89)

1) รายได้ สังคมจะถือว่าผู้มีรายได้สูงจะมีสถานภาพหรือตำแหน่งสูงกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ

2) ลักษณะของงาน สังคมมักถือว่างานประเภทที่ใช้สมอง สติปัญญา มีความสำคัญมากกว่างานที่ต้องการกำลังร่างกาย โดยสังคมกำหนดให้ผู้ที่ทำงานด้านสมอง หรือสติปัญญา มีรายได้ เกียรติ อำนาจ ตอบแทนสูงกว่าผู้ที่ใช้กำลังร่างกาย

3) ลักษณะของอาชีพ ถ้าหากพิจารณาให้เฉพาะเจาะจงจะพบว่า อาชีพที่ใช้สมอง หรือสติปัญญาด้วยกันจะมีความแตกต่างกัน เช่น อาชีพครูจะดีกว่าอาชีพแพทย์

4) ชนิกานำเนิด ผู้ที่มีชนิกานำเนิดสูงไปตามชนิกานำเนิดด้วย เช่น ผู้ที่เกิดมาในตระกูลเก่าแก่ มีประวัติงามมาแล้วหลายชั่วคน มักจะได้รับการยกย่องในระดับสูง

5) ศาสนา คนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ซึ่งจะแตกต่างจากเรื่องของชนิกานำเนิดซึ่งคนไม่สามารถเปลี่ยนได้ สังคมนำศาสนาเป็นเกณฑ์ในการกำหนดความสูงต่ำของสมาชิกในสังคมด้วย

6) ความเป็นผู้รับผิดชอบสิ่งต่าง ๆ ที่หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่จะนำเข้ามาส่งเสริมและบริการแก่คนในชุมชน

7) การเป็นแบบอย่างหรือแม่แบบในการนำเทคโนโลยีหรือวิธีการผลิตใหม่มาใช้
 ดังนั้น จึงกล่าวโดยสรุปว่า ประเภทของบทบาทมีหลากหลายขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้
 เช่น ถ้าแบ่งอย่างกว้าง ๆ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ บทบาทตามความคาดหวังของสังคม
 บทบาทตามความเข้าใจส่วนบุคคล และบทบาทที่แสดงออกจริง แต่ถ้าแบ่งโดยการกำหนด
 พฤติกรรมของแต่ละบุคคล แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ บทบาททางเพศ บทบาทความเกี่ยวพัน
 ทางเครือญาติ บทบาททางสังคม และบทบาททางอาชีพ ส่วนการกำหนดอันดับสถานภาพและ
 บทบาทใช้เกณฑ์ดังนี้ รายได้ ลักษณะของงาน ลักษณะของอาชีพ ชาติกำเนิด ศาสนา ความเป็น
 ผู้รับผิดชอบสิ่งต่าง ๆ และการเป็นแบบอย่าง

1.3 การแสดงบทบาท

Allport. (1977: 186-188) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการแสดงบทบาทของบุคคลว่า
 ขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 ข้อ ดังนี้

- 1) ความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาท (role expectation) เป็นบทบาทตามความ
 คาดหวังของบุคคลอื่น หรือบทบาทที่สถาบัน องค์กรหรือกลุ่มสังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติตาม
 สิทธิหน้าที่ที่บุคคลนั้นครองตำแหน่งอยู่
- 2) การรับรู้บทบาท (role conception) เป็นการรับรู้ในบทบาทของตนว่าควรจะมี
 บทบาทอย่างไรและสามารถเห็นบทบาทของตนได้ตามการรับรู้ นั้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับความ
 ต้องการของบุคคลนั่นเอง ทั้งนี้การรับรู้บทบาทและความต้องการของบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะ
 พื้นฐานส่วนบุคคล ตลอดจนเป้าหมายในชีวิตและค่านิยมของบุคคลที่สวมบทบาทนั้น
- 3) การยอมรับบทบาทของบุคคล (role acceptance) ซึ่งเกิดขึ้นได้ เมื่อมีความ
 สอดคล้องกันของบทบาท ตามความคาดหวังของสังคมและบทบาทที่ตนเองรับรู้อยู่ การยอมรับ
 บทบาทหน้าที่นี้เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับความเข้าใจบทบาทและการสื่อสารระหว่างสังคมและบุคคล
 นั้น ทั้งนี้เพราะว่าบุคคลไม่ได้ยินดียอมรับกับบทบาททุกบทบาทเสมอไป แม้ว่า จะได้รับการ
 คัดเลือกหรือถูกแรงผลักดันจากสังคม ให้รับตำแหน่งและมีบทบาทหน้าที่ปฏิบัติก็ตาม เพราะถ้า
 หากว่าบทบาทที่ได้รับนั้นทำให้ได้รับผลเสียหายหรือเสียผลประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าขัดแย้ง
 กับความต้องการหรือค่านิยมหรือทัศนคติของบุคคลนั้น ผู้ครองตำแหน่งอยู่ก็พยายามหลีกเลี่ยง
 บทบาทนั้น ไม่ยอมรับบทบาทนั้น
- 4) การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล (role performance) เป็นบทบาทที่
 เจ้าของสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจจะเป็นการแสดงบทบาทที่สังคมคาดหวัง หรือเป็นการแสดง
 บทบาทตามการรับรู้และตามความคาดหวังของตนเอง การที่บุคคลจะปฏิบัติหน้าที่ได้ดีเพียงใดนั้น

ก็ขึ้นอยู่กับกรอบรับบทบาทนั้น ๆ ของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งอยู่ ซึ่งเนื่องจากความสอดคล้องกันของบทบาทตามความคาดหวังของสังคมและการรับบทบาทของตนเอง

ดังนั้น จึงกล่าวโดยสรุปว่า แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงบทบาทของบุคคลขึ้นอยู่กับ 4 ปัจจัย ได้แก่ ความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาท การรับบทบาท การยอมรับบทบาทของบุคคล และการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล

2. หมอдинอาสา

กรมพัฒนาที่ดิน(2553: 21-28 และจาก

http://sql.idd.go.th/mordin/procedure_mordin/A02.mordin-network.pdf ค้นคืนวันที่ 5 กันยายน 2554) กล่าวถึงประวัติ ความหมาย วัตถุประสงค์การบริหารงานหมอдинอาสา สิทธิประโยชน์และสิ่งตอบแทน การขึ้นทะเบียน หน้าที่ คุณสมบัติ การคัดเลือก/แต่งตั้ง หน้าที่ของเครือข่าย การดำรงตำแหน่งและพื้นที่ตำแหน่งของหมอдинอาสา ไว้ดังนี้

2.1 ประวัติหมอдинอาสา

กรมพัฒนาที่ดินมีนโยบายในการจัดตั้งหมอдинอาสาประจำ หมู่บ้านขึ้น ให้เป็นตัวแทนของกรมพัฒนาที่ดินในระดับพื้นที่ เพื่อแก้ไขข้อจำกัด เรื่องกำลังคนของกรมพัฒนาที่ดินที่มีจำกัด ไม่สามารถดูแลให้บริการเกษตรกรได้ทั่วถึง รวมทั้งได้รับมอบภารกิจที่เพิ่มขึ้น จึงได้มีการจัดตั้งหมอдинอาสาประจำหมู่บ้านทั่วประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538

ปี พ.ศ. 2544 – 2545 พัฒนาการจัดตั้งหมอдинอาสาประจำตำบล พร้อมจัดอุปกรณ์วิเคราะห์ดินให้ และริเริ่มจัดตั้งหมอдинอาสาประจำอำเภอและจังหวัด

ปี พ.ศ. 2547 เพิ่มบทบาทให้หมอдинอาสาประจำตำบล เป็นศูนย์กลางการบริการความรู้ จัดตั้งและบริหารศูนย์บริการงานพัฒนาที่ดินประจำตำบล และจัดแปลงสาธิตจุดเรียนรู้ด้านการพัฒนาที่ดินประจำตำบล มีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินงานนโยบายสำคัญ เช่น โครงการฟื้นฟูเกษตรกรหลังการพ้กชำระหนี้ เป็นต้น และมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเพิ่มผลผลิตของกรมพัฒนา ที่ดินให้เกษตรกร 2 ล้านครัวเรือนให้เพิ่มผลผลิต ร้อยละ 10 ลดรายจ่ายร้อยละ 10 และลดการใช้สารเคมีร้อยละ 30

ปี พ.ศ. 2548 หมอдинอาสาของกรมพัฒนาที่ดิน ได้รับการยอมรับจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้คัดเลือกเป็นเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาการพัฒนาที่ดินเพื่อเกษตรกรเป็นครั้งแรก ซึ่งปี 2548 คือ นายเหรียญ เจริญทอง หมอдинอาสาประจำตำบลคูเมือง อำเภอกูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ปี พ.ศ. 2549 มีหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านทั้งสิ้น 61,597 ราย หมอดินอาสาประจำตำบล 6,542 ราย หมอดินอาสาประจำอำเภอ 854 ราย และหมอดินอาสาประจำจังหวัด 76 ราย

ปี พ.ศ. 2550 จัดตั้งวิทยากรหมอดินอาสา โดยมีหมอดินอาสาเข้าร่วม และได้รับการฝึกอบรมเป็นวิทยากรหมอดินอาสา ซึ่งในปี 2554 มีการจัดตั้งและฝึกอบรมแล้วประมาณ 800 คนทั่วประเทศ พร้อมร่วมปฏิบัติงานกับเจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดิน ผลักดันให้ เกิดกลุ่มเกษตรกร ในการใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตร ปีละ 17,000 กลุ่ม จำนวนเกษตรกร 850,000 ราย

2.2 ความหมายของหมอดินอาสา

“หมอดินอาสา” หรือ “หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน” หมายความว่า เกษตรกรที่สนใจงานพัฒนาที่ดินและสมัครใจเป็นอาสาสมัครของกรมพัฒนาที่ดินพร้อมที่จะทำการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีและผลิตภัณฑ์ของกรมพัฒนาที่ดินและให้คำแนะนำแก่เกษตรกรทั่วไปในหมู่บ้าน

“หมอดินอาสาประจำตำบล” หมายความว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกจากหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านด้วยกัน และแต่งตั้งโดยผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินเพื่อช่วยเหลือ และสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินประจำตำบล

“หมอดินอาสาประจำอำเภอ” หมายความว่า หมอดินอาสาประจำตำบลได้รับการคัดเลือกจากหมอดินอาสาประจำตำบลด้วยกัน และแต่งตั้งโดยผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินเพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินประจำอำเภอ

“หมอดินอาสาประจำจังหวัด” หมายความว่า หมอดินอาสาประจำอำเภอที่ได้รับการคัดเลือกจากหมอดินอาสาประจำอำเภอด้วยกัน และแต่งตั้งโดยผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินเพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินประจำจังหวัด

“ที่ปรึกษาหมอดินอาสา” หมายความว่า บุคคลที่กรมพัฒนาที่ดิน พิจารณาเห็นว่า เป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสม สามารถปฏิบัติให้เกิดคุณประโยชน์ด้านการพัฒนาที่ดิน

“เครือข่ายหมอดินอาสา” หมายความว่า กลุ่มสมาชิกซึ่งประกอบด้วย หมอดินอาสาประจำจังหวัดและ/หรือหมอดินอาสาประจำอำเภอ และ/หรือหมอดินอาสาประจำตำบล หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านและสมาชิกกลุ่มเกษตรกร โดยมีการบริหารจัดการ ติดต่อประสานงาน ปฏิบัติงานร่วมกันในทุกส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ดิน และมีการเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบภายใต้การกำกับดูแลของกรมพัฒนาที่ดิน

2.3 วัตถุประสงค์ของการบริหารงานหมอดินอาสา

2.3.1 เพื่อให้หมอดินอาสาทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจประสานเชื่อมโยงระหว่างกรมพัฒนาที่ดินกับเกษตรกรในระดับต่าง ๆ ตามที่ระเบียบกำหนด

2.3.2 เพื่อสร้างระบบเครือข่ายการประสานงานโดยให้หมอดินอาสาเป็นผู้รับและ / หรือแจ้งข่าวสารข้อมูลด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบ ตลอดจนรับฟังปัญหา สืบหาข้อมูล สอบถามความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ดินของเกษตรกรในเขตรับผิดชอบและแจ้งให้กรมพัฒนาที่ดินได้รับทราบ

2.3.3 เพื่อให้มีระบบส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ทักษะ ภูมิปัญญาและประสบการณ์ด้านการพัฒนาที่ดินให้กับหมอดินอาสาในทุกระดับ มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์และเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการให้แก่เกษตรกรในท้องถิ่น

2.3.4 เพื่อสร้างระบบการบริหารงานหมอดินอาสาของกรมพัฒนาที่ดินให้มีความชัดเจนและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

2.4 สิทธิประโยชน์และสิ่งตอบแทนที่หมอดินอาสาจะได้รับ จากกรมพัฒนาที่ดิน ดังนี้

2.4.1 มีบัตรประจำตัวหมอดินอาสา

2.4.2 ได้รับการอบรมพัฒนาศักยภาพพัฒนาการเรียนรู้งานพัฒนาที่ดิน ได้รับข่าวสารและอุปกรณ์เครื่องมือที่กรมพัฒนาที่ดินจัดหาให้ตามความเหมาะสม

2.4.3 ได้รับโอกาสเข้าร่วมโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของกรมพัฒนาที่ดิน

2.4.4 ได้รับการประกาศยกย่อง เชิดชู ในกรณีที่มีผลงานช่วยเหลือทางราชการอย่างดีเด่น โดยจะมีการคัดเลือกในระดับจังหวัดและระดับเขต หมอดินอาสาที่ผ่านการคัดเลือกแล้ว จะได้รับรางวัลโล่ประกาศเกียรติคุณ ยกย่องเชิดชู จากกรมพัฒนาที่ดิน และหมอดินอาสาดีเด่นของกรมจะได้รับสิทธิในการเสนอชื่อให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์พิจารณาคัดเลือกเป็นเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาการพัฒนาที่ดินเพื่อเกษตรกรกรม

2.4.5 ได้รับค่าตอบแทน ค่าเบี้ยเลี้ยง/ยานพาหนะ จากภารกิจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากกรมพัฒนาที่ดินตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กรมพัฒนาที่ดินกำหนดและเป็นไปตามระเบียบของทางราชการ

2.4.6 ได้รับสิทธิประโยชน์อื่นเพิ่มเติมตามที่อธิบดีกรมพัฒนาที่ดินกำหนด

2.5 การขึ้นทะเบียนหมอดินอาสา

หมอดินอาสาจังหวัดใดให้ขึ้นทะเบียนที่สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัด ในจังหวัดนั้น ในการขึ้นทะเบียนหมอดินอาสาให้ผู้อำนวยความสะดวกสถานีพัฒนาที่ดินเป็นนายทะเบียน และให้สถานีพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานประสานงานหมอดินอาสาของจังหวัดนั้น ประเภทและคุณสมบัติของหมอดินอาสารวมทั้งการขึ้นทะเบียนหมอดินอาสาให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามที่กรมพัฒนาที่ดินกำหนด

2.6 หน้าที่ของหมอดินอาสา ดังต่อไปนี้

- 2.6.1 เป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในพื้นที่
- 2.6.2 เป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดิน และหมอดินอาสาในระดับที่เกี่ยวข้อง
- 2.6.3 เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมายจากสถานีพัฒนาที่ดิน
- 2.6.4 เป็นผู้รับ/ หรือแจ้งข่าวสาร ข้อมูลด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบ ตลอดจนรับฟังปัญหา สืบหาข้อมูล สอบถามความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ดินของเกษตรกรในเขตรับผิดชอบ และแจ้งให้กรมพัฒนาที่ดินได้รับทราบ
- 2.6.5 เป็นผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจของกรมพัฒนาที่ดินในด้านการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ และเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินแก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบ
- 2.6.6 เป็นผู้ดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น ในหมู่บ้านด้านการพัฒนาที่ดิน การใช้สารอินทรีย์เพื่อลดใช้สารเคมีทางการเกษตร จำนวนสมาชิกกลุ่มละ 50 คน
- 2.6.7 เป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสาในระดับต่าง ๆ ที่รับผิดชอบ
- 2.6.8 รายงานผลการปฏิบัติงานในส่วนที่ได้รับมอบหมายให้สถานีพัฒนาที่ดินทราบ
- 2.6.9 ร่วมกิจกรรมการประชุม อบรม สัมมนา และหรือปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากกรมพัฒนาที่ดิน

2.7 คุณสมบัติของหมอดินอาสา

กรมพัฒนาที่ดินกำหนดให้คุณสมบัติของหมอดินอาสาเป็นไปตามระเบียบดังต่อไปนี้ มีความสมัครใจและเหมาะสมที่จะทำงานเป็นหมอดินอาสา มีภูมิลำเนาและต้องมีการทำการเกษตรอยู่ในท้องถิ่น มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ได้รับความยินยอมจากคู่สมรส มีอายุไม่น้อยกว่า 18 ปีบริบูรณ์ และเคยผ่านการอบรมความรู้การพัฒนาที่ดินจากกรมพัฒนาที่ดิน

2.8 การคัดเลือก/แต่งตั้งหมอดินอาสาระดับต่าง ๆ

คณะกรรมการหมอดินอาสาระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด แต่งตั้งโดย ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดิน โดยมีหมอดินอาสาประจำตำบล หมอดินอาสาประจำอำเภอ และหมอดินอาสาประจำจังหวัด เป็นประธานในแต่ละระดับ และมีกรรมการเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน หมอดินอาสาประจำตำบล และหมอดินอาสาประจำอำเภอในระดับนั้นๆ โดยมีหน่วยพัฒนาที่ดินหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดิน เป็นที่ปรึกษา ส่วนกรรมการและเลขานุการคณะกรรมการหมอดินอาสาให้คัดเลือกมาจากกรรมการผู้ใดผู้หนึ่งที่เหมาะสม โดยคณะกรรมการหมอดินอาสาในแต่ละระดับมีหน้าที่บริหารเครือข่ายหมอดินอาสาในระดับนั้น ๆ ตามนโยบายของกรมพัฒนาที่ดิน

2.9 วิธีการคัดเลือก และแต่งตั้งหมอดินอาสา

ระเบียบและวิธีการที่กรมพัฒนาที่ดินกำหนดการคัดเลือกและแต่งตั้งหมอดินอาสาในระดับต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) การคัดเลือกและแต่งตั้งหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ให้หัวหน้าหน่วยพัฒนาที่ดินเป็นผู้กลั่นกรองพิจารณาคุณสมบัติผู้สมัคร ตามข้อ 2.7 เสนอผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินพิจารณาแต่งตั้ง โดยกำหนดให้หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านด้านการพัฒนาที่ดิน การใช้สารอินทรีย์เพื่อลดใช้สารเคมีทางการเกษตร คือหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน 1 คน ดูแลเกษตรกรอย่างน้อย กลุ่มละ 50 คน หากในหมู่บ้านใดมีเกษตรกรจำนวนมากสามารถจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้านเพิ่มขึ้นมากกว่า 1 กลุ่ม ก็ให้หน่วยพัฒนาที่ดินพิจารณากลั่นกรองบุคคลภายในกลุ่มที่มีคุณสมบัติ ตามข้อ 2.7 เสนอผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินพิจารณาแต่งตั้งเป็นหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านเพื่อดูแลเพิ่มขึ้น โดยหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านที่แต่งตั้งเพิ่มขึ้นในหมู่บ้านมากกว่า 1 คน เรียกว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านที่ 1 หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านที่ 2 หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านที่ 3 เรื่อยไป

2) การคัดเลือกและแต่งตั้งหมอดินอาสาประจำตำบล ให้หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในแต่ละตำบลคัดเลือกกันเองและเสนอรายชื่อให้หัวหน้าหน่วยพัฒนาที่ดินกลั่นกรองเสนอผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินเพื่อพิจารณาแต่งตั้งเป็นหมอดินอาสาประจำตำบล และให้มีหมอดินอาสาประจำตำบล ตำบลละหนึ่งคน โดยหมอดินอาสาประจำตำบลยังคงทำหน้าที่หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านด้วย

3) การคัดเลือกและแต่งตั้งหมอดินอาสาประจำอำเภอ ให้หมอดินอาสาประจำตำบลในแต่ละอำเภอคัดเลือกกันเอง และเสนอรายชื่อให้หัวหน้าหน่วยพัฒนาที่ดินกลั่นกรองเสนอผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดิน เพื่อพิจารณาแต่งตั้ง เว้นแต่ในกรณีที่เป็นและเร่งด่วนให้หัวหน้า

หน่วยพัฒนาที่ดินคัดเลือกจากหมอดินอาสาประจำตำบลที่พิจารณาแล้วเหมาะสมเสนอให้
ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินแต่งตั้งเป็นหมอดินอาสาประจำอำเภอก็ได้ และให้มีหมอดินอาสา
ประจำอำเภอ อำเภอละหนึ่งคน โดยหมอดินอาสาประจำอำเภอยังคงทำหน้าที่หมอดินอาสาประจำ
ตำบลในตำบลของตนเองด้วย

4) การคัดเลือกและแต่งตั้งหมอดินอาสาประจำจังหวัด ให้หมอดินอาสาประจำ
อำเภอในแต่ละจังหวัดคัดเลือกกันเอง และเสนอรายชื่อให้หัวหน้าหน่วยพัฒนาที่ดินกลุ่มกรองเสนอ
ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง เว้นแต่ในกรณีที่ทำเป็นและเร่งด่วนให้หัวหน้า
หน่วยพัฒนาที่ดินคัดเลือกจากหมอดินอาสาประจำอำเภอที่พิจารณาแล้ว เหมาะสมเสนอให้
ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินแต่งตั้งเป็นหมอดินอาสาประจำจังหวัดก็ได้ และให้มีหมอดินอาสา
ประจำจังหวัด จังหวัดละหนึ่งคน โดยหมอดินอาสาประจำจังหวัดยังคงทำหน้าที่หมอดินอาสา
ประจำอำเภอในอำเภอของตนเองด้วย

5) การคัดเลือกและแต่งตั้งหมอดินอาสากรุงเทพมหานครระดับต่าง ๆ ให้การ
คัดเลือกและแต่งตั้งหมอดินอาสาเป็นไปตามนี้ ได้แก่ การคัดเลือกและแต่งตั้งหมอดินอาสาประจำ
กรุงเทพมหานคร ให้ใช้ระเบียบเกี่ยวกับการคัดเลือกและแต่งตั้งหมอดินอาสาประจำจังหวัด
การคัดเลือกและแต่งตั้งหมอดินอาสาประจำเขต ให้ใช้ระเบียบเกี่ยวกับการคัดเลือกและแต่งตั้งหมอดิน
อาสาประจำอำเภอ การคัดเลือกและแต่งตั้งหมอดินอาสาประจำแขวง ให้ใช้ระเบียบเกี่ยวกับการ
คัดเลือกและแต่งตั้งหมอดินอาสาประจำตำบล การคัดเลือกและแต่งตั้งหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน
ให้ใช้ระเบียบเกี่ยวกับการคัดเลือกและแต่งตั้งหมอดินอาสาหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน

2.10 หน้าที่ของเครือข่ายหมอดินอาสา

ให้หมอดินอาสาประจำตำบล หมอดินอาสาประจำอำเภอ และหมอดินอาสา
ประจำจังหวัด รวมทั้งหมอดินอาสากรุงเทพมหานครในระดับหมอดินอาสาประจำแขวง หมอดิน
อาสาประจำเขต และหมอดินอาสากรุงเทพมหานคร ดูแลเครือข่ายหมอดินอาสาในระดับที่ตนเอง
รับผิดชอบ โดยเครือข่ายหมอดินอาสาทำหน้าที่ต่อไปนี้

- 1) สร้างความเข้าใจในปัญหา และมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรดิน
ของท้องถิ่นร่วมกัน
- 2) สร้างความเข้าใจในทิศทางและจุดหมายร่วมกันระหว่างสมาชิกกลุ่มเครือข่าย
ที่จะดำเนินการสนับสนุนรองรับการดำเนินงานของกรมพัฒนาที่ดินและเครือข่าย
- 3) ให้สมาชิกในเครือข่ายร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมมือกระทำ
อย่างแข็งขันในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เครือข่ายดำเนินการร่วมกันอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

4) ให้หมอดินอาสาในระดับต่าง ๆ แต่ละแห่งมีการติดต่อ สื่อสาร พบปะ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายร่วมกัน

2.11 การดำรงตำแหน่งและพ้นตำแหน่งของหมอดินอาสา

ให้หมอดินอาสาประจำจังหวัด หมอดินประจำอำเภอ และหมอดินอาสาประจำตำบล มีวาระในการดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปี นับแต่วันที่มีคำสั่งแต่งตั้ง โดยจะดำรงตำแหน่งติดต่อกันกี่วาระก็ได้ ถ้าหมอดินอาสาด้วยกันให้การยอมรับและผ่านการเลือกตั้งและแต่งตั้งอย่างถูกต้อง

หมอดินอาสาทุกระดับสถานะจะสิ้นสุดลงได้ด้วยเหตุหนึ่งเหตุใดดังต่อไปนี้

- 1) ตาย
- 2) ลาออก
- 3) ย้ายที่อยู่ไปอยู่หมู่บ้านอื่นหรือไปทำการเกษตรนอกพื้นที่ที่ตนเองดำรงตำแหน่งอยู่
- 4) คณะกรรมการหมอดินอาสาในระดับนั้น ๆ ออกเสียงมากกว่า 2 ใน 3 หรือผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาที่ดินเขตเห็นว่าไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของหมอดินอาสาได้
- 5) ไม่เข้าร่วมกิจกรรม ประชุมหรือฝึกอบรมที่กรมพัฒนาที่ดินดำเนินการเกิน 3 ครั้งติดต่อกัน โดยไม่ได้แจ้งเหตุผลความจำเป็นให้ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินทราบ
- 6) ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกและถูกจำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

เมื่อมีการสิ้นสุดสถานะ หรือพ้นตำแหน่งของหมอดินอาสาทุกระดับ ให้สถานีพัฒนาที่ดินดำเนินการคัดเลือกและแต่งตั้งหมอดินอาสาในระดับต่าง ๆ ตามระเบียบให้แล้วเสร็จภายใน 45 วัน

เมื่อมีการสิ้นสุดสถานะ หรือพ้นตำแหน่งก่อนวาระที่กำหนดของหมอดินอาสา ให้คัดเลือกและแต่งตั้งหมอดินอาสาระดับต่าง ๆ ตามระเบียบ แต่ให้หมอดินอาสาที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่อยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ที่ตนดำรงตำแหน่งแทน

ดังนั้น จึงกล่าวโดยสรุปว่า กรมพัฒนาที่ดินมีนโยบายจัดตั้งหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน และมีพัฒนาการจัดตั้งหมอดินอาสาประจำตำบล อำเภอและจังหวัดในเวลาต่อมา ให้เป็นตัวแทนของกรมพัฒนาที่ดินในระดับพื้นที่ เพื่อแก้ไขข้อจำกัดเรื่องกำลังเจ้าหน้าที่ที่มีจำกัด โดยมีวัตถุประสงค์การบริหารงานหมอดินอาสา สิทธิประโยชน์และสิ่งตอบแทนที่ได้รับจากการปฏิบัติหน้าที่ วิธีการขึ้นทะเบียน หน้าที่ คุณสมบัติของหมอดินอาสา การคัดเลือกและแต่งตั้งหมอดิน

อาคารระดับต่าง ๆ หน้าที่ของเครือข่ายหมอดินอาสา และการดำรงและพื้นตำแหน่งของหมอดินอาสา

3. สภาพทั่วไปของจังหวัดเชียงราย

กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดเชียงราย

(http://www.chiangrai.net/cpoc/2011/blog/File_Upload/fileID-8.pdf ค้นคืนวันที่ 1 สิงหาคม 2554)
กล่าวถึง ที่ตั้ง อาณาเขต ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ การเมืองการปกครอง ประชากร เส้นทาง การเดินทาง สภาพการใช้ที่ดิน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร สภาพการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญ ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด และโครงสร้างกำลังแรงงาน ไว้ดังนี้

3.1 ที่ตั้ง

จังหวัดเชียงรายตั้งอยู่ทางตอนเหนือสุดของประเทศไทย อยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 19 องศาเหนือ ถึง 20 องศา 30 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 99 องศา 15 ลิปดาตะวันออก ถึง 100 องศา 45 ลิปดาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานคร 829 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 11,678,369 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,298,981 ไร่

3.2 อาณาเขต

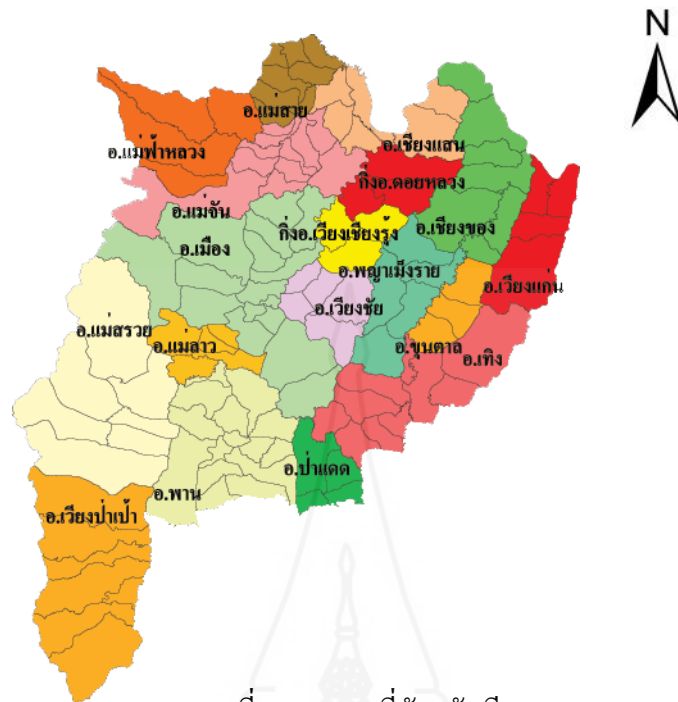
ทิศเหนือ ติดต่อกับ สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดลำปางและจังหวัดพะเยา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและจังหวัดพะเยา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าและจังหวัดเชียงใหม่

แนวเขตชายแดน ติดต่อกับ สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า ด้านอำเภอแม่จัน แม่สาย แม่ฟ้าหลวง และเชียงแสนรวม 130 กิโลเมตร แยกเป็นแนวภูเขา 100 กิโลเมตร แนวแม่น้ำสาย 10 กิโลเมตร และแนวแม่น้ำรวก 20 กิโลเมตร แนวเขตชายแดนติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีระยะทาง 184 กิโลเมตร โดยเป็นแนวแม่น้ำโขง 90 กิโลเมตร และแนวภูเขา 97 กิโลเมตร

ภาพที่ 2.1 แผนที่จังหวัดเชียงราย

3.3 ภูมิประเทศ จังหวัดเชียงรายมีภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสูงในทวีปตอนเหนือ (North Continental Highland) มีพื้นที่ราบสูงเป็นหย่อม ๆ ในเขตอำเภอแม่สรวย อำเภอเวียงป่าเป้า และอำเภอเชียงของ บริเวณเทือกเขาจะมีความสูงประมาณ 1,500 – 2,000 เมตรจากระดับน้ำทะเล บริเวณส่วนที่ราบตามลุ่มแม่น้ำสำคัญในตอนกลางของพื้นที่ ได้แก่ อำเภอพาน อำเภอเมือง อำเภอแม่จัน อำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ มีความสูงประมาณ 410 – 580 เมตรจากระดับน้ำทะเล

3.4 ภูมิอากาศ ปี 2552 – พฤษภาคม 2553

ฤดูร้อน ประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ – กลางเดือนพฤษภาคม มีอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 36.44 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุด 39.4 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2553 และอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 25.83 องศาเซลเซียส

ฤดูฝน ประมาณกลางเดือนพฤษภาคม – กลางเดือนตุลาคม เดือนที่มีฝนตกมากที่สุด คือ เดือนพฤษภาคม 2552 ปริมาณ 387 มิลลิเมตร ในปี 2552 มีฝนตกทั้งปี 177 วัน ปริมาณน้ำฝนรวม 1,625 มิลลิเมตร

ฤดูหนาว อยู่ในช่วงกลางเดือนตุลาคม – กลางเดือนกุมภาพันธ์ อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 12.7 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุด 10 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 2 มกราคม 2553 และ 19 มกราคม 2553 ตามลำดับ

3.5 การเมืองการปกครอง จังหวัดเชียงรายแบ่งหน่วยการปกครองออกเป็น ส่วนราชการสังกัดส่วนภูมิภาค 40 หน่วยงาน ส่วนราชการสังกัดส่วนกลาง 69 หน่วยงาน ส่วนราชการสังกัดท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลตำบล 50 แห่ง องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 92 แห่ง และอำเภอ 18 อำเภอ 124 ตำบล 1,751 หมู่บ้าน

3.6 ประชากร ณ เดือนธันวาคม 2553 รวมทั้งสิ้น 1,195,609 คน เป็นชาย 588,923 คน หญิง 606,686 คน สำหรับอำเภอที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมือง มีจำนวน 222,548 คน รองลงมา ได้แก่ อำเภอพาน มีจำนวน 124,812 คน และอำเภอแม่สายมีจำนวน 84,791 คน สำหรับอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุด คือ อำเภอแม่สาย 308.680 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาได้แก่ อำเภอเมือง 186.300 คนต่อตารางกิโลเมตร และอำเภอเวียงชัย 169.912 คนต่อตารางกิโลเมตร

3.7 เส้นทางการเดินทางไปจังหวัดเชียงราย

3.7.1 รถยนต์ จากกรุงเทพมหานครใช้ทางหลวงหมายเลข 1 A (พหลโยธิน) ระยะทาง 829 กิโลเมตร

3.7.2 รถประจำทาง มีรถประจำทางปรับอากาศสายกรุงเทพมหานคร – เชียงราย ออกจากสถานีขนส่งสายเหนือ ถนนกำแพงเพชร 2 (หมอชิต 2) ทุกวัน ๆ ละหลายเที่ยว ใช้เวลาเดินทางประมาณ 11 ชั่วโมง

3.7.3 เครื่องบิน บริษัทการบินไทย จำกัด สายการบินโอเรียนท์ไทย (One-2-go) และบริษัทไทยแอร์เอเชีย บริการเที่ยวบินระหว่างกรุงเทพมหานคร – เชียงรายทุกวัน ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง

3.8 สภาพการใช้ที่ดิน

สำนักนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน ส่วนวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดินที่ 1 กรมพัฒนาที่ดิน (http://olp101.1dd.go.th/luse1/web_lu/Lu_52/Lu52_N/chiangrai52.htm ค้นคืนวันที่ 5 กันยายน 2554) ระบุว่าการใช้ที่ดิน จังหวัดเชียงราย ปี พ.ศ.2553 มีประมาณ 7,298,981 ไร่ มีประเภทการใช้ที่ดินดังนี้ (1) พื้นที่ชุมชน 347,231 ไร่ (ร้อยละ 4.76) (2) พื้นที่เกษตรกรรม 3,217,613 ไร่ (ร้อยละ 44.07) (3) พื้นที่ป่าไม้ 3,402,869 ไร่ (ร้อยละ 46.62) (4) พื้นที่แหล่งน้ำ 95,209 ไร่ (ร้อยละ 1.31) (5) พื้นที่เบ็ดเตล็ด 236,059 ไร่ (ร้อยละ 3.24) (6) พื้นที่ในเขตชลประทาน 419,800 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 12.93 ของพื้นที่การเกษตร

ในปี 2553 จังหวัดเชียงรายมีประชากรทั้งหมด จำนวน 1,195,609 คน เป็นเกษตรกรจำนวน 511,551 คน คิดเป็นร้อยละ 42.81 ของประชากรทั้งหมด มีการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ประมาณร้อยละ 61.73 ใช้ทำนา ร้อยละ 26.35 ปลูกพืชไร่ และร้อยละ 11.92 ปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น โดยพืชหลักที่ทำรายได้ ได้แก่ ข้าวหอมมะลิ ข้าวเหนียว ข้าวโพด ชากาแฟ ถั่วลิสง ลำไย สับปะรด ส้มโอ ส้มเขียวหวาน สัตว์เศรษฐกิจ ได้แก่ โค ไก่พื้นเมือง และสุกร สัตว์น้ำเศรษฐกิจ ได้แก่ ปลานิล ปลาดุก และกุ้งก้ามกราม

3.9 แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

3.9.1 แหล่งน้ำธรรมชาติจังหวัดเชียงราย ประกอบด้วยแม่น้ำสำคัญ 7 สาย ดังนี้

- 1) **แม่น้ำกก** มีต้นกำเนิดในประเทศพม่า ไหลเข้าสู่ประเทศไทยในเขต จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านอำเภอเมืองเชียงราย อำเภอเวียงชัย อำเภอแม่จัน อำเภอดอยหลวง อำเภอ เชียงแสน ไหลสู่แม่น้ำโขง รวมความยาวประมาณ 145 กิโลเมตร
- 2) **แม่น้ำโขง** ไหลผ่านอำเภอเชียงแสนที่บ้านสบรวก (บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ) ผ่านอำเภอเชียงของ และอำเภอเวียงแก่น แล้วไหลเข้าประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว รวมความยาวประมาณ 94 กิโลเมตร
- 3) **แม่น้ำอิง** ความยาวที่ไหลผ่านจังหวัดประมาณ 100 กิโลเมตร ต้นน้ำเกิด จากส่วนด้านใต้ของหนองเล็งทราย ก่อนเข้ากว๊านพะเยา ไหลผ่านอำเภอเทิงไปบรรจบกับแม่น้ำ โขงที่อำเภอเชียงของ
- 4) **แม่น้ำคำ** ต้นกำเนิดในเขตอำเภอแม่ฟ้าหลวง ไหลผ่านอำเภอแม่จัน อำเภอเชียงแสน อำเภอแม่สาย แล้วไหลไปบรรจบแม่น้ำโขง รวมความยาวประมาณ 85 กิโลเมตร
- 5) **แม่น้ำลาว** ต้นกำเนิดในท้องที่อำเภอเวียงป่าเป้า ไหลผ่านอำเภอแม่สรวย อำเภอแม่ลาว อำเภอเมืองเชียงราย อำเภอเวียงชัย ไปบรรจบกับแม่น้ำกกที่เขตท้องที่อำเภอเวียงชัย รวมความยาวประมาณ 117 กิโลเมตร
- 6) **แม่น้ำสาย** เป็นแม่น้ำสายสั้น ๆ ไหลผ่านประเทศไทยบริเวณอำเภอ แม่สาย เป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า มีน้ำไหลตลอดปี สามารถนำน้ำ มาใช้ประโยชน์ทางการเกษตรได้
- 7) **แม่น้ำรวก** มีต้นกำเนิดจากประเทศพม่า ผ่านอำเภอแม่สายและอำเภอ เชียงแสน เป็นแม่น้ำสายสั้น เป็นเส้นกั้นอาณาเขตระหว่างประเทศ ไหลไปบรรจบกับแม่น้ำโขงที่ บ้านสบรวก ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน (บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ)

3.9.2 แหล่งน้ำชลประทานโครงการชลประทานเชียงราย ประกอบด้วย

1) โครงการชลประทานขนาดใหญ่

ฝายแม่ลาว พื้นที่รับประโยชน์ 133,686 ไร่ จำนวน 23 ตำบล ในเขต อำเภอเมือง อำเภอแม่ลาว และอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย และอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา

2) โครงการชลประทานขนาดกลาง

- (1) โครงการพัฒนาเกษตรแม่สาย พื้นที่รับประโยชน์ 61,700 ไร่ จำนวน 5 ตำบล ในเขตอำเภอแม่สาย
  - (2) ฝ่ายโป่งนก พื้นที่รับประโยชน์ 14,400 ไร่ จำนวน 5 ตำบล ในเขตอำเภอเวียงป่าเป้า
  - (3) ฝ่ายชัยสมบัติ พื้นที่รับประโยชน์ 35,000 ไร่ จำนวน 4 ตำบล ในเขตอำเภอเวียงชัย
  - (4) อ่างเก็บน้ำห้วยช้าง พื้นที่รับประโยชน์ 7,000 ไร่ จำนวน 4 ตำบล ในเขตอำเภอเชียงของ
  - (5) อ่างเก็บน้ำแม่ต๋าก พื้นที่รับประโยชน์ 17,000 ไร่ จำนวน 2 ตำบล ในเขตอำเภอเวียงชัย และอำเภอพญาเม็งราย
  - (6) ฝ่ายถ้ำวอก พื้นที่รับประโยชน์ 8,000 ไร่ จำนวน 6 ตำบล ในเขตอำเภอแม่ลาวและอำเภอพาน
  - (7) อ่างเก็บน้ำแม่สรวย พื้นที่รับประโยชน์ 3,000 ไร่ จำนวน 1 ตำบล ในเขตอำเภอแม่สรวย
- 3) โครงการชลประทานขนาดเล็ก จำนวน 149 โครงการ พื้นที่รับประโยชน์ 291,960 ไร่
- 4) โครงการชลประทานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 59 โครงการ พื้นที่รับประโยชน์ 100,890 ไร่
  - 5) โครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน จำนวน 16 โครงการ พื้นที่รับประโยชน์ 12,600 ไร่
  - 6) ศูนย์บริการเกษตรเคลื่อนที่ จำนวน 92 โครงการ พื้นที่รับประโยชน์ 55,280 ไร่
  - 7) แหล่งน้ำในไร่นา จำนวน 2,828 บ่อ

3.10 สภาพการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญ

3.10.1 พืชเศรษฐกิจ

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดเชียงรายมีหลายชนิด ประกอบด้วย ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเหลือง จิง ลำไย ลิ้นจี่ และพืชผัก นอกจากนี้ ยังมีพืชเศรษฐกิจใหม่ที่จังหวัดมุ่งส่งเสริมให้มีการขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มขึ้น ได้แก่

ข้าว เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญเนื่องจากเป็นอาหารหลัก โดยมีพื้นที่ปลูกทั้งสิ้น 2,003,983 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 61.73 ของพื้นที่การเกษตรของจังหวัด ข้าวที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นข้าวเหนียว พันธุ์ กข 6 นอกนั้นเป็นข้าวเจ้า พันธุ์ที่นิยมปลูก ได้แก่ พันธุ์ กข 15 และพันธุ์ข้าวดอกมะลิ ในปีเพาะปลูก 2552/53 มีพื้นที่ปลูกข้าวเหนียว 714,849 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 704.42 กิโลกรัมต่อไร่ และพื้นที่ปลูกข้าวเจ้า 764,012 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 665.71 กิโลกรัมต่อไร่ นอกจากนี้ในฤดูแล้งยังมีการปลูกข้าวนาปรัง 525,122 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกข้าวเหนียว 47,465 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 640 กิโลกรัมต่อไร่ พื้นที่ปลูกข้าวเจ้า 477,657 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 813.99 กิโลกรัมต่อไร่

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นพืชเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่งที่เกษตรกรนิยมปลูกสามารถเพาะปลูกได้ปีละ 2 ครั้ง ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ฤดูฝน และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ฤดูแล้ง ในปีเพาะปลูก 2552/53 มีพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทั้งหมด จำนวน 653,667 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 832.91 กิโลกรัมต่อไร่

ถั่วเหลือง ปลูกได้ปีละ 2 ครั้ง ได้แก่ ถั่วเหลืองฤดูฝน และถั่วเหลืองฤดูแล้ง สำหรับปีเพาะปลูก 2552/53 มีพื้นที่ปลูกถั่วเหลืองทั้งหมด 34,514 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 221.10 กิโลกรัมต่อไร่

ชิง เริ่มปลูกตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ โดยเก็บเกี่ยวเป็น 2 ช่วง ชิงอ่อนเก็บเกี่ยวเดือนกันยายน ชิงแก่เก็บเกี่ยวเดือนกุมภาพันธ์ในปีถัดไป สำหรับปี 2552/53 มีพื้นที่เพาะปลูกชิงทั้งหมด 10,509 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 2,558.57 กิโลกรัมต่อไร่

ลำไย มีพื้นที่ปลูกรวม 127,974 ไร่ ปี 2552 มีพื้นที่ให้ผลผลิต 125,105 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 434.35 กิโลกรัมต่อไร่

ลิ้นจี่ มีพื้นที่ปลูกรวม 35,767 ไร่ ปี 2552 มีพื้นที่ให้ผลผลิต 35,526 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 513.77 กิโลกรัมต่อไร่

ชา เป็นพืชยุทธศาสตร์ในการพัฒนาจังหวัดในปี 2552 มีพื้นที่ปลูกรวม 60,162 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 561.63 กิโลกรัมต่อไร่ พันธุ์ที่ปลูก ได้แก่ ชาอัสสัม ซึ่งเป็นพันธุ์ดั้งเดิม และชาจีน ที่เริ่มนิยมปลูก เนื่องจากให้ผลตอบแทนสูงและเป็นที่ต้องการของตลาด

ยางพารา เป็นพืชที่ได้รับการส่งเสริมตาม โครงการส่งเสริมการปลูกยางพาราในพื้นที่ใหม่ มีพื้นที่ปลูก 347,857 ไร่ เป้าหมายในโครงการปลูกยางพารา เพื่อยกระดับรายได้ระยะ 3 ในส่วนแบ่งของภาคเหนือ 150,000 ไร่ โครงการสาธิตแปลงกิ่งตาในโรงเรียน 20 โรงเรียน ในปี 2554 มีเนื้อที่กรีดยางโดยประมาณ 34,785.70 ไร่ (ร้อยละ 10 ของพื้นที่ปลูกทั้งหมด) มีปริมาณยาง 8,696,425 กิโลกรัมต่อปี ปริมาณการส่งออกยางไปต่างประเทศ 6,957,140 กิโลกรัม ราคาตลาดกลางยางพารา (หาดใหญ่) ราคาขายแผ่นดิบ 103.00 บาทต่อกิโลกรัม

กาแฟ เป็นพืชเศรษฐกิจใหม่ที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นอีกชนิดหนึ่ง เนื่องจากมีคุณภาพตรงตามความต้องการของต่างประเทศ มีพื้นที่ปลูกรวม 18,223 ไร่ ผลผลิตรวม 4,298 ตัน แหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอแม่สรวย อำเภอแม่ฟ้าหลวง อำเภอเมือง และอำเภอแม่สาย

สับปะรด เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นอีกชนิดหนึ่งที่มีชื่อเสียง ได้แก่ สับปะรดนางแล และสับปะรดภูแล โดยมีพื้นที่เพาะปลูก 16,264 ไร่ ผลผลิตรวม 72,589 ตัน แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในเขตอำเภอเมือง อำเภอแม่จัน และอำเภอพาน

ไม้ดอกไม้ประดับ ที่ปลูกเชิงการค้า ได้แก่ กุหลาบ เบญจมาศ ปทุมมา มะลิ เยอบีร่า ไม้ตัดใบ ไม้ประดับกระถาง และไม้ชำถุง

พืชผักต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นการปลูกหลังฤดูการผลิตพืชหลัก เช่น ปลูกหลังการเก็บเกี่ยวข้าวนาปี เป็นต้น พืชผักที่นิยมปลูกมาก ได้แก่ หอมแดง กะหล่ำปลี ข้าวโพดฝักอ่อน กระเทียม ถั่วแขก ถั่วฝักยาว ถั่วลันเตา บวบ ผักกวางตุ้ง ผักกาดขาวปลี ผักกาดเขียวปลี ผักชี ผักบุ้ง พริก พักทอง มะเขือเทศ มะเขือม่วง

3.10.2 ปศุสัตว์

จังหวัดมีการเลี้ยงสัตว์ขนาดใหญ่และเล็ก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นรายได้เสริม นอกเหนือจากอาชีพการปลูกพืช ในปี 2552 มีสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่

โคนม มีจำนวนทั้งสิ้น 3,638 ตัว โดยมีการเลี้ยงมากที่สุดที่อำเภอเทิง จำนวน 1,143 ตัว รองลงมา ได้แก่ อำเภอแม่ลาว จำนวน 635 ตัว และอำเภอเมือง จำนวน 541 ตัว

โคเนื้อ มีจำนวนทั้งสิ้น 138,892 ตัว โดยมีการเลี้ยงมากที่สุดที่อำเภอเมือง จำนวน 28,538 ตัว รองลงมา ได้แก่ อำเภอพาน จำนวน 16,801 ตัว และอำเภอแม่จัน จำนวน 10,053 ตัว

กระบือ มีจำนวนทั้งสิ้น 18,443 ตัว มีการเลี้ยงมากที่สุดที่อำเภอแม่ฟ้าหลวง จำนวน 4,221 ตัว รองลงมา ได้แก่ อำเภอแม่จัน จำนวน 2,960 ตัว และอำเภอเมือง จำนวน 2,753 ตัว

สุกร มีจำนวนทั้งสิ้น 128,030 ตัว มีการเลี้ยงมากที่สุดที่อำเภอแม่ฟ้าหลวง จำนวน 40,719 ตัว รองลงมา ได้แก่ อำเภอแม่สรวย จำนวน 16,088 ตัว และอำเภอเวียงป่าเป้า จำนวน 11,621 ตัว

ไก่พื้นเมือง มีจำนวนทั้งสิ้น 1,830,551 ตัว โดยมีการเลี้ยงมากที่สุดที่อำเภอพาน จำนวน 345,147 ตัว รองลงมา ได้แก่ อำเภอเทิง จำนวน 225,511 ตัว และอำเภอเมือง จำนวน 186,317 ตัว

ไก่เนื้อ มีจำนวนทั้งสิ้น 528,116 ตัว โดยมีการเลี้ยงมากที่สุดที่อำเภอแม่สรวย จำนวน 114,709 ตัว รองลงมา ได้แก่ อำเภอเมือง จำนวน 113,000 ตัว และอำเภอพาน จำนวน 100,900 ตัว

ไก่ไข่ มีจำนวนทั้งสิ้น 632,799 ตัว โดยมีการเลี้ยงมากที่สุดที่อำเภอเชียงแสน จำนวน 179,440 ตัว รองลงมา ได้แก่ อำเภอแม่สรวย จำนวน 133,006 ตัว และอำเภอเวียงป่าเป้า จำนวน 87,000 ตัว

3.10.3 ประมง

ในปี 2552 จังหวัดเชียงราย มีจำนวนครัวเรือนที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ รวม 19,954 ครัวเรือน โดยเลี้ยงสัตว์น้ำจืดในบ่อ 35,278 บ่อ คิดเป็นพื้นที่ 30,966 ไร่ เป็นการเลี้ยงแบบยังชีพประมาณร้อยละ 80 และเลี้ยงแบบพาณิชย์ ประมาณ ร้อยละ 20 ชนิดสัตว์น้ำจืดที่เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นปลานิล ประมาณร้อยละ 60 รองลงมาคือ ปลาดุก ประมาณร้อยละ 25 และสัตว์น้ำจืดชนิดอื่นๆ (กุ้งก้ามกราม ปลาตะเพียน ปลานวลจันทร์ ปลายี่สก ปลาไน และกบ) ประมาณร้อยละ 15

อำเภอพาน เป็นแหล่งผลิตสัตว์น้ำจืดมากที่สุดของจังหวัดเชียงราย โดยเลี้ยงปลานิลในบ่อเป็นหลัก และเป็นการเลี้ยงในลักษณะพาณิชย์ มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ประมาณ 1,636.58 กิโลกรัมต่อไร่ มีกลุ่ม/สหกรณ์/ชมรม ที่ประกอบกิจการเกี่ยวกับเลี้ยงสัตว์น้ำจืด 8 แห่ง มีผลผลิตสัตว์น้ำจืดที่นำไปจำหน่ายในเขตจังหวัดเชียงราย และจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดพะเยา เชียงใหม่ ลำพูน และจังหวัดลำปาง ประมาณ 15 ตันต่อวัน

อำเภอเทิง เป็นแหล่งเลี้ยงกุ้งก้ามกรามที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดเชียงราย และจังหวัดใกล้เคียง (เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง พะเยา) โดยมีผู้เลี้ยงกุ้งก้ามกราม 45 ราย 187 บ่อ คิดเป็นพื้นที่ 1,300 ไร่ มีผลผลิตเฉลี่ยประมาณ 141.24 กิโลกรัมต่อไร่ สามารถผลิตกุ้งก้ามกรามได้ประมาณ 198 ตันต่อปี คิดเป็นมูลค่าประมาณ 34,931 ล้านบาทต่อปี

3.11 ผลผลิตทั้งหมดรวมจังหวัด ในปี 2552 จังหวัดเชียงรายมีผลผลิตทั้งหมดรวม (GPP) 66,253 ล้านบาท ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 54,977 บาทต่อคนต่อปี เป็นลำดับที่ 6 ของภาคเหนือ และลำดับที่ 28 ของประเทศ รายได้หลักคือ สาขาการเกษตร 19,009 ล้านบาท (ร้อยละ 28.69) รองลงมา ได้แก่ สาขาการค้าปลีกค้าส่ง จำนวน 10,619 ล้านบาท (ร้อยละ 16.03) และสาขาอุตสาหกรรม 8,535 ล้านบาท (ร้อยละ 12.88) ตามลำดับ

3.12 โครงสร้างกำลังแรงงาน การสำรวจสถานภาพแรงงานในจังหวัดเชียงรายในเดือนมีนาคม 2553 พบว่า มีประชากรรวม 1,195,609 คน แบ่งเป็นชาย 588,923 คน หญิง 606,686 คน เป็นประชากรที่อยู่ในกำลังแรงงาน 699,568 คน เป็นผู้มีงานทำ 694,714 คน คิดเป็นร้อยละ 99.30 ว่างาน 4,854 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 0.63

ดังนั้น จึงกล่าวโดยสรุปว่า จังหวัดเชียงรายตั้งอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย มีแนวเขตติดกับจังหวัดพะเยา ลำปาง และเชียงใหม่ มีแนวเขตชายแดนติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสูง มีพื้นที่ราบสูงเป็นหย่อม ๆ ลักษณะภูมิอากาศฤดูร้อนมีอุณหภูมิเฉลี่ย 25.83 องศาเซลเซียส ฤดูฝนมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,625 มิลลิเมตร ฤดูหนาวมีอุณหภูมิต่ำเฉลี่ย 12.7 องศาเซลเซียส แบ่งการปกครองออกเป็น ส่วนราชการที่สังกัดส่วนภูมิภาค ส่วนกลาง และท้องถิ่น มีประชากร 1,195,609 คน พบว่าอำเภอเมืองมีประชากรมากที่สุด ที่ดินส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม รองลงมาเป็นที่ป่าไม้ มีแหล่งน้ำทางการเกษตรจากแหล่งน้ำธรรมชาติและชลประทาน พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยง-สัตว์ ถั่วเหลือง จิง เป็นต้น มีการเลี้ยงปศุสัตว์หลากหลาย ได้แก่ โคเนื้อ โคนม โคเนื้อ กระบือ สุกร เป็นต้น ส่วนใหญ่มีการเลี้ยงปลานิลและปลาอุก ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ย 54,977 บาทต่อคนต่อปี รายได้หลักมาจากสาขาการเกษตร ประชากรอยู่ในกำลังแรงงาน 699,568 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้มีงานทำ

4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธนู สรเสนีย์ (2541: 67–69) ศึกษาเรื่องการปฏิบัติงานหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านของกรมพัฒนาที่ดินในการอนุรักษ์ดินและน้ำ จังหวัดน่าน พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านของกรมพัฒนาที่ดิน จังหวัดน่าน มีอายุระหว่าง 46 – 48 ปี ส่วนใหญ่จบระดับการศึกษาประถมศึกษา มีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4 คน มีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 12.45 ไร่ มีรายได้รวมเฉลี่ย 44,325.15 บาท เคยเข้ารับการฝึกอบรมเฉลี่ย 4 ครั้ง ปัญหาและอุปสรรคของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน เช่น ไม่มีศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหมู่บ้านของตนเอง การรับการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าหน้าที่ยังไม่เพียงพอ เกษตรกรไม่เข้าใจการทำงานของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน อุปกรณ์ที่จะใช้สื่อสารของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านไม่เพียงพอ เป็นต้น

เทวินทร์ รวมสุขนิรันดร์ (2546: 54 -52) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของหมอดินอาสาประจำตำบลในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินจังหวัดแพร่ พบว่า หมอดินอาสาประจำตำบลมีอายุเฉลี่ย 51.45 ปี ร้อยละ 37.7 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 66.2 มีตำแหน่งทางสังคมและ ร้อยละ 89.6 เป็นสมาชิกกลุ่ม มีรายได้จากภาคเกษตรกรรมเฉลี่ย 60,308 บาทต่อปี รายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 48,329 2.25 บาทต่อปี มีจำนวนแรงงานที่ใช้ในการทำการเกษตรเฉลี่ยครอบครัวละ 2.25 คน และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินในกิจกรรมต่าง ๆ ของกรมพัฒนาที่ดินในระดับปานกลาง ปัญหาของหมอดินอาสาส่วนใหญ่ ได้แก่ สถานีพัฒนาที่ดินอยู่ไกลจากที่อยู่อาศัย

ทำให้การติดต่อประสานงานไม่สะดวก ค่าตอบแทนในการดำเนินงานมีน้อย ไม่ค่อยมีความมั่นใจในการเป็นวิทยากร ไม่ค่อยมีเวลาเพราะทำหน้าที่หลายอย่าง และขาดความร่วมมือจากหมอดินประจำหมู่บ้านและเกษตรกร ข้อเสนอแนะหมอดินอาสาต้องการให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิตตามกิจกรรมต่าง ๆ ของกรมพัฒนาที่ดิน และการเพิ่มค่าตอบแทนในการดำเนินงานให้มากขึ้น รวมถึงการอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้มีขวัญกำลังใจและมั่นใจในการปฏิบัติงานต่อไป

โสพล ไกยะสินธุ์ (2546: 92 - 95) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีอายุเฉลี่ย 52 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 18.97 ไร่ มีรายได้เฉลี่ย 55,655.36 บาทต่อปี มีทัศนคติระดับเห็นด้วยต่อการปฏิบัติงาน ในหน้าที่ที่มีประสบการณ์การเป็นหมอดินอาสาเฉลี่ย 7 ปี การดำเนินกิจกรรมด้านการพัฒนาที่ดินอย่างต่อเนื่อง หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่ได้รับมอบหมายงานจากเจ้าหน้าที่และได้รับการสนับสนุนปัจจัยในการปฏิบัติงาน และมีความรู้พื้นฐานที่ใช้ในการปฏิบัติงานในระดับดี มีผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับดี ในด้านการจัดทำศูนย์ข้อมูลข่าวสารการพัฒนาที่ดินในหมู่บ้าน และการถ่ายทอดความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินตามปัญหาของชุมชน มีการปฏิบัติงานในระดับพอใช้ ในด้านการร่วมกิจกรรมการพัฒนาที่ดินที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าหน้าที่ การประชาสัมพันธ์ การรายงานผลงาน และงานอื่น ๆ ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การขาดเครื่องมือติดต่อสื่อสาร ขาดเอกสารเผยแพร่ในการปฏิบัติงาน ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการทำงานการสาธิต และมีความต้องการการสนับสนุนการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ที่สำคัญได้แก่ ความต้องการด้านข้อมูลข่าวสารวิชาการและการยอมรับจากสังคม

สุกัญญา องควิวิธสุวรรณ (2550: 93 - 98) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบลในพื้นที่ของสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 9 พบว่า หมอดินอาสาประจำตำบลมีอายุเฉลี่ย 51.61 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.22 คน ส่วนใหญ่มีตำแหน่งทางสังคมและเป็นสมาชิกกลุ่ม ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 31.46 ไร่ จำนวนแรงงานในการประกอบอาชีพด้านการเกษตรเฉลี่ย 3.45 คน รายได้ครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมาเฉลี่ย 171,259.13 บาท รายจ่ายครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมาเฉลี่ย 108,733.14 บาท หนี้สินเฉลี่ย 126,392.41 บาท ระยะเวลาที่ปฏิบัติหน้าที่หมอดินอาสาเฉลี่ย 5.42 ปี ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดิน ได้แก่ รายได้ครัวเรือน ภาระหนี้สิน ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่หมอดินอาสา ระดับความรู้ที่ได้รับเพิ่มเติมจากแหล่งต่าง ๆ และระดับแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดิน ในการถ่ายทอดความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินในระดับปานกลาง 4 ประเด็น ได้แก่ การแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาดินในตำบล การ

แนะนำการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกพืชตามความเหมาะสมของดิน การถ่ายทอดความรู้ โดยผ่านสื่อต่าง ๆ และหอกระจายข่าว และการถ่ายทอดความรู้โดยการเป็นวิทยากร หมอдинอาสา ประจำตำบลมีความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมหมอдинอาสาประจำตำบลมีปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินอยู่ในระดับปานกลาง รวมทั้งด้านการรวบรวมปัญหาและความต้องการของเกษตรกร การถ่ายทอดความรู้ตามสภาพปัญหา การจัดทำศูนย์บริการงานพัฒนาที่ดิน ประจำตำบล การปฏิบัติงานคลินิกดินเคลื่อนที่ และการรายงานผลการปฏิบัติงาน และให้ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการการสนับสนุนระดับมากในเรื่องการศึกษาดูงาน การฝึกอบรม การเพิ่มค่าตอบแทนข้อมูลข่าวสารและสารเร่ง

เกรียงไกร ไชยโพธิ์ (2552: 62) ศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาในการปฏิบัติงานของหมอдинอาสาประจำตำบลในจังหวัดขอนแก่น พบว่า หมอдинอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่เป็นชาย อายุเฉลี่ย 55 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา อาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพหลัก มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4.8 คน จำนวนแรงงานในครัวเรือน 3.3 คน ขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตร 28 ไร่ รายได้ 96,412.12 บาท รายจ่าย 64,168.48 บาท มีภาระหนี้สินเฉลี่ย 146,587.78 บาทต่อครัวเรือน สภาพการเป็นหมอдинตำบลได้รับการคัดเลือกจากหมอдинอาสาประจำหมู่บ้าน เป็นอาสาสมัครเพราะต้องการช่วยเหลือเกษตรกร เป็นหมอдинอาสา 8.1 ปี โดยได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัว ใช้รถจักรยานยนต์เป็นพาหนะในการปฏิบัติงาน ได้รับความรู้เกี่ยวกับงานพัฒนาที่ดินจากเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน ร้อยละ 64.4 ใช้หอกระจายข่าวเป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร หมอдинอาสาได้รับการสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดินในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) สื่อและอุปกรณ์ 2) บัญชีการผลิต 3) ค่าตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่ 4) การพัฒนาศักยภาพเพื่อพัฒนาตนเอง 5) คำปรึกษา/แนะนำ/ตรวจเยี่ยมจากเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน และ 6) ได้รับรางวัลเมื่อปฏิบัติงานดีเด่น จากการศึกษาปัญหาในการปฏิบัติงานของหมอдинอาสาพบว่ามีปัญหาในเรื่องการได้รับเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสดล่าช้าไม่ทันฤดูกาลเพาะปลูก

ฐิติชญาน์ เปรมกิจ (2552: 90 - 91) ศึกษาเรื่องบทบาทของหมอдинอาสาในการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงดินในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า หมอдинอาสาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 51 ปี เรียนจบชั้นประถมศึกษา หมอдинอาสามากกว่าครึ่งมีตำแหน่งทางสังคม และทำหน้าที่อาสาสมัครของหน่วยงานอื่น มีสมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 4.37 คน มีการใช้แรงงานในครัวเรือน 2.97 คนมีอาชีพหลักจากการทำไร่ ส่วนใหญ่มีอาชีพเสริม มีรายได้จากอาชีพหลักเฉลี่ย 139,000 บาท และมีรายได้จากอาชีพเฉลี่ย 5,450 บาท ส่วนใหญ่มีการออมเงิน มีพื้นที่เป็นของตนเองเฉลี่ย 31.78 ไร่ เช่าพื้นที่ผู้อื่นเฉลี่ย 24.60 ไร่ มีรายจ่ายทางการเกษตรสูงสุดเป็นเงินค่าปุ๋ย หมอдинอาสาส่วนใหญ่มีหนี้สินกับ ธกส. เป็นหนี้สินที่นำมาใช้ในการประกอบอาชีพหลัก หมอдин

อาสาทั้งหมดรู้ความหมายคำว่าหมอดินอาสาและหน้าที่ในเรื่องประสานเชื่อมโยง อีกไม่ถึงครึ่งรู้สิทธิประโยชน์และสิ่งตอบแทนที่หมอดินจะได้รับ การดำเนินงานในบทบาทและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับเกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงดินอยู่ในระดับน้อย ส่วนในด้านการปฏิบัติงานส่งเสริมการใช้ปุ๋ยพืชสดอยู่ระดับปานกลาง หมอดินอาสาที่มีเพียงบางส่วนที่มีปัญหาด้านการทำหน้าที่หมอดิน การถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกร การทำแปลงสาธิต การได้รับสนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อใช้เป็นปุ๋ยพืชสดและการแจกเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อใช้เป็นปุ๋ยพืชสดให้กับเกษตรกร

จากแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล ซึ่งผู้วิจัยนำไปกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยสำหรับการวิจัย มีดังนี้

4.1 ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ศาสนา สถานภาพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การเข้ามาเป็นหมอดินอาสาประจำตำบล ระยะเวลาการปฏิบัติงาน การเป็นผู้นำในชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่ม องค์กรหรือสถาบันต่าง ๆ แหล่งที่มาของการได้รับความรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน และพาหนะเดินทางสำหรับการปฏิบัติงาน

4.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพในครัวเรือน ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด ลักษณะการถือครองพื้นที่ทางการเกษตร รายได้ของครัวเรือน รายจ่ายของครัวเรือน แหล่งเงินทุนทางการเกษตร ภาระหนี้สิน จำนวนแรงงานในครัวเรือน และจำนวนแรงงานจ้างภาคการเกษตร

4.3 ปัจจัยอื่น ๆ ในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ ของหมอดินอาสาประจำตำบล ได้แก่ ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่

4.4 การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล ได้แก่ จำนวนครั้งในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ด้านการประสานงานและการประชาสัมพันธ์ การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมาย การรวบรวมปัญหาและความต้องการของเกษตรกร การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน การดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น การเป็นแกนนำเครือข่ายหมอดิน การรายงานผลการปฏิบัติงาน และการประชุมอบรม สัมมนา รวมทั้งการปฏิบัติในการเป็นตัวแทนกรมพัฒนาที่ดินประจำศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล (สบกต.) การจัดตั้งศูนย์บริการงานพัฒนาที่ดินประจำตำบล การบริการตรวจวิเคราะห์ดินพร้อมให้คำแนะนำ การแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาดินในตำบล และการแนะนำการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกพืชตามความเหมาะสม

4.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ด้านต่างๆ ได้แก่ การประสานงานและการประชาสัมพันธ์ การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมาย การรวบรวมปัญหาและความต้องการของเกษตรกร การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน การดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น การเป็นแกนนำเครือข่ายหมอดิน การรายงานผลการปฏิบัติงาน และการประชุม อบรม สัมมนา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) เพื่อศึกษา “การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย” มีรายละเอียดในการศึกษาดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ศึกษา คือ หมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย ซึ่งสถานีพัฒนาที่ดินเชียงรายได้คัดเลือก แต่งตั้งและขึ้นทะเบียนเป็นหมอดินอาสาในปี 2554 ในพื้นที่ 18 อำเภอ จำนวน 123 คน ไม่มีการสุ่มตัวอย่าง จัดเก็บจากประชากรทั้งหมด เนื่องจากหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงรายมีเพียง 123 คนเท่านั้น

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรในการวิจัย

ลำดับที่	อำเภอ	จำนวนประชากร (คน)
1	อำเภอเมือง	15
2	อำเภอแม่ลาว	5
3	อำเภอแม่จัน	11
4	อำเภอแม่ฟ้าหลวง	4
5	อำเภอดอยหลวง	3
6	อำเภอพญาเม็งราย	5
7	อำเภอเวียงเชียงรุ้ง	3
8	อำเภอเวียงชัย	5
9	อำเภอเทิง	10
10	อำเภอขุนตาล	3
11	อำเภอเชียงแสน	6

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ลำดับที่	อำเภอ	จำนวนประชากร (คน)
12	อำเภอแม่สาย	8
13	อำเภอพาน	15
14	อำเภอป่าแดด	5
15	อำเภอแม่สรวย	7
16	อำเภอเวียงป่าเป้า	7
17	อำเภอเชียงของ	7
18	อำเภอเวียงแก่น	4
รวม		123

ที่มา : ฐานข้อมูลประวัติหมอคินอาสา กรมพัฒนาที่ดิน จาก

http://mordin.idd.go.th/Report_ByRegion.aspx

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิด และแบบปลายเปิด ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

2.1 วิธีการสร้างเครื่องมือ

2.1.1 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัย เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยต่าง ๆ สำหรับที่ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1.2 กำหนดกรอบของเนื้อหาและข้อคำถาม ให้สอดคล้องกับแนวคิดในการวิจัย

2.1.3 นำเครื่องมือที่จัดสร้างเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบ ให้ความคิดเห็น จากนั้นนำเครื่องมือดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไข ตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้ความเห็น

2.2 รายละเอียดของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำตำบล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ศาสนา สถานภาพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การเข้ามาเป็นหมอดินอาสาประจำตำบล ระยะเวลาการปฏิบัติงาน การเป็นผู้นำในชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กร/สถาบัน แหล่งที่มาของการได้รับความรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน และพาหนะเดินทางสำหรับการปฏิบัติงานอาชีพในครัวเรือน ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด ลักษณะการถือครองพื้นที่ทางการเกษตร รายได้ของครัวเรือน รายจ่ายของครัวเรือน แหล่งเงินทุนทางการเกษตร ภาระหนี้สิน จำนวนแรงงานในครัวเรือน และจำนวนแรงงานจ้างภาคการเกษตร ลักษณะคำถามเป็นแบบให้เลือกตอบและเติมคำหรือข้อความ

ตอนที่ 2 ปัจจัยอื่น ๆ ในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล ประกอบด้วย ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน ลักษณะคำถามของความรู้เป็นแบบให้เลือกตอบว่า ถูกต้องและไม่ถูกต้อง ส่วนระดับความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล ใน 3 ประเด็นได้แก่ งานหมอดินอาสา เจ้าหน้าที่ / สถานีพัฒนาที่ดินฯ และชุมชน ลักษณะคำถามเป็นแบบให้เลือกตอบ โดยแสดงความคิดเห็นตามมาตรวัด 5 ระดับได้แก่

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	มีค่าเท่ากับ	1	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	มีค่าเท่ากับ	2	คะแนน
ไม่แน่ใจ	มีค่าเท่ากับ	3	คะแนน
เห็นด้วย	มีค่าเท่ากับ	4	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	มีค่าเท่ากับ	5	คะแนน

ซึ่งมีเกณฑ์การประเมินค่า ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
คะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย
คะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40	หมายถึง	ไม่แน่ใจ
คะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20	หมายถึง	เห็นด้วย
คะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00	หมายถึง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตอนที่ 3 การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลปี 2554

ประกอบด้วย จำนวนครั้งในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ ลักษณะคำถามเป็นแบบให้
เลือกตอบตามจำนวนครั้งที่ดำเนินงานในบทบาทหน้าที่รวม 8 ด้าน ได้แก่ การประสานงานและการ
ประชาสัมพันธ์ การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมาย การรวบรวมปัญหา
และความต้องการของเกษตรกร การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน
การดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น การเป็นแกนนำเครือข่ายหมอดิน การรายงาน
ผลการปฏิบัติงาน และการประชุม อบรม สัมมนา ส่วนการเป็นตัวแทนกรมพัฒนาที่ดินประจำ
ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล (ศบกด.) การจัดตั้งศูนย์บริการงานพัฒนาที่ดิน
ประจำตำบล การบริการตรวจวิเคราะห์ดินพร้อมให้คำแนะนำ การแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาดิน
ในตำบล และการแนะนำการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกพืชตามความเหมาะสม ลักษณะคำถาม
เป็นแบบให้เลือกตอบและเติมคำหรือข้อความ

โดยการแสดงจำนวนครั้งในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำ
ตำบลมีมาตรวัด 5 ระดับ ได้แก่

ไม่ได้ดำเนินงาน	มีค่าเท่ากับ	ดำเนินงาน 0 ครั้ง
1	มีค่าเท่ากับ	ดำเนินงาน 1 ครั้ง
2	มีค่าเท่ากับ	ดำเนินงาน 2 ครั้ง
3	มีค่าเท่ากับ	ดำเนินงาน 3 ครั้ง
4	มีค่าเท่ากับ	ดำเนินงานมากกว่า 3 ครั้ง

ซึ่งมีเกณฑ์การประเมินค่า ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.75	หมายถึง	ดำเนินงาน 1 ครั้ง
คะแนนเฉลี่ย 1.76 – 2.50	หมายถึง	ดำเนินงาน 2 ครั้ง
คะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.25	หมายถึง	ดำเนินงาน 3 ครั้ง
คะแนนเฉลี่ย 3.26 – 4.00	หมายถึง	ดำเนินงานมากกว่า 3 ครั้ง

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดิน

อาสาประจำตำบล ประกอบด้วย ปัญหาในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสา
ประจำตำบลในด้านการประสานงานและการประชาสัมพันธ์ การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดิน
ตามที่ได้รับมอบหมาย การรวบรวมปัญหาและความต้องการของเกษตรกร การถ่ายทอดความรู้และ
พัฒนาเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน การดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น การเป็น
แกนนำเครือข่ายหมอดิน การรายงานผลการปฏิบัติงานและการประชุม อบรม สัมมนา
ลักษณะคำถามเป็นแบบให้เลือกตอบ ส่วนข้อเสนอแนะลักษณะคำถามเป็นแบบให้เติมข้อความ

โดยการแสดงความคิดเห็นต่อระดับปัญหาในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของ
หมอดินอาสาประจำตำบล จะแสดงตามมาตรวัด 5 ระดับได้แก่

น้อยที่สุด	มีค่าเท่ากับ	1	คะแนน
น้อย	มีค่าเท่ากับ	2	คะแนน
ปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	3	คะแนน
มาก	มีค่าเท่ากับ	4	คะแนน
มากที่สุด	มีค่าเท่ากับ	5	คะแนน

ซึ่งมีเกณฑ์การประเมินค่า ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80	หมายถึง	มีปัญหาในระดับน้อยที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60	หมายถึง	มีปัญหาในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40	หมายถึง	มีปัญหาในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 3.40 – 4.20	หมายถึง	มีปัญหาในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00	หมายถึง	มีปัญหาในระดับมากที่สุด

2.3 การทดสอบเครื่องมือ

2.3.1 การตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือ (content validity) เพื่อตรวจสอบว่าแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นมานั้น สามารถวัดได้ตรงตามที่ต้องการและวัดได้ครอบคลุมขอบเขตของเนื้อหาหรือไม่ โดยการนำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ศึกษาตรวจสอบและขอรับคำแนะนำหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นหรือข้อความที่ควรเพิ่มเติมหรือแก้ไข จากนั้นจึงนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์แล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ ก่อนที่จะนำไปทดสอบ

2.3.2 การตรวจสอบความเชื่อถือได้ (reliability) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบแก้ไขแล้วไปสัมภาษณ์หมอดินอาสาที่ไม่ใช่ประชากรที่ศึกษา จำนวน 20 คน จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป วิเคราะห์โดยวิธีของ Cronbach's alpha ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา ของระดับความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล เท่ากับ 0.9165 และระดับของปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล เท่ากับ 0.8068

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด จำนวน 123 ราย โดยการสัมภาษณ์หมอดินอาสาประจำตำบลในพื้นที่ 18 อำเภอ 123 ตำบล ในเดือนพฤศจิกายน 2554 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2555

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ วิเคราะห์โดยใช้สถิติ ได้แก่ ความถี่ (frequencies) ร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

ตอนที่ 2 ปัจจัยอื่นๆ ในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล ประกอบด้วย ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน วิเคราะห์โดยใช้สถิติ คือ ความถี่ และร้อยละ ส่วนระดับความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล วิเคราะห์โดยใช้สถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยมาประเมินความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในแต่ละประเด็น ตามเกณฑ์ดังนี้

1.00 – 1.80	คะแนน	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1.81 – 2.60	คะแนน	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย
2.61 – 3.40	คะแนน	หมายถึง	ไม่แน่ใจ
3.41 – 4.20	คะแนน	หมายถึง	เห็นด้วย
4.21 – 5.00	คะแนน	หมายถึง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตอนที่ 3 การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลปี 2554

ประกอบด้วย จำนวนครั้งในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ วิเคราะห์โดยใช้สถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยมาประเมินจำนวนครั้งในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่

1.00 – 1.75 คะแนน	หมายถึง	ดำเนินงาน 1 ครั้ง
1.76 – 2.50 คะแนน	หมายถึง	ดำเนินงาน 2 ครั้ง
2.51 – 3.25 คะแนน	หมายถึง	ดำเนินงาน 3 ครั้ง
3.26 – 4.00 คะแนน	หมายถึง	ดำเนินงานมากกว่า 3 ครั้ง

ส่วนการเป็นตัวแทนกรมพัฒนาที่ดินประจำศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล (สบกต.) การจัดตั้งศูนย์บริการงานพัฒนาที่ดินประจำตำบล วิเคราะห์โดยใช้สถิติ คือ ความถี่ ร้อยละ

การบริการตรวจวิเคราะห์ดินพร้อมให้คำแนะนำ การแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาดินในตำบล และการแนะนำการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกพืชตามความเหมาะสม วิเคราะห์โดยใช้สถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 4 ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล วิเคราะห์โดยใช้สถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยมาประเมินความคิดเห็นที่มีต่อปัญหาการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในแต่ละประเด็น ตามเกณฑ์ดังนี้

1.00 – 1.80 คะแนน	หมายถึง	มีปัญหาน้อยที่สุด
1.81 – 2.60 คะแนน	หมายถึง	มีปัญหาน้อย
2.61 – 3.40 คะแนน	หมายถึง	มีปัญหปานกลาง
3.41 – 4.20 คะแนน	หมายถึง	มีปัญหามาก
4.21 – 5.00 คะแนน	หมายถึง	มีปัญหามากที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลใน จังหวัดเชียงราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์หมอดินอาสาประจำตำบล 123 ราย นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป นำเสนอผลการ วิเคราะห์โดยใช้ค่าสถิติเป็นตารางแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำตำบล

ตอนที่ 2 ปัจจัยอื่น ๆ ในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำ ตำบล

ตอนที่ 3 การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในปี 2554

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดิน อาสาประจำตำบล

ตอนที่ 1 ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำตำบล

1.1 ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางสังคมของหมอดินอาสาประจำตำบล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ศาสนา สถานภาพการสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การเข้ามาเป็นหมอดิน อาสาประจำตำบล ระยะเวลาการปฏิบัติงานเป็นหมอดินอาสาประจำตำบล การเป็นผู้นำในชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กร/สถาบันต่าง ๆ แหล่งที่มาของการได้รับความรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน และ พาหนะเดินทางในการปฏิบัติงาน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังแสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ปัจจัยทางสังคมของหมอดินอาสาประจำตำบล

N = 123

ประเด็น	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	119	96.7
หญิง	4	3.3
2. อายุ (ปี)		
50 หรือน้อยกว่า	36	29.3
51- 60	55	44.7
61 หรือมากกว่า	32	26.0
Minimum = 39 Maximum = 70		
ค่าเฉลี่ย = 53.80 S.D. = 7.295		
3. ระดับการศึกษา		
ไม่ได้รับการศึกษา	2	1.6
ประถมศึกษา	53	43.1
มัธยมศึกษาตอนต้น	28	22.8
มัธยมศึกษาตอนปลาย	22	17.9
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ	4	3.2
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	7	5.7
ปริญญาตรี	7	5.7
4. ศาสนา		
พุทธ	122	99.2
คริสต์	1	0.8
5. สถานภาพการสมรส		
โสด	4	3.3
สมรส	117	95.1
หย่าร้าง/หม้าย	2	1.6

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

N = 123

ประเด็น	จำนวน(คน)	ร้อยละ
6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)		
2 – 3	38	30.9
4 – 5	74	60.1
6 หรือมากกว่า	11	9.0
Minimum = 2	Maximum = 8	
ค่าเฉลี่ย = 3.94	S.D. = 1.217	
7. การเข้ามาเป็นหมอดินอาสาประจำตำบล		
สมัครด้วยตนเอง	36	29.3
เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินคัดเลือก	30	24.4
เกษตรกรเสนอแต่งตั้ง	19	15.4
ผู้นำชุมชนเสนอแต่งตั้ง	33	26.8
อื่นๆ(ได้แก่ เจ้าหน้าที่เกษตรตำบลเป็นผู้เสนอแต่งตั้ง)	5	4.1
8. ระยะเวลาการปฏิบัติงานเป็นหมอดินตำบล (ปี)		
1-5	41	33.3
6-10	49	39.8
11-15	19	15.5
16 หรือมากกว่า	14	11.4
Minimum = 1	Maximum = 22	
ค่าเฉลี่ย = 8.97	S.D. = 5.160	
9. การเป็นผู้นำในชุมชน		
ไม่เป็น	13	10.6
เป็น ตำแหน่ง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	110	89.4
กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	12	9.8
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน/สารวัตรกำนัน	19	15.4
อสม.	34	27.6
สมาชิก อบต./เทศบาล	20	5.0

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

N = 123

ประเด็น	จำนวน(คน)	ร้อยละ
คณะผู้บริหาร อบต./เทศบาล	5	4.1
ผู้นำทางการเกษตร	80	65.0
ผู้นำทางศาสนา	10	8.1
อื่น ๆ (ได้แก่ เกษตรหมู่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ฯลฯ)	5	4.1
10. การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กร/สถาบันต่าง ๆ		
ไม่เป็น	4	3.3
เป็น (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	119	96.7
สหกรณ์การเกษตร	37	30.1
กลุ่มเกษตรกร	75	61.0
กลุ่มส่งเสริมอาชีพการเกษตร	18	14.6
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร/กลุ่มสตรี	9	7.3
วิสาหกิจชุมชน	31	25.2
สมาคม/กองทุนฟื้นฟูเกษตรกร	28	22.8
กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน	19	15.4
สมาชิก/ลูกค้า ธกส.	80	65.0
กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน	53	43.1
อื่น ๆ (ได้แก่ กลุ่มเครดิตยูเนียนและกลุ่มเงินล้าน)	4	3.3
11. แหล่งที่มาของการได้รับความรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
วิทยุ	28	22.8
โทรทัศน์	59	48.0
เอกสารทางวิชาการ/วารสาร	61	49.6
คู่มือพัฒนาที่ดิน	94	76.4
เจ้าหน้าที่จากกรมพัฒนาที่ดิน	91	74.0
ห้องสมุดประชาชน	7	5.7

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

N = 123

ประเด็น	จำนวน(คน)	ร้อยละ
หนังสือพิมพ์	13	10.6
อินเทอร์เน็ต	3	2.4
โทรศัพท์	25	20.3
จดหมายข่าว	64	52.0
ศึกษาดูงาน/นิทรรศการ	73	59.3
ประชุม/อบรม/สัมมนา	77	62.6
เพื่อนหมอดินอาสา	62	50.4

12. พาหนะเดินทางในการปฏิบัติงาน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

รถยนต์/รถจักรยานยนต์โดยสาร	30	24.4
รถยนต์ส่วนตัว	74	60.2
รถจักรยานยนต์ส่วนตัว	88	71.5
รถจักรยานส่วนตัว	32	26.0
ยานพาหนะของทางราชการ	10	8.1

จากตารางที่ 4.1 ผลการศึกษาพบว่า

เพศ หมอดินอาสาประจำตำบลร้อยละ 96.7 เป็นเพศชาย และที่เหลือร้อยละ 3.3 เป็นเพศหญิง

อายุ หมอดินอาสาประจำตำบล ร้อยละ 44.7 มีอายุระหว่าง 51-60 ปี รองลงมา ร้อยละ 29.3 มีอายุ 50 ปีหรือน้อยกว่า โดยมีอายุเฉลี่ย 53.80 ปี ต่ำสุด 39 ปี และสูงสุด 70 ปี

ระดับการศึกษา หมอดินอาสาประจำตำบลร้อยละ 43.1 เรียนจบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมา ร้อยละ 22.8 จบมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 17.9 จบมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 5.7 เท่ากัน จบประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงและปริญญาตรี ร้อยละ 3.2 จบประกาศนียบัตรวิชาชีพ และร้อยละ 1.6 ไม่ได้รับการศึกษา

ศาสนา หมอดินอาสาประจำตำบล ร้อยละ 99.2 นับถือศาสนาพุทธ และที่เหลือ ร้อยละ 0.8 นับถือศาสนาคริสต์

สถานภาพการสมรส หมอดินอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่ ร้อยละ 95.1 มีสถานภาพสมรสแล้ว รองลงมา ร้อยละ 3.3 มีสถานภาพโสด และมีเพียงร้อยละ 1.6 มีสถานภาพหม้าย

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน หมอคิดอาสาประจำตำบลร้อยละ 60.1 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-5 คน รองลงมาร้อยละ 30.9 มีสมาชิกในครัวเรือน 2-3 คน โดยมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.94 คน ต่ำสุด 2 คน และสูงสุด 8 คน

การเข้ามาเป็นหมอคิดอาสาประจำตำบล หมอคิดอาสาประจำตำบลร้อยละ 29.3 สมัครด้วยตนเอง รองลงมาร้อยละ 26.8 ผู้นำชุมชนเสนอแต่งตั้ง และมีเพียงร้อยละ 4.1 อื่น ๆ ได้แก่ เจ้าหน้าที่เกษตรตำบลเป็นผู้เสนอแต่งตั้ง

ระยะเวลาการปฏิบัติงานเป็นหมอดินตำบล หมอคิดอาสาประจำตำบลร้อยละ 39.8 มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 6-10 ปี รองลงมาร้อยละ 33.3 มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 1-5 ปี ร้อยละ 15.5 ปฏิบัติงาน 11-15 ปี และมีเพียงร้อยละ 11.4 ปฏิบัติงาน 16 ปีหรือมากกว่า โดยหมอคิดอาสาประจำตำบลมีระยะเวลาในการปฏิบัติงานเฉลี่ย 8.97 ปี ต่ำสุด 1 ปี และสูงสุด 22 ปี

การเป็นผู้นำในชุมชน หมอคิดอาสาประจำตำบลร้อยละ 10.6 ไม่มีตำแหน่งหน้าที่ในชุมชน ส่วนใหญ่ร้อยละ 89.4 มีตำแหน่งหน้าที่ในชุมชน โดยร้อยละ 65.0 เป็นผู้นำทางการเกษตร รองลงมา ร้อยละ 27.6 เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และมีเพียงร้อยละ 4.1 เท่ากัน เป็นคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)/เทศบาล และอื่น ๆ ได้แก่ เกษตร-หมู่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล ผู้นำกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน เป็นต้น

การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กร/สถาบันต่าง ๆ หมอคิดอาสาประจำตำบลร้อยละ 3.3 ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กร/สถาบันต่าง ๆ ส่วนใหญ่ร้อยละ 96.7 เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กร/สถาบันต่าง ๆ โดยร้อยละ 65.0 เป็นสมาชิกลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) รองลงมา ร้อยละ 61.0 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ร้อยละ 43.1 เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน และน้อยที่สุดร้อยละ 3.3 เป็นสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ได้แก่ กลุ่มเครดิตยูเนียนและกลุ่มเงินล้าน

แหล่งที่มาของการได้รับความรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน หมอคิดอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่ ร้อยละ 76.4 ได้รับความรู้จากคู่มือพัฒนาที่ดิน รองลงมา ร้อยละ 74.0 ได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน ร้อยละ 62.6 ได้รับความรู้จากการประชุม/อบรม/สัมมนา และน้อยที่สุด ร้อยละ 2.4 ได้รับความรู้จากอินเทอร์เน็ต

พาหนะเดินทางในการปฏิบัติงาน หมอคิดอาสาประจำตำบลร้อยละ 71.5 ใช้รถจักรยานยนต์ส่วนตัว รองลงมา ร้อยละ 60.2 ใช้รถยนต์ส่วนตัว ร้อยละ 26 ใช้รถจักรยานยนต์ส่วนตัว และน้อยที่สุดร้อยละ 8.1 ใช้ยานพาหนะของทางราชการ

1.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำตำบล ได้แก่ อาชีพในครัวเรือน ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด ลักษณะการถือครองพื้นที่ทำการเกษตร จำนวนรายได้ จำนวนรายจ่าย แหล่งเงินทุนทำการเกษตร ภาระหนี้สิน จำนวนแรงงานในครัวเรือน และจำนวนแรงงานจ้างภาคการเกษตร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังแสดงในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำตำบล

N = 123

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. อาชีพในครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ทำนา	108	87.8
ทำสวนยางพารา	26	21.1
ทำสวนไม้ผล/ไม้ยืนต้น	48	39.0
รับเงินเดือนประจำ	19	15.4
รับจ้างทางการเกษตร	14	11.4
ประกอบธุรกิจการค้า/ก่อสร้าง	9	7.3
ประมง	15	12.2
ปศุสัตว์	16	13.0
ปลูกพืชผัก/พืชไร่	44	35.8
รับจ้างทั่วไป	31	25.2
2. ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด (ไร่)		
10 หรือน้อยกว่า	35	28.5
11 – 20	35	28.5
21 – 30	26	21.1
31 – 40	17	13.8
41 หรือมากกว่า	10	8.1
Minimum = 2	Maximum = 105	
ค่าเฉลี่ย = 23.56	S.D. = 21.418	

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

N = 123

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน(คน)	ร้อยละ
3. ลักษณะการถือครองพื้นที่ทำการเกษตร		
พื้นที่ของตนเอง (ไร่) N = 118		
10 หรือน้อยกว่า	43	36.4
11 – 20	39	33.1
21 – 30	19	16.1
31 หรือมากกว่า	17	14.4
Minimum = 2 Maximum = 105		
ค่าเฉลี่ย = 18.36 S.D. = 16.968		
พื้นที่เช่า (ไร่) N = 43		
10 หรือน้อยกว่า	22	51.2
11 – 20	13	30.2
21 หรือมากกว่า	8	18.6
Minimum = 1 Maximum = 60		
ค่าเฉลี่ย = 14.95 S.D. = 15.275		
พื้นที่มีผู้ให้เช่าโดยไม่เก็บค่าเช่า (ไร่) N = 15		
5 หรือน้อยกว่า	6	40.0
6 - 10	6	40.0
11 หรือมากกว่า	3	20.0
Minimum = 3 Maximum = 20		
ค่าเฉลี่ย = 7.80 S.D. = 4.769		
4. รายได้ทั้งหมดของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา (ปี 2554) (บาท)		
80,000 หรือน้อยกว่า	51	41.1
80,001 - 100,000	10	8.2
100,001 หรือมากกว่า	62	50.4
Minimum = 10,000 Maximum = 690,000		
ค่าเฉลี่ย = 139,763.25 S.D. = 120,365.500		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

N = 123

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน(คน)	ร้อยละ
รายได้ภาคการเกษตร(บาท)		
80,000 หรือน้อยกว่า	76	61.8
80,001 - 100,000	13	10.6
100,001 หรือมากกว่า	34	27.6
Minimum = 4,000 Maximum = 600,000		
ค่าเฉลี่ย = 100,371.54 S.D. = 10,1207.000		
รายได้นอกภาคการเกษตร(บาท) N = 100		
10,000 หรือน้อยกว่า	22	22.0
10,001 - 50,000	48	48.0
50,001 หรือมากกว่า	30	30.0
Minimum = 3,000 Maximum = 300,000		
ค่าเฉลี่ย = 46,117.60 S.D. = 50,607.601		
5. รายจ่ายทั้งหมดของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา (ปี 2554) (บาท)		
25,000 หรือน้อยกว่า	14	11.2
25,001 - 50,000	19	15.4
50,001 - 75,000	27	22.5
75,001 หรือมากกว่า	63	50.9
Minimum = 6,200 Maximum = 710,000		
ค่าเฉลี่ย = 114,595.12 S.D. = 121,919.200		
รายจ่ายภาคการเกษตร(บาท)		
25,000 หรือน้อยกว่า	41	33.3
25,001 - 50,000	42	34.2
50,001 - 75,000	11	8.9
75,001 หรือมากกว่า	29	23.6
Minimum = 1,000 Maximum = 400,000		
ค่าเฉลี่ย = 59,730.08 S.D. = 65,134.519		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

N = 123

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน(คน)	ร้อยละ
รายจ่ายนอกภาคการเกษตร (บาท) N = 106		
25,000 หรือน้อยกว่า	48	45.3
25,001 - 50,000	27	25.5
50,001 - 75,000	10	9.4
75,001 หรือมากกว่า	21	19.8
Minimum = 700 Maximum = 350,000		
ค่าเฉลี่ย = 53,934.91 S.D. = 65,431.784		
6. แหล่งเงินทุนทำการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ของตนเอง	77	62.6
ญาติพี่น้อง	17	13.8
เพื่อนบ้าน	4	3.3
ผู้นำการ/ สหกรณ์	87	70.7
กองทุนต่าง ๆ	50	40.7
กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน	50	40.7
กู้ยืม	5	4.1
7. ภาระหนี้สิน (ปี 2554)		
ไม่มี	2	1.6
มี (บาท)	121	98.4
50,000 หรือน้อยกว่า	58	47.1
50,001-100,000	27	21.9
100,001-150,000	10	8.3
150,001-200,000	12	9.7
200,001 หรือมากกว่า	14	11.4
Minimum = 10,000 Maximum = 1,200,000		
ค่าเฉลี่ย = 113,206.15 S.D. = 145,173.043		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

N = 123

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน(คน)	ร้อยละ
8. จำนวนแรงงานในครัวเรือน (ปี 2554)		
แรงงานภาคการเกษตร (คน)		
1	4	3.3
2	30	24.4
3	49	39.8
4	33	26.8
5 หรือมากกว่า	7	5.7
Minimum = 1	Maximum = 7	
ค่าเฉลี่ย = 3.11	S.D. = 1.023	
9. จำนวนแรงงานจ้างภาคการเกษตร (ปี 2554) (คน) (N=96)		
1-10	62	64.5
11-20	22	22.9
21หรือมากกว่า	12	12.6
Minimum = 1	Maximum = 50	
ค่าเฉลี่ย = 11.55	S.D. = 11.184	

ตารางที่ 4.2 ผลการศึกษาพบว่า

อาชีพในครัวเรือน หมอдинอาสาประจำตำบล ร้อยละ 87.8 มีอาชีพทำนา รองลงมา ร้อยละ 39.0 มีอาชีพทำสวนไม้ผล/ไม้ยืนต้น ร้อยละ 35.8 มีอาชีพปลูกพืชผัก/พืชไร่ ร้อยละ 25.2 มีอาชีพรับจ้างทั่วไป และน้อยที่สุดร้อยละ 7.3 มีอาชีพประกอบธุรกิจการค้า/ก่อสร้าง

ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด หมอдинอาสาประจำตำบล ร้อยละ 28.5 เท่ากันมีพื้นที่ทำการเกษตร 10 ไร่หรือน้อยกว่า และ 11 - 20 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 21.1 มีพื้นที่ทำการเกษตร 21- 30 ไร่ ร้อยละ 13.8 มีพื้นที่ทำการเกษตร 31 - 40 ไร่ และน้อยที่สุด ร้อยละ 8.1 มีพื้นที่ทำการเกษตร 41 ไร่หรือมากกว่า โดยพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 23.56 ไร่ ต่ำสุด 2 ไร่ และสูงสุด 105 ไร่

ลักษณะการถือครองพื้นที่ทำการเกษตร

พื้นที่ของตนเอง หมอдинอาสาประจำตำบล ส่วนใหญ่ร้อยละ 36.4 มีพื้นที่ของตนเอง 10 ไร่หรือน้อยกว่า รองลงมา ร้อยละ 33.1 มีพื้นที่ 11 - 20 ไร่ ร้อยละ 16.1 มีพื้นที่ 21 - 30 ไร่ และ

น้อยที่สุดร้อยละ 14.4 มีพื้นที่ 31 ไร่หรือมากกว่า โดยพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเองเฉลี่ย 18.36 ไร่ ต่ำสุด 2 ไร่ และสูงสุด 105 ไร่

พื้นที่เช่า หมอдинอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่ ร้อยละ 51.2 มีพื้นที่เช่า 10 ไร่หรือน้อยกว่า รองลงมาร้อยละ 30.2 มีพื้นที่ 11 - 20 ไร่ และน้อยที่สุดร้อยละ 18.6 มีพื้นที่ 21 ไร่หรือมากกว่า โดยพื้นที่ทำการเกษตรที่เป็นพื้นที่เช่าโดยเฉลี่ย 14.95 ไร่ ต่ำสุด 1 ไร่ และสูงสุด 60 ไร่

พื้นที่มีผู้ให้ทำโดยไม่เก็บค่าเช่า หมอдинอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่ ร้อยละ 40 เท่ากัน มีพื้นที่ที่มีผู้ให้ทำโดยไม่เก็บค่าเช่า 5 ไร่หรือน้อยกว่า และพื้นที่ 6 - 10 ไร่ รองลงมาร้อยละ 20 มีพื้นที่ 11 ไร่หรือมากกว่า โดยพื้นที่ทำการเกษตรที่เป็นพื้นที่ที่มีผู้ให้ทำโดยไม่เก็บค่าเช่าโดยเฉลี่ย 7.80 ไร่ ต่ำสุด 3 ไร่ และสูงสุด 20 ไร่

จำนวนรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา (ปี 2554)

รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน หมอдинอาสาประจำตำบล ร้อยละ 50.4 มีรายได้ 100,001 บาทหรือมากกว่า รองลงมาร้อยละ 41.4 มีรายได้ 80,000 บาทหรือน้อยกว่า และน้อยที่สุดร้อยละ 8.2 มีรายได้ 80,001 - 10,000 บาท โดยหมอдинอาสาประจำตำบลมีรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมาเฉลี่ย 139,763.25 บาท ต่ำสุด 10,000 บาท และสูงสุด 690,000 บาท

รายได้ภาคการเกษตร หมอдинอาสาประจำตำบล ร้อยละ 61.8 มีรายได้ในภาคการเกษตร 80,000 บาทหรือน้อยกว่า รองลงมาร้อยละ 27.6 มีรายได้ 100,001 บาท หรือมากกว่า ร้อยละ 10.6 มีรายได้ 80,001 - 100,000 บาท โดยหมอдинอาสาประจำตำบลมีรายได้ภาคการเกษตรเฉลี่ย 100,371.54 บาท ต่ำสุด 4,000 บาท และสูงสุด 600,000 บาท

รายได้นอกภาคการเกษตร หมอдинอาสาประจำตำบล ร้อยละ 48.0 มีรายได้ในภาคการเกษตร 10,001 - 50,000 บาท รองลงมาร้อยละ 30.0 มีรายได้ 50,001 บาทหรือมากกว่า และมีหมอдинอาสาเพียงร้อยละ 22.0 มีรายได้ 10,000 บาทหรือน้อยกว่า โดยหมอдинอาสาประจำตำบลมีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 46,117.60 บาท ต่ำสุด 3,000 บาท และสูงสุด 300,000 บาท

รายจ่ายทั้งหมดของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา (ปี 2554)

รายจ่ายทั้งหมดของครัวเรือน หมอдинอาสาประจำตำบล ร้อยละ 50.9 มีรายจ่าย 75,001 บาทหรือมากกว่า รองลงมาร้อยละ 22.5 มีรายจ่าย 50,001 - 75,000 บาท ร้อยละ 15.4 มีรายจ่าย 25,001 - 50,000 บาท ร้อยละ 11.2 มีรายจ่าย 25,000 บาทหรือน้อยกว่า โดยหมอдинอาสาประจำตำบลมีรายจ่ายทั้งหมดของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมาเฉลี่ย 114,595.12 บาท ต่ำสุด 6,200 บาท และสูงสุด 710,000 บาท

รายจ่ายภาคการเกษตร หมอคิดินอาสาประจำตำบล ร้อยละ 34.2 มีรายจ่าย 25,001 – 50,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 33.3 มีรายจ่าย 25,000 บาทหรือน้อยกว่า ร้อยละ 23.6 มีรายจ่าย 75,001 บาทหรือมากกว่า และน้อยที่สุด ร้อยละ 8.9 มีรายจ่าย 50,001 - 75,000 บาท โดยหมอคิดินอาสาประจำตำบลมีรายจ่ายภาคการเกษตรเฉลี่ย 59,730.08 บาท ต่ำสุด 1,000 บาท และสูงสุด 400,000 บาท

รายจ่ายนอกภาคการเกษตร หมอคิดินอาสาประจำตำบล ร้อยละ 45.3 มีรายจ่าย 25,000 บาทหรือน้อยกว่า รองลงมา ร้อยละ 25.5 มีรายจ่าย 25,001 - 50,000 บาท ร้อยละ 19.8 มีรายจ่าย 75,001 บาทหรือมากกว่า และน้อยที่สุด ร้อยละ 9.4 มีรายจ่าย 50,001 - 75,000 บาท โดยหมอคิดินอาสาประจำตำบลมีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 53,934.91 บาท ต่ำสุด 700 บาท และสูงสุด 350,000 บาท

แหล่งเงินทุนทำการเกษตร หมอคิดินอาสาประจำตำบล ร้อยละ 70.7 กู้ธนาคาร/สหกรณ์ รองลงมา ร้อยละ 62.6 ใช้ทุนของตนเอง ร้อยละ 40.7 เท่ากัน กู้ยืมกองทุนต่าง ๆ และกลุ่มออมทรัพย์ ในชุมชน และน้อยที่สุด ร้อยละ 3.3 กู้ยืมเงินจากเพื่อนบ้าน

ภาระหนี้สิน หมอคิดินอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่ ร้อยละ 98.4 มีภาระหนี้สิน โดยร้อยละ 47.1 มีภาระหนี้สิน 50,000 บาทหรือน้อยกว่า รองลงมา ร้อยละ 21.9 มีภาระหนี้สิน 50,001-100,000 บาท ร้อยละ 11.4 มีภาระหนี้สิน 200,001 บาทหรือมากกว่า และน้อยที่สุด ร้อยละ 8.3 มีภาระหนี้สิน 100,001-150,000 บาท โดยหมอคิดินอาสาประจำตำบลมีภาระหนี้สินเฉลี่ย 113,206.15 บาท ต่ำสุด 10,000 บาท และสูงสุด 1,200,000 บาท

จำนวนแรงงานในครัวเรือน หมอคิดินอาสาประจำตำบล ร้อยละ 39.8 มีจำนวนแรงงาน 3 คน รองลงมา ร้อยละ 26.8 มีจำนวนแรงงาน 4 คน และน้อยที่สุด ร้อยละ 3.3 มีจำนวนแรงงาน 1 คน โดยหมอคิดินอาสาประจำตำบลมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3.11 คน ต่ำสุด 1 คน และสูงสุด 7 คน

จำนวนแรงงานจ้างภาคการเกษตร หมอคิดินอาสาประจำตำบลจำนวน 96 คน มีการจ้างแรงงานภาคการเกษตรโดยร้อยละ 64.5 มีจำนวนแรงงานจ้างภาคการเกษตร 1 - 10 คน รองลงมา ร้อยละ 22.9 มีแรงงานจ้าง 11 - 20 คน และน้อยที่สุด ร้อยละ 12.6 มีแรงงานจ้าง 21 คนหรือมากกว่า โดยหมอคิดินอาสาประจำตำบลมีแรงงานจ้างเฉลี่ย 11.55 คน ต่ำสุด 1 คน สูงสุด 50 คน

ตอนที่ 2 ปัจจัยอื่น ๆ ในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล

ปัจจัยอื่น ๆ ในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล ประกอบด้วย ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล และระดับความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล

2.1 ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล ประกอบด้วยประเด็นความรู้จำนวน 15 ประเด็น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงด้วยค่าความถี่ และค่าร้อยละ ดังแสดงในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล

N = 123

ประเด็นความรู้	เฉลี่ย (ถูก/ผิด)	ผู้ตอบถูกต้อง		
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	ลำดับ ที่
1. น้ำหมักสมุนไพรไล่แมลงได้มาจากการใช้สมุนไพรหมักร่วมกับสารเร่ง พด. 7	ถูก	122	99.2	1
2. ดินที่มีปัญหาการชะล้างพังทลายสามารถป้องกันได้โดยการปลูกหญ้าแฝก	ถูก	122	99.2	1
3. การเผาตอซังเป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน	ผิด	118	95.9	3
4. การปรับปรุงดินโดยใช้ปุ๋ยสดเหมาะสำหรับพื้นที่ทำการเกษตรที่มีเนื้อที่มาก ๆ เช่น ข้าว	ถูก	114	92.7	4
5. การใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงควรใช้คู่กับปุ๋ยอินทรีย์	ถูก	113	91.9	5
6. ระยะเวลาที่เหมาะสมในการไถกลบพืชปุ๋ยสดคือช่วงที่พืชออกดอกจะทำให้ได้น้ำหนักสดและปริมาณธาตุอาหารสูง	ถูก	112	91.1	6
7. การเก็บตัวอย่างดินเพื่อวิเคราะห์ควรเก็บเฉพาะบริเวณใดบริเวณหนึ่งของแปลงเพียงจุดเดียวเท่านั้น	ผิด	111	90.2	7

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

N = 123

ประเด็นความรู้	เฉลี่ย (ถูก/ผิด)	ผู้ตอบถูกต้อง		
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	ลำดับ ที่
8. ดินทรายเป็นดินที่มีโครงสร้างไม่เหมาะสมในการปลูกพืช วิธีการปรับปรุงดินทรายทำได้โดยการเพิ่มอินทรีย์วัตถุลงไป	ถูก	107	87.0	8
9. อินทรีย์วัตถุเป็นตัวควบคุมคุณสมบัติของดินทั้งสามด้านคือด้านกายภาพ เคมี และชีวภาพ	ถูก	107	87.0	8
10. หอยเชอรี่ ีปลา สามารถนำมาทำปุ๋ยอินทรีย์น้ำโดยหมักร่วมกับสารเร่ง พด. 1	ผิด	98	79.7	10
11. เศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น ฟางข้าว ใบไม้ สามารถนำมาทำปุ๋ยหมักได้โดยใช้หมักร่วมกับสารเร่ง พด. 2	ผิด	90	73.2	11
12. การใช้ปุ๋ยอินทรีย์น้ำที่ถูกต้องไม่ต้องเจือจางเพราะจะทำให้ประสิทธิภาพของปุ๋ยลดลง	ผิด	89	72.4	12
13. ความเป็นกรดต่างของดินมีผลต่อการละลายธาตุอาหารในดินให้อยู่ในรูปที่พืชนำไปใช้ได้	ถูก	56	45.5	13
14. ดินกรดหรือดินเปรี้ยวสามารถแก้ไขโดยการใช้อุปช้สมดุลความรุนแรงของกรดในดิน	ผิด	44	35.8	14
15. ดินมีส่วนประกอบดังนี้ ส่วนที่เป็นของแข็ง 50% น้ำ 25% อากาศ 20%และอินทรีย์วัตถุ 5%	ผิด	33	26.8	15

จากตารางที่ 4.3 ผลการศึกษา โดยพิจารณาจากจำนวนข้อคำถามที่หมอดินอาสาประจำตำบลตอบได้ถูกต้อง ซึ่งมีข้อคำถามทั้งหมด 15 ข้อ พบว่ามีถึง 12 ข้อที่หมอดินอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่ ร้อยละ 50 ขึ้นไปตอบได้ถูกต้อง โดยหมอดินอาสาประจำตำบล ร้อยละ 90 ขึ้นไปตอบถูกต้องเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ร้อยละ 99.2 ตอบถูกต้องเป็นอันดับแรกมี 2 ประเด็น ได้แก่ น้ำหมักสมุนไพรไล่แมลงได้มาจากการใช้สมุนไพรหมักร่วมกับสารเร่ง พด. 7 และดินที่มีปัญหาการชะล้างพังทลายสามารถป้องกันได้โดยการปลูกหญ้าแฝก รองลงมาหมอดินอาสา ร้อยละ 90-96 ตอบถูกต้องใน 5 ประเด็น ได้แก่ (1) การเผาตอซังเป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน (2) การปรับปรุงดินโดยใช้พืชปุ๋ยสดเหมาะสำหรับพื้นที่ทำการเกษตรที่มีเนื้อที่มาก ๆ เช่น ข้าว (3) การใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงควรใช้คู่กับปุ๋ยอินทรีย์ (4) ระยะเวลาที่เหมาะสมในการไถกลบพืชปุ๋ยสดคือช่วงที่พืชออกดอก จะทำให้ได้น้ำหนักสดและปริมาณธาตุอาหารสูง และ

(5) การเก็บตัวอย่างดินเพื่อวิเคราะห์ควรเก็บเฉพาะบริเวณใดบริเวณหนึ่งของแปลงเพียงจุดเดียวเท่านั้น (ร้อยละ 95.9 92.7 91.9 91.1 และ 90.2 ตามลำดับ)

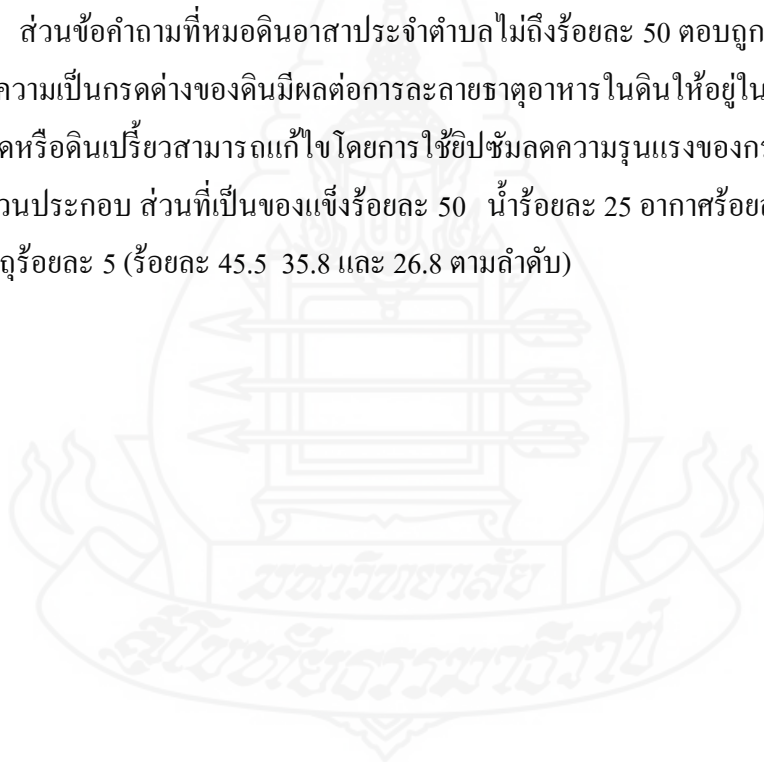
หมอดินอาสาร้อยละ 80 ขึ้นไป (ร้อยละ 80 – 89) ตอบถูกใน 2 ประเด็น ได้แก่

(1) ดินทรายเป็นดินที่มีโครงสร้างไม่เหมาะสมในการปลูกพืช วิธีการปรับปรุงดินทรายทำได้โดยการเพิ่มอินทรีย์วัตถุลงไป (2) อินทรีย์วัตถุเป็นตัวควบคุมคุณสมบัติของดินทั้งสามด้านคือ ด้านกายภาพ เคมี และชีวภาพ (ร้อยละ 87.0 เท่ากัน)

หมอดินอาสาร้อยละ 50 ขึ้นไป (ร้อยละ 50 – 79) ตอบถูกใน 3 ประเด็น ได้แก่

(1) หอยเชอรี่ ปลา สามารถนำมาทำปุ๋ยอินทรีย์น้ำโดยหมักร่วมกับสารเร่ง พด. 1 (2) เศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น ฟางข้าว ใบไม้ สามารถนำมาทำปุ๋ยหมักได้โดยใช้หมักร่วมกับสารเร่ง พด. 2 และ (3) การใช้ปุ๋ยอินทรีย์น้ำที่ถูกต้องไม่ต้องเจือจางเพราะจะทำให้ประสิทธิภาพของปุ๋ยลดลง (ร้อยละ 79.7 73.2 และ 72.4 ตามลำดับ)

ส่วนข้อคำถามที่หมอดินอาสาประจำตำบลไม่ถึงร้อยละ 50 ตอบถูกต้องใน 3 ประเด็น ได้แก่ (1) ความเป็นกรดต่างของดินมีผลต่อการละลายธาตุอาหารในดินให้อยู่ในรูปที่พืชนำไปใช้ได้ (2) ดินกรดหรือดินเปรี้ยวสามารถแก้ไขได้โดยการใช้ยิปซัมลดความรุนแรงของกรดในดิน และ (3) ดินมีส่วนประกอบ ส่วนที่เป็นของแข็งร้อยละ 50 น้ำร้อยละ 25 อากาศร้อยละ 20 และอินทรีย์วัตถุร้อยละ 5 (ร้อยละ 45.5 35.8 และ 26.8 ตามลำดับ)

2.2 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสา ประจำตำบล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลใน 3 ประเด็น ได้แก่ งานหมอดินอาสาประจำตำบล เจ้าหน้าที่/สถานพัฒนาที่ดินและชุมชน โดยตั้งเกณฑ์ในการวัดไว้ 5 ระดับ ดังนี้

ไม่เห็นเห็นด้วยอย่างยิ่ง	=	1	คะแนน
ไม่เห็นเห็นด้วย	=	2	คะแนน
ไม่แน่ใจ	=	3	คะแนน
เห็นด้วย	=	4	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	=	5	คะแนน

จากนั้นรวมคะแนนแต่ละข้อมาคำนวณหาค่าเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักเปรียบเทียบกับเกณฑ์ดังนี้

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
1.00 – 1.80	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1.81 – 2.60	ไม่เห็นด้วย
2.61 – 3.40	ไม่แน่ใจ
3.41 – 4.20	เห็นด้วย
4.21 – 5.00	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังแสดงในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล

N = 123

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น					ค่าเฉลี่ย (S.D.)	ความ หมาย
	1	2	3	4	5		
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
1. งานหมอดินอาสาประจำตำบล						4.13 (0.730)	เห็นด้วย
1.1 มีความภาคภูมิใจในการทำหน้าที่หมอดินตำบล	5 (4.1)	1 (0.8)	5 (4.1)	54 (43.9)	58 (47.1)	4.29 (0.912)	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1.2 เพิ่มโอกาสในการพัฒนาตนเอง	1 (0.8)	5 (4.1)	7 (5.7)	41 (33.3)	69 (56.1)	4.40 (0.837)	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1.3 เป็นตัวแทนของกรมพัฒนาที่ดินในด้านการพัฒนาที่ดินในตำบล	3 (2.4)	7 (5.7)	6 (4.9)	43 (35.0)	64 (52.0)	4.28 (0.971)	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1.4 ผลตอบแทนที่ได้รับจากการเป็นหมอดินอาสาประจำตำบลคุ้มค่ากับงานที่ทำ	13 (10.6)	9 (7.3)	28 (22.7)	51 (41.5)	22 (17.9)	3.49 (1.183)	เห็นด้วย
1.5 เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมเผยแพร่ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินในตำบล	2 (1.6)	2 (1.6)	17 (13.8)	52 (42.3)	50 (40.7)	4.19 (0.853)	เห็นด้วย
2. เจ้าหน้าที่/สถานีพัฒนาที่ดิน						4.06 (0.712)	เห็นด้วย
2.1 การกำหนดนโยบายให้มีกองทุนช่วยเหลือหมอดินอาสา	5 (4.1)	5 (4.1)	18 (14.6)	38 (30.9)	57 (46.3)	4.11 (1.065)	เห็นด้วย
2.2 การสนับสนุนวัสดุการเกษตรเกี่ยวกับปฏิบัติงานในปริมาณและช่วงเวลาที่เหมาะสมได้แก่						4.06 (0.862)	เห็นด้วย
1) สารเร่งพด. 1 - 7	2 (1.6)	4 (3.2)	12 (9.8)	46 (37.4)	59 (48.0)	4.27 (0.888)	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
2) เมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	4 (3.3)	10 (8.1)	15 (12.2)	53 (43.1)	41 (33.3)	3.95 (1.039)	เห็นด้วย
3) กล้าหญ้าแฝก	4 (3.2)	13 (10.6)	18 (14.6)	45 (36.6)	43 (35.0)	3.89 (1.100)	เห็นด้วย

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

N = 123

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น					ค่าเฉลี่ย (S.D.)	ความ หมาย
	1	2	3	4	5		
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
4) เครื่องมือตรวจวิเคราะห์ดิน	10 (8.1)	15 (12.2)	12 (9.8)	31 (25.2)	55 (44.7)	3.86 (1.326)	เห็นด้วย
5) โปสเตอร์แผ่นพับ เอกสารคำแนะนำ	2 (1.6)	10 (8.2)	15 (12.2)	49 (39.8)	47 (38.2)	4.05 (0.991)	เห็นด้วย
6) กิจกรรมการฝึกอบรม/ศึกษาดูงาน เพื่อเพิ่มพูนความรู้	2 (1.6)	5 (4.1)	9 (7.3)	46 (37.4)	61 (49.6)	4.29 (0.894)	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
7) ปูนขาว โดโลไมท์	4 (3.3)	3 (2.4)	20 (16.3)	41 (33.3)	55 (44.7)	4.14 (0.994)	เห็นด้วย
2.3 การปฏิบัติงานกับหมอดินอาสา						4.02 (0.864)	เห็นด้วย
1) การติดตามดูแลให้คำปรึกษาหมอดิน อาสาอย่างต่อเนื่อง	3 (2.4)	5 (4.1)	21 (17.1)	52 (42.3)	42 (34.1)	4.02 (0.949)	เห็นด้วย
2) การสร้างขวัญและกำลังใจให้กับหมอดิน อาสา	3 (2.4)	6 (4.9)	21 (17.1)	48 (39.0)	45 (36.6)	4.02 (0.979)	เห็นด้วย
3) การให้การยกย่องให้เกียรติและยอมรับ หมอดินอาสา	2 (1.7)	5 (4.1)	19 (15.4)	48 (39.0)	49 (39.8)	4.11 (0.925)	เห็นด้วย
4) การจัดหาแหล่งเงินทุนในการทำกิจกรรม ด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่หมอดินอาสา	10 (8.1)	10 (8.1)	15 (12.3)	31 (25.2)	57 (46.3)	3.93 (1.285)	เห็นด้วย
3. ชุมชน						3.78 (0.857)	เห็นด้วย
3.1 การยอมรับหมอดินอาสาจากเกษตรกรใน ชุมชน	4 (3.2)	5 (4.1)	19 (15.4)	68 (55.3)	27 (22.0)	3.89 (0.907)	เห็นด้วย
3.2 หมอดินอาสาได้รับความร่วมมือจากเกษตรกร และหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน	5 (4.1)	3 (2.4)	29 (23.6)	69 (56.1)	17 (13.8)	3.73 (0.878)	เห็นด้วย

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

N = 123

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น					ค่าเฉลี่ย (S.D.)	ความ หมาย
	1	2	3	4	5		
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
3.3 ผู้นำชุมชนระดับต่าง ๆ ให้การ ยอมรับหมอดินอาสา	6 (4.9)	8 (6.4)	20 (16.3)	69 (56.1)	20 (16.3)	3.72 (0.978)	เห็นด้วย
3.4 ชุมชนเห็นความสำคัญในการ ปฏิบัติงานของหมอดินอาสา	7 (5.7)	5 (4.1)	23 (18.6)	61 (49.6)	27 (22.0)	3.78 (1.021)	เห็นด้วย
รวมเฉลี่ย						3.99 (0.662)	เห็น ด้วย

จากตารางที่ 4.4 ผลการศึกษาพบว่า หมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย ในภาพรวมระดับเห็นด้วย (ค่าเฉลี่ย = 3.99) โดยแยกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่

งานหมอดินอาสาประจำตำบล หมอดินอาสาประจำตำบล มีความคิดเห็นต่องานหมอดินอาสาประจำตำบลในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในภาพรวมระดับเห็นด้วย (ค่าเฉลี่ย = 4.13) และในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง 3 ประเด็น ได้แก่ เพิ่มโอกาสในการพัฒนาตนเอง (ค่าเฉลี่ย = 4.40) มีความภาคภูมิใจในการทำหน้าที่หมอดินตำบล (ค่าเฉลี่ย = 4.29) และเป็นตัวแทนของกรมพัฒนาที่ดินในด้านการพัฒนาที่ดินในตำบล (ค่าเฉลี่ย = 4.28) และมีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยรวม 2 ประเด็น ได้แก่ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมเผยแพร่ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินในตำบล (ค่าเฉลี่ย = 4.19) และผลตอบแทนที่ได้รับจากการเป็นหมอดินอาสาประจำตำบลคุ้มค่ากับงานที่ทำ (ค่าเฉลี่ย = 3.49)

เจ้าหน้าที่/สถานีพัฒนาที่ดิน หมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อเจ้าหน้าที่/สถานีพัฒนาที่ดินในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในภาพรวมระดับเห็นด้วย (ค่าเฉลี่ย = 4.06) และในประเด็นหลักทั้ง 3 ประเด็น ได้แก่ การกำหนดนโยบายให้มีกองทุนช่วยเหลือหมอดินอาสา การสนับสนุนวัสดุการเกษตรเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในปริมาณและช่วงเวลาที่เหมาะสม และการปฏิบัติงานกับหมอดินอาสา (ค่าเฉลี่ย = 4.11 4.06 และ 4.02 ตามลำดับ)

สำหรับประเด็นการสนับสนุนวัสดุการเกษตรเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในปริมาณและช่วงเวลาที่เหมาะสม พบว่าหมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นในการสนับสนุนของเจ้าหน้าที่/

สถานีพัฒนาที่ดินในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง 2 ประเด็นย่อย ได้แก่ กิจกรรมการฝึกอบรม/ศึกษาดูงาน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และสารเร่ง พด.1-7 (ค่าเฉลี่ย 4.29 และ 4.27 ตามลำดับ) และในระดับเห็นด้วย 5 ประเด็นย่อย ได้แก่ ปุ๋ยชีวภาพ ไบโอสโตร์แผ่นพับและเอกสารคำแนะนำ เมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ย-สด กล้าหญ้าแฝก และเครื่องมือตรวจวิเคราะห์ดิน (ค่าเฉลี่ย = 4.14 4.05 3.95 3.89 และ 3.86 ตามลำดับ)

สำหรับประเด็นการปฏิบัติงานกับหมอดินอาสาพบว่าหมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยรวม 4 ประเด็นย่อย ได้แก่ การให้การยกย่องให้เกียรติและยอมรับหมอดินอาสา การติดตามดูแลให้คำปรึกษาหมอดินอาสาอย่างต่อเนื่อง การสร้างขวัญและกำลังใจให้กับหมอดินอาสา และการจัดหาแหล่งเงินทุนในการทำกิจกรรมด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่หมอดินอาสา (ค่าเฉลี่ย = 4.11 4.02 4.02 และ 3.93 ตามลำดับ)

ชุมชน หมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อชุมชนในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในระดับเห็นด้วยในภาพรวม (ค่าเฉลี่ย = 3.78) และใน 4 ประเด็น ได้แก่ การยอมรับหมอดินอาสาจากเกษตรกรในชุมชน ชุมชนเห็นความสำคัญในการปฏิบัติงานของหมอดินอาสา หมอดินอาสาได้รับความร่วมมือจากเกษตรกรและหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน และผู้นำชุมชนระดับต่าง ๆ ให้การยอมรับหมอดินอาสา (ค่าเฉลี่ย = 3.89 3.78 3.73 และ 3.72 ตามลำดับ)

ตอนที่ 3 การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในปี 2554

การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล จะแบ่งการวิเคราะห์ เป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ จำนวนครั้ง และการปฏิบัติในด้านต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 จำนวนครั้งในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนครั้งในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล ใน 8 ประเด็น ได้แก่ การประสานงานและประสัมพันธ์ การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมาย การรวบรวมข้อมูลปัญหาและความต้องการของเกษตรกร การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน การดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น การเป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสา การรายงานผลการปฏิบัติงาน และการประชุม อบรม สัมมนา โดยตั้งเกณฑ์ในการวัดไว้ 5 ระดับ ดังนี้

0	หมายความว่า	ไม่ได้ดำเนินงาน
1	หมายความว่า	ดำเนินงาน 1 ครั้ง
2	หมายความว่า	ดำเนินงาน 2 ครั้ง
3	หมายความว่า	ดำเนินงาน 3 ครั้ง
4	หมายความว่า	ดำเนินงานมากกว่า 3 ครั้ง

จากนั้นรวมคะแนนแต่ละข้อมาคำนวณหาค่าเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักเปรียบเทียบกับเกณฑ์ดังนี้

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	จำนวนครั้งในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่
1.00 – 1.75	ดำเนินงาน 1 ครั้ง
1.76 – 2.50	ดำเนินงาน 2 ครั้ง
2.51 – 3.25	ดำเนินงาน 3 ครั้ง
3.26 – 4.00	ดำเนินงานมากกว่า 3 ครั้ง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังแสดงในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 จำนวนครั้งในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล

N = 123

บทบาทหน้าที่	ไม่ได้ ดำเนินงาน จำนวน (ร้อยละ)	การดำเนินงาน (ครั้ง)				ค่าเฉลี่ย จำนวน (ร้อยละ) (S.D.)	ความ หมาย (ครั้ง)
		1	2	3	4		
		จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
1. การประสานงานและประสัมพันธ์					2.88	3	
					(0.719)		
1.1 ติดต่อดำเนินงานกับหมอดินอาสา ประจำหมู่บ้านและเกษตรกรเพื่อมารับ บริการด้านการพัฒนาที่ดิน	7 (5.7)	8 (6.5)	30 (24.4)	39 (31.7)	39 (31.7)	3.02 (1.055)	3
1.2 ประสานงานระหว่างหน่วยงานใน ตำบลและสถานีพัฒนาที่ดิน	4 (3.3)	11 (8.8)	21 (17.1)	50 (40.7)	37 (30.1)	3.09 (1.135)	3
1.3 แจกข้อมูล ข่าวสารความ เคลื่อนไหวและทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้าน การพัฒนาที่ดิน	5 (4.1)	15 (12.2)	20 (16.3)	41 (33.3)	42 (34.1)	3.07 (1.203)	3
1.4 แจกเอกสารแผ่นพับและโปสเตอร์	20 (16.3)	19 (15.4)	27 (22.0)	47 (38.2)	10 (8.1)	2.51 (1.018)	3
1.5 ประชาสัมพันธ์ด้านการพัฒนา ที่ดินผ่านรายการวิทยุท้องถิ่น/หอ กระจายข่าว	32 (26.0)	16 (13.0)	21 (17.1)	35 (28.5)	19 (15.4)	2.71 (1.167)	3

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

N = 123

บทบาทหน้าที่	ไม่ได้ ดำเนินงาน จำนวน (ร้อยละ)	การดำเนินงาน (ครั้ง)				ค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย (S.D.)	ความ หมาย (ครั้ง)
		1	2	3	4		
		จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
2. การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดิน						2.42	2
ตามที่ได้รับมอบหมาย						(1.057)	
2.1 งานคลินิกเคลื่อนที่	43 (34.9)	22 (17.9)	20 (16.3)	28 (22.8)	10 (8.1)	2.40 (1.165)	2
2.2 จัดทำแปลงสาธิตจุดเรียนรู้การพัฒนา ที่ดินประจำตำบล	24 (19.5)	26 (21.1)	31 (25.2)	21 (17.1)	21 (17.1)	2.44 (1.231)	2
3. การรวบรวมข้อมูลปัญหาและความ ต้องการของเกษตรกร						2.73	3
ต้องการของเกษตรกร						(0.970)	
3.1 สํารวจข้อมูล ปัญหาและความต้องการ ด้านการพัฒนาที่ดินของเกษตรกรในพื้นที่	13 (10.6)	15 (12.2)	33 (26.8)	42 (34.1)	20 (16.3)	2.69 (1.090)	3
3.2 รวบรวมปัญหาที่ได้จากพื้นที่นำไป ปรึกษาเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน	9 (7.3)	20 (16.3)	26 (21.1)	40 (32.5)	28 (22.8)	2.77 (1.212)	3
4. การถ่ายทอดความรู้และพัฒนา เทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน						2.59	3
เทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน						(0.877)	
4.1 โดยการสาธิต						2.65 (0.862)	3
1) สาธิตการผลิตและการใช้ปุ๋ยหมักและ ปุ๋ยน้ำอินทรีย์	9 (7.3)	18 (14.6)	18 (14.6)	45 (36.6)	33 (26.9)	2.99 (1.286)	3
2) สาธิตการผลิตและการใช้สารเร่ง พด. 1-7	4 (3.3)	23 (18.7)	16 (13.0)	42 (34.1)	38 (30.9)	2.92 (1.277)	3
3) สาธิตการใช้พืชปุ๋ยสด	18 (14.6)	25 (20.4)	26 (21.1)	31 (25.2)	23 (18.7)	2.55 (1.201)	3
4.) สาธิตการอนุรักษ์ดินและน้ำโดยใช้ หญ้าแฝก	27 (22.0)	24 (19.5)	19 (15.4)	31 (25.2)	22 (17.9)	2.57 (1.176)	3
5) สาธิตการไถกลบตอซังหลังการเก็บ เกี่ยว	32 (26.0)	27 (22.0)	15 (12.2)	34 (27.6)	15 (12.2)	2.48 (1.233)	2

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

N=123

บทบาทหน้าที่	ไม่ได้	การดำเนินงาน (ครั้ง)				ค่าเฉลี่ย (S.D.)	ความ หมาย (ครั้ง)
	ดำเนินงาน	1	2	3	4		
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
6) สาธิตการใช้วัสดุทางการเกษตร ปรับปรุงดิน ปุ๋ยคอก โดโลไมท์	20 (16.3)	36 (29.2)	23 (18.7)	22 (17.9)	22 (17.9)	2.41 (1.361)	2
4.2 โดยการเป็นวิทยากร	19 (15.4)	28 (22.8)	29 (23.6)	28 (22.8)	19 (15.4)	2.49 (1.292)	2
4.3 โดยผ่านสื่อต่าง ๆ /หอกระจายข่าว	31 (25.2)	18 (14.6)	28 (22.8)	26 (21.1)	20 (16.3)	2.62 (1.212)	3
5. การดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนา ที่ดินจัดตั้งขึ้น						2.67 (1.043)	3
5.1 การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์	11 (9.0)	24 (19.5)	25 (20.3)	38 (30.9)	25 (20.3)	2.65 (1.198)	3
5.2 การจัดตั้งกลุ่มดำเนินกิจกรรมด้านการ พัฒนาที่ดิน	25 (20.3)	15 (12.2)	30 (24.4)	29 (23.6)	24 (19.5)	2.68 (1.109)	3
6. การเป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสา						2.69 (1.068)	3
6.1 การติดต่อประสานงานแลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสารการถ่ายทอดความรู้ระหว่าง เครือข่าย	26 (21.2)	18 (14.6)	23 (18.7)	32 (26.0)	24 (19.5)	2.74 (1.219)	3
6.2 กิจกรรมพบปะปรึกษาหารือระหว่าง เครือข่ายในระดับต่าง ๆ	28 (22.8)	17 (13.8)	26 (21.1)	31 (25.2)	21 (17.1)	2.64 (1.120)	3
7. การรายงานผลการปฏิบัติงาน						2.71 (1.048)	3
7.1 รายงานผลการปฏิบัติงานของหมอดิน อาสาประจำตำบลแก่สถานีพัฒนาที่ดิน	16 (13.0)	19 (15.4)	22 (17.9)	37 (30.1)	29 (23.6)	2.82 (1.227)	3
7.2 ส่งรายชื่อเกษตรกรที่ขอรับการ สนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดินตาม แบบฟอร์มให้กับสถานีพัฒนาที่ดิน	9 (7.3)	19 (15.4)	22 (17.9)	45 (36.6)	28 (22.8)	2.80 (1.154)	3

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

N =123

บทบาทหน้าที่	ไม่ได้ ดำเนินงาน	การดำเนินงาน (ครั้ง)				ค่าเฉลี่ย (S.D.)	ความ หมาย (ครั้ง)
		1	2	3	4		
		จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
8. การประชุม อบรม สัมมนา						2.70	3
						(0.994)	
8.1 เข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา กับ เจ้าหน้าที่/สถานีพัฒนาที่ดิน	2 (1.6)	18 (14.6)	39 (31.7)	36 (29.3)	28 (22.8)	2.68 (1.120)	3
8.2 เข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการ ศูนย์บริการและถ่ายทอด เทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเพื่อ วางแผนการปฏิบัติงานด้านการพัฒนา ที่ดิน	17 (13.8)	19 (15.5)	26 (21.1)	37 (30.1)	24 (19.5)	2.70 (1.156)	3
8.3 เข้าร่วมประชุมกับ อบต./เทศบาล เพื่อจัดทำแผนพัฒนาทรัพยากรดินระดับ ตำบล	33 (26.8)	19 (15.5)	24 (19.5)	22 (17.9)	25 (20.3)	2.72 (1.136)	3
รวมเฉลี่ย						2.67	3
						(0.721)	

จากตารางที่ 4.5 ผลการศึกษาพบว่า หมอдинอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงรายมีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ในภาพรวมจำนวน 3 ครั้ง (ค่าเฉลี่ย = 2.67) โดยแยกเป็น 8 ประเด็น ได้แก่

การประสานงานและประชาสัมพันธ์ หมอдинอาสาประจำตำบลปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่จำนวน 3 ครั้ง ในภาพรวม (ค่าเฉลี่ย = 2.88) และทั้ง 5 ประเด็น ได้แก่ ประสานงานระหว่างหน่วยงานในตำบลและสถานีพัฒนาที่ดิน (ค่าเฉลี่ย = 3.09) แจงข้อมูล ข่าวสารความเคลื่อนไหว และทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการพัฒนาที่ดิน (ค่าเฉลี่ย = 3.07) ติดต่อกับหมอกอินอาสาประจำหมู่บ้านและเกษตรกรเพื่อมารับบริการด้านการพัฒนาที่ดิน (ค่าเฉลี่ย = 3.02) ประชาสัมพันธ์ด้านการพัฒนาที่ดินผ่านรายการวิทยุท้องถิ่น/หอกระจายข่าว (ค่าเฉลี่ย = 2.71) และแจกเอกสารแผ่นพับและโปสเตอร์ (ค่าเฉลี่ย = 2.51) นอกจากนั้นหมอกอินอาสาประจำตำบลไม่เคยดำเนินงานเลย ใน

5 ประเด็น ได้แก่ ประชาสัมพันธ์ด้านการพัฒนาที่ดินผ่านรายการวิทยุท้องถิ่น/หออกระจายข่าว แจกเอกสารแผ่นพับและโปสเตอร์ ติดต่อนักหมายกับหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านและเกษตรกร เพื่อมารับบริการด้านการพัฒนาที่ดิน แจ็งข้อมูล ข่าวสารความเคลื่อนไหวและทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการพัฒนาที่ดิน และประสานงานระหว่างหน่วยงานในตำบลและสถานีพัฒนาที่ดิน (ร้อยละ 26.0 16.3 5.7 4.1 และ 3.3 ตามลำดับ)

การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมาย หมอดินอาสาประจำตำบล ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่จำนวน 2 ครั้ง ในภาพรวม (ค่าเฉลี่ย = 2.42) และทั้ง 2 ประเด็น ได้แก่ จัดทำแปลงสาธิตจุดเรียนรู้การพัฒนาที่ดินประจำตำบล (ค่าเฉลี่ย = 2.44) และงานคลินิกเคลื่อนที่ (ค่าเฉลี่ย = 2.40) นอกจากนี้หมอดินอาสาประจำตำบลไม่เคยดำเนินงานเลย ใน 2 ประเด็น ได้แก่ งานคลินิกเคลื่อนที่และจัดทำแปลงสาธิตจุดเรียนรู้การพัฒนาที่ดินประจำตำบล (ร้อยละ 34.9 และ 19.5 ตามลำดับ)

การรวบรวมข้อมูลปัญหาและความต้องการของเกษตรกร หมอดินอาสาประจำตำบล ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่จำนวน 3 ครั้งในภาพรวม (ค่าเฉลี่ย = 2.73) และทั้ง 2 ประเด็น ได้แก่ รวบรวมปัญหาที่ได้จากพื้นที่นำไปปรึกษาเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน (ค่าเฉลี่ย = 2.77) และสำรวจข้อมูล ปัญหาและความต้องการด้านการพัฒนาที่ดินของเกษตรกรในพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย = 2.69) นอกจากนี้หมอดินอาสาประจำตำบลไม่เคยดำเนินงานเลย ใน 2 ประเด็น ได้แก่ สำรวจข้อมูล ปัญหาและความต้องการด้านการพัฒนาที่ดินของเกษตรกรในพื้นที่ และรวบรวมปัญหาที่ได้จากพื้นที่นำไปปรึกษาเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน (ร้อยละ 10.6 และ 7.3 ตามลำดับ)

การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน หมอดินอาสาประจำ ตำบลปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่จำนวน 3 ครั้งในภาพรวม (ค่าเฉลี่ย = 2.59) และอีก 2 ประเด็น ได้แก่ โดยการสาธิตและโดยผ่านสื่อต่าง ๆ /หออกระจายข่าว (ค่าเฉลี่ย = 2.65 และ 2.62 ตามลำดับ) ส่วนโดยการเป็นวิทยากรปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ 2 ครั้ง (ค่าเฉลี่ย = 2.49)

สำหรับประเด็นการสาธิต หมอดินอาสาประจำตำบลปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ จำนวน 3 ครั้งใน 4 ประเด็น ได้แก่ สาธิตการผลิตและการใช้ปุ๋ยหมักและปุ๋ยน้ำอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย = 2.99) สาธิตการผลิตและการใช้สารเร่ง พด. 1 – 7 (ค่าเฉลี่ย = 2.92) สาธิตการอนุรักษ์ดิน และน้ำโดยใช้หญ้าแฝก (ค่าเฉลี่ย = 2.57) และสาธิตการใช้พืชปุ๋ยสด (ค่าเฉลี่ย = 2.55) การปฏิบัติงานจำนวน 2 ครั้งใน 2 ประเด็น ได้แก่ สาธิตการไถกลบตอซังหลังการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย = 2.48) และสาธิตการใช้วัสดุทางการเกษตรปรับปรุงดิน ปุ๋ยคอก โคลโลไมท์ (ค่าเฉลี่ย = 2.41)

นอกจากนั้นหมอดินอาสาประจำตำบลไม่เคยดำเนินงานเลย ใน 3 ประเด็น ได้แก่ โดยผ่านสื่อต่าง ๆ / หอกระจายข่าว (ร้อยละ 25.2) โดยการเป็นวิทยากร (ร้อยละ 15.4) และโดยการใช้สาริต (ร้อยละ 14.9) ซึ่งแยกออกได้ดังนี้ สาริตการไถกลบตอซังหลังการเก็บเกี่ยว (ร้อยละ 26.0) สาริตการอนุรักษ์ดินและน้ำโดยใช้หญ้าแฝก (ร้อยละ 22.0) สาริตการใช้วัสดุทางการเกษตรปรับปรุงดิน ปุ๋ยคอก โคโลไมท์ (ร้อยละ 16.3) สาริตการใช้พืชปุ๋ยสด (ร้อยละ 14.6) สาริตการผลิตและการใช้ปุ๋ยหมักและปุ๋ยน้ำอินทรีย์ (ร้อยละ 7.3) และสาริตการผลิตและการใช้สารเร่ง พด. 1-7 (ร้อยละ 3.3)

การดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น หมอดินอาสาประจำตำบลปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่จำนวน 3 ครั้งในภาพรวม (ค่าเฉลี่ย = 2.67) และทั้ง 2 ประเด็น ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มดำเนินกิจกรรมด้านการพัฒนาที่ดิน (ค่าเฉลี่ย = 2.68) และการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย = 2.65) นอกจากนี้หมอดินอาสาประจำตำบลไม่เคยดำเนินงานเลยใน 2 ประเด็น ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มดำเนินกิจกรรมด้านการพัฒนาที่ดิน และการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ (ร้อยละ 20.3 และ 9.0 ตามลำดับ)

การเป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสา หมอดินอาสาประจำตำบลปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่จำนวน 3 ครั้งในภาพรวม (ค่าเฉลี่ย = 2.69) และทั้ง 2 ประเด็น ได้แก่ การติดต่อประสานงานแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารการถ่ายทอดความรู้ระหว่างเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย = 2.74) และกิจกรรมพบปะปรึกษาหารือระหว่างเครือข่ายในระดับต่าง ๆ (ค่าเฉลี่ย = 2.64) นอกจากนี้หมอดินอาสาประจำตำบลไม่เคยดำเนินงานเลย ใน 2 ประเด็น ได้แก่ กิจกรรมพบปะปรึกษาหารือระหว่างเครือข่ายในระดับต่าง ๆ และการติดต่อประสานงานแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารการถ่ายทอดความรู้ระหว่างเครือข่าย (ร้อยละ 22.8 และ 21.2 ตามลำดับ)

การรายงานผลการปฏิบัติงาน หมอดินอาสาประจำตำบลปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่จำนวน 3 ครั้งในภาพรวม (ค่าเฉลี่ย = 2.71) และทั้ง 2 ประเด็น ได้แก่ รายงานผลการปฏิบัติงานของหมอดินอาสาประจำตำบลแก่สถานีพัฒนาที่ดิน (ค่าเฉลี่ย = 2.82) และส่งรายชื่อเกษตรกรที่ขอรับการสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดินตามแบบฟอร์มให้กับสถานีพัฒนาที่ดิน (ค่าเฉลี่ย = 2.80) นอกจากนี้หมอดินอาสาประจำตำบลไม่เคยดำเนินงานเลย ใน 2 ประเด็น ได้แก่ รายงานผลการปฏิบัติงานของหมอดินอาสาประจำตำบลแก่สถานีพัฒนาที่ดิน และส่งรายชื่อเกษตรกรที่ขอรับการสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดินตามแบบฟอร์มให้กับสถานีพัฒนาที่ดิน (ร้อยละ 13.0 และ 7.3 ตามลำดับ)

การประชุม อบรม สัมมนา หมอดินอาสาประจำตำบลปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่จำนวน 3 ครั้ง ในภาพรวม (ค่าเฉลี่ย = 2.70) และทั้ง 3 ประเด็น ได้แก่ เข้าร่วมประชุมกับ อบต./

เทศบาล เพื่อจัดทำแผนพัฒนาทรัพยากรดินระดับตำบล (ค่าเฉลี่ย = 2.72) เข้าร่วมประชุมกับ คณะกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเพื่อวางแผนการ ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาที่ดิน (ค่าเฉลี่ย = 2.70) และเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา กับเจ้าหน้าที่/ สถานีพัฒนาที่ดิน (ค่าเฉลี่ย = 2.68) นอกจากนั้น หมอดินอาสาประจำตำบลไม่เคยดำเนินงานเลย ใน 3 ประเด็น ได้แก่ เข้าร่วมประชุมกับ อบต./ เทศบาล เพื่อจัดทำแผนพัฒนาทรัพยากรดินระดับ ตำบล เข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เพื่อวางแผนการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาที่ดิน และเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา กับเจ้าหน้าที่/ สถานีพัฒนาที่ดิน (ร้อยละ = 26.8 13.8 และ 1.6 ตามลำดับ)

3.2 การปฏิบัติในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล

การศึกษาการปฏิบัติในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำ ตำบล ประกอบด้วย 5 ประเด็น ได้แก่ การเป็นตัวแทนกรมพัฒนาที่ดินประจำศูนย์บริการและ ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล (สบกต.) การจัดตั้งศูนย์บริการงานพัฒนาที่ดินประจำตำบล การบริการตรวจวิเคราะห์ดินพร้อมให้คำแนะนำในตำบล การแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาของดินใน ตำบลแก่บุคคลเป้าหมาย และการแนะนำการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกพืชตามความเหมาะสม แก่บุคคลเป้าหมาย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลใน 2 ประเด็นแรกแสดงด้วยค่าความถี่และร้อยละ ส่วนอีก 3 ประเด็นที่เหลือแสดงด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังแสดงใน ตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 การปฏิบัติในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล

N=123		
บทบาทหน้าที่	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. การเป็นตัวแทนกรมพัฒนาที่ดินประจำ สบกต.		
ไม่เป็น	90	73.2
เป็น	33	26.8
2. การจัดตั้งศูนย์บริการงานพัฒนาที่ดินประจำตำบล		
ไม่มีการจัดตั้ง	80	65.0
มีการจัดตั้ง	43	35.0

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

N=123

บทบาทหน้าที่	จำนวน(คน)	ร้อยละ
3. การบริการตรวจวิเคราะห์ดินพร้อมให้คำแนะนำแก่บุคคล		
เป้าหมายในตำบล (ราย) (N = 64)		
1 - 20	34	27.6
21 - 60	13	10.6
61 หรือมากกว่า	17	13.8
Minimum = 1	Maximum = 150	
ค่าเฉลี่ย = 45.91	S.D.. = 49.172	
4. การแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาดินในตำบลแก่บุคคล		
เป้าหมาย (ราย) (N = 79)		
1 - 20	36	29.3
21 - 60	19	15.4
61 หรือมากกว่า	24	19.5
Minimum = 2	Maximum = 200	
ค่าเฉลี่ย = 55.89	S.D.. = 57.233	
5. การแนะนำการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกพืชตามความเหมาะสมแก่บุคคลเป้าหมาย (ราย) (N = 68)		
1 - 20	23	18.5
21 - 60	20	16.4
61 หรือมากกว่า	25	20.4
Minimum = 1	Maximum = 200	
ค่าเฉลี่ย = 59.63	S.D.. = 50.443	

จากตารางที่ 4.6 ผลการศึกษาพบว่า

การเป็นตัวแทนกรมพัฒนาที่ดินประจำศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล (สบกต.) หมอหินอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่ร้อยละ 73.2 ไม่ได้เป็นตัวแทนกรมพัฒนาที่ดินประจำศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล (สบกต.) ที่เหลือร้อยละ 26.8 เป็นตัวแทนกรมพัฒนาที่ดินประจำศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล (สบกต.)

การจัดตั้งศูนย์บริการงานพัฒนาที่ดินประจำตำบล หมอหินอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่ร้อยละ 65.0 ไม่ได้จัดตั้งศูนย์บริการงานพัฒนาที่ดินประจำตำบล ที่เหลือร้อยละ 35.0 จัดตั้งศูนย์บริการงานพัฒนาที่ดินประจำตำบล

การบริการตรวจวิเคราะห์ดินพร้อมให้คำแนะนำแก่บุคคลเป้าหมายในตำบล หมอหินอาสาประจำตำบลร้อยละ 27.6 บริการตรวจวิเคราะห์ดินพร้อมให้คำแนะนำในตำบล 1 – 20 ราย รองลงมาร้อยละ 13.8 บริการตรวจวิเคราะห์ดินพร้อมให้คำแนะนำในตำบล 61 รายหรือมากกว่า และร้อยละ 10.6 บริการตรวจวิเคราะห์ดินพร้อมให้คำแนะนำในตำบล 21- 60 ราย ทั้งนี้หมอหินอาสาประจำตำบลบริการตรวจวิเคราะห์ดินพร้อมให้คำแนะนำในตำบลเฉลี่ย 45.91 ราย ต่ำสุด 1 ราย และสูงสุด 150 ราย

การแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาดินในตำบลแก่บุคคลเป้าหมาย หมอหินอาสาประจำตำบลร้อยละ 29.3 แนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาดินในตำบลแก่บุคคลเป้าหมาย 1-20 ราย รองลงมาร้อยละ 19.5 แนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาดินในตำบลแก่บุคคลเป้าหมาย 61 รายหรือมากกว่า และร้อยละ 15.4 แนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาดินในตำบลแก่บุคคลเป้าหมาย 21- 60 ราย ทั้งนี้หมอหินอาสาประจำตำบลแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาดินในตำบลแก่บุคคลเป้าหมายเฉลี่ย 55.89 ราย ต่ำสุด 2 ราย และสูงสุด 200 ราย

การแนะนำการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกพืชตามความเหมาะสมแก่บุคคลเป้าหมาย หมอหินอาสาประจำตำบลร้อยละ 20.4 แนะนำการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกพืชตามความเหมาะสมแก่บุคคลเป้าหมาย 61 รายหรือมากกว่า รองลงมาร้อยละ 18.5 แนะนำการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกพืชตามความเหมาะสมแก่บุคคลเป้าหมาย 1 -20 ราย และร้อยละ 16.4 แนะนำการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกพืชตามความเหมาะสมแก่บุคคลเป้าหมาย 21- 60 ราย ทั้งนี้หมอหินอาสาประจำตำบลแนะนำการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกพืชตามความเหมาะสมแก่บุคคลเป้าหมาย เฉลี่ย 59.63 ราย ต่ำสุด 1 ราย และสูงสุด 200 ราย

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลใน 8 ประเด็น ได้แก่ การประสานงานและประชาสัมพันธ์ การดำเนินกิจกรรม การพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมาย การรวบรวมปัญหาและความต้องการของเกษตรกร การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน การดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น การเป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสา การรายงานผลการปฏิบัติงาน และการประชุม อบรม สัมมนา โดยตั้งเกณฑ์ในการวัดไว้ 5 ระดับ ดังนี้

1	คะแนน	=	น้อยที่สุด
2	คะแนน	=	น้อย
3	คะแนน	=	ปานกลาง
4	คะแนน	=	มาก
5	คะแนน	=	มากที่สุด

เมื่อรวมคะแนนแต่ละข้อแล้วนำมาคำนวณหาค่าเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักเปรียบเทียบกับเกณฑ์ดังนี้

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	ระดับของปัญหา
1.00 – 1.80	น้อยที่สุด
1.81 – 2.60	น้อย
2.61 – 3.40	ปานกลาง
3.40 – 4.20	มาก
4.21 – 5.00	มากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังแสดงในตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ระดับปัญหาในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล

N =123

ประเด็นปัญหา	ระดับของปัญหา					ค่าเฉลี่ย (S.D.)	ความ หมาย
	1	2	3	4	5		
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
1. การประสานงานและประชาสัมพันธ์						2.65	ปาน
						(1.178)	กลาง
1.1 ขาดการสนับสนุนข้อมูลข่าวสาร	17	32	41	24	9	2.80	ปาน
วิชาการด้านการพัฒนาที่ดินที่ต่อเนื่อง	(13.8)	(26.0)	(33.3)	(19.5)	(7.4)	(1.128)	กลาง
1.2 ขาดเครื่องมือติดต่อสื่อสาร	38	20	39	18	8	2.50	น้อย
	(30.9)	(16.3)	(31.7)	(14.6)	(6.5)	(1.250)	
2. การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดิน						2.89	ปาน
ตามที่ได้รับมอบหมาย						(0.976)	กลาง
2.1 บทบาทหน้าที่ภารกิจของหมอดิน	14	28	57	12	12	2.84	ปาน
อาสาประจำตำบลมีมากเกินไป	(11.3)	(22.8)	(46.3)	(9.8)	(9.8)	(1.074)	กลาง
2.2 นโยบายด้านการปฏิบัติงาน	12	29	52	16	14	2.93	ปาน
ไม่ต่อเนื่อง	(9.8)	(23.5)	(42.3)	(13.0)	(11.4)	(1.103)	กลาง
3. การรวบรวมปัญหาและความต้องการ						2.72	ปาน
ของเกษตรกร						(1.076)	กลาง
3.1 หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านและ	25	31	46	15	6	2.56	น้อย
เกษตรกรในพื้นที่ไม่ค่อยให้ความร่วมมือ	(20.3)	(25.2)	(37.4)	(12.2)	(4.9)	(1.095)	
3.2 เกษตรกรในพื้นที่ไม่เห็นความสำคัญ	9	42	39	21	12	2.88	ปาน
กับปัญหาทรัพยากรดิน	(7.3)	(34.1)	(31.7)	(17.1)	(9.8)	(1.091)	กลาง
4. การถ่ายทอดความรู้และพัฒนา						2.65	ปาน
เทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน						(1.091)	กลาง
4.1 เกษตรกรไม่ค่อยยอมรับใน	26	24	47	18	8	2.66	ปาน
ความสามารถของหมอดินอาสา	(21.2)	(19.5)	(38.2)	(14.6)	(6.5)	(2.66)	กลาง
4.2 ไม่มีความรู้เพียงพอในการ	26	31	34	25	7	2.64	ปาน
ปฏิบัติงาน	(21.2)	(25.2)	(27.6)	(20.3)	(5.7)	(1.188)	กลาง

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

N = 123

ประเด็นปัญหา	ระดับของปัญหา					ค่าเฉลี่ย (S.D.)	ความ หมาย
	1	2	3	4	5		
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
5. การดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนา ที่ดินจัดตั้งขึ้น						3.04 (1.255)	ปาน กลาง
5.1 กลุ่มไม่เข้มแข็งประสบปัญหาในการ บริหารจัดการกลุ่ม	20 (16.3)	29 (23.6)	37 (30.1)	26 (21.1)	11 (8.9)	2.83 (1.199)	ปานกลาง
5.2 ขาดเงินทุนสนับสนุนกิจกรรมกลุ่ม	25 (20.3)	16 (13.0)	19 (15.4)	29 (23.6)	34 (27.7)	3.25 (1.496)	ปานกลาง
6. การเป็นแกนนำเครือข่ายหมอดิน อาสา						2.87 (1.219)	ปาน กลาง
6.1 ขาดการประสานงานระหว่างเครือข่าย	16 (13.0)	32 (26.0)	44 (35.8)	18 (14.6)	13 (10.6)	2.84 (1.155)	ปานกลาง
6.2 ขาดการจัดกิจกรรมพบปะปรึกษาหารือ ระหว่างเครือข่ายในระดับต่าง ๆ	14 (11.4)	32 (26.0)	44 (35.8)	20 (16.2)	13 (10.6)	2.89 (1.139)	ปานกลาง
7. การรายงานผลการปฏิบัติงาน						2.42 (1.122)	น้อย
7.1 การรอกมีความยุ่งยากและรายละเอียดมาก เกินไป	28 (22.8)	38 (30.9)	36 (29.3)	13 (10.5)	8 (6.5)	2.47 (1.148)	น้อย
7.2 มีหลายแบบฟอร์มเกินไป	30 (24.3)	36 (29.3)	38 (30.9)	14 (11.4)	5 (4.1)	2.41 (1.101)	น้อย
7.3 ไม่มีเวลาจัดทำรายงาน	33 (26.8)	35 (26.5)	36 (29.3)	12 (9.8)	7 (5.7)	2.39 (1.150)	น้อย
8. การประชุม อบรม สัมมนา						2.88 (1.087)	ปาน กลาง
8.1 สถานีพัฒนาที่ดินจัดกิจกรรมประชุม อบรม สัมมนาน้อยครั้ง	13 (10.6)	31 (25.2)	56 (45.5)	14 (11.4)	9 (7.3)	2.80 (1.024)	ปานกลาง
8.2 ช่วงจัดกิจกรรมตรงกับฤดูกาลเพาะปลูก	30 (24.4)	19 (15.4)	40 (32.5)	24 (19.5)	10 (8.1)	2.72 (1.258)	ปานกลาง
8.3 เบี้ยเลี้ยงที่ได้รับไม่คุ้มค่าเมื่อเทียบกับค่าแรง รายวันที่จะได้	23 (18.7)	21 (17.1)	29 (23.6)	19 (15.4)	31 (25.2)	3.11 (1.444)	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย						2.77 (0.827)	ปาน กลาง

จากตารางที่ 4.7 ผลการศึกษาพบว่าระดับปัญหาเชิงความคิดเห็นในการดำเนินงานตาม บทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในภาพรวมอยู่ที่ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.77) โดยแยกออกเป็น 8 ประเด็นได้แก่

การประสานงานและประชาสัมพันธ์ หมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อ ปัญหาในการดำเนินงานประสานงานและประชาสัมพันธ์ในระดับปานกลาง 1 ประเด็น คือ ขาดการ สนับสนุนข้อมูลข่าวสารวิชาการด้านการพัฒนาที่ดินที่ต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย = 2.80) ในระดับน้อย 1 ประเด็น คือขาดเครื่องมือติดต่อสื่อสาร (ค่าเฉลี่ย = 2.50) ทั้งนี้ในภาพรวมหมอดินอาสาประจำตำบล มีความคิดเห็นต่อปัญหาในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในด้านการประสานงานและ ประชาสัมพันธ์ ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.65)

การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมาย หมอดินอาสาประจำตำบลมี ความคิดเห็นต่อปัญหาในการดำเนินงานกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมาย ในระดับ ปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ นโยบายด้านการปฏิบัติงานไม่ต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย = 2.93) และบทบาท หน้าที่ภารกิจของหมอดินอาสาประจำตำบลมีมากเกินไป (ค่าเฉลี่ย = 2.84) ทั้งนี้ในภาพรวมหมอดิน อาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในการดำเนิน กิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมาย ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.89)

การรวบรวมปัญหาและความต้องการของเกษตรกร หมอดินอาสาประจำตำบลมีความ คิดเห็นต่อปัญหาในการดำเนินงานรวบรวมปัญหาและความต้องการของเกษตรกร ในระดับปาน กลาง 1 ประเด็น คือ เกษตรกรในพื้นที่ไม่เห็นความสำคัญกับปัญหาทรัพยากรดิน (ค่าเฉลี่ย = 2.88) ในระดับน้อย 1 ประเด็น คือ หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านและเกษตรกรในพื้นที่ไม่ค่อยให้ความ ร่วมมือ (ค่าเฉลี่ย = 2.56) ทั้งนี้ในภาพรวมหมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในการ ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในการรวบรวมปัญหาและความต้องการของเกษตรกร ระดับปาน กลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.72)

การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน หมอดินอาสาประจำ ตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในการดำเนินงานถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีด้านการ พัฒนาที่ดินในระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ เกษตรกรไม่ค่อยยอมรับในความสามารถของหมอ ดินอาสา (ค่าเฉลี่ย = 2.66) และหมอดินอาสาไม่มีความรู้เพียงพอในการปฏิบัติงาน (ค่าเฉลี่ย = 2.64) ทั้งนี้ในภาพรวมหมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในการดำเนินงานตาม บทบาทหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.65)

การดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น หมออดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในการดำเนินงานดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น ในระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ ขาดเงินทุนสนับสนุนกิจกรรมกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 3.25) และกลุ่มไม่เข้มแข็ง ประสบปัญหาในการบริหารจัดการกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 2.83) ทั้งนี้ในภาพรวมหมออดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในการดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.04)

การเป็นแกนนำเครือข่ายหมออดินอาสา หมออดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในการดำเนินงานเป็นแกนนำเครือข่ายหมออดินอาสาในระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ ขาดการจัดกิจกรรมพบปะปรึกษาหารือระหว่างเครือข่ายในระดับต่าง ๆ (ค่าเฉลี่ย = 2.89) และขาดการประสานงานระหว่างเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย = 2.84) ทั้งนี้ในภาพรวมหมออดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในการเป็นแกนนำเครือข่ายหมออดินอาสา ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.87)

การรายงานผลการปฏิบัติงาน หมออดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในการดำเนินงานรายงานผลการปฏิบัติงาน ในระดับน้อย 3 ประเด็น ได้แก่ การกรอกมีความยุ่งยาก และรายละเอียดมากเกินไป (ค่าเฉลี่ย = 2.47) มีหลายแบบฟอร์มเกินไป (ค่าเฉลี่ย = 2.41) และหมออดินอาสาไม่มีเวลาจัดทำรายงาน (ค่าเฉลี่ย = 2.39) ทั้งนี้ในภาพรวมหมออดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในการรายงานผลการปฏิบัติงาน ระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 2.42)

การประชุม อบรม สัมมนา หมออดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในการดำเนินงานประชุม อบรม สัมมนาในระดับปานกลาง 3 ประเด็น ได้แก่ เบียดเบียนที่ ได้รับไม่คุ้มค่าเมื่อเทียบกับค่าแรงรายวันที่จะได้ (ค่าเฉลี่ย = 3.11) สถานที่พัฒนาที่ดินจัดกิจกรรมประชุม อบรม สัมมนาน้อยครั้ง (ค่าเฉลี่ย = 2.80) และช่วงจัดกิจกรรมตรงกับฤดูกาลเพาะปลูก (ค่าเฉลี่ย = 2.72) ทั้งนี้ในภาพรวมหมออดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในการประชุม อบรม สัมมนา ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.88)

4.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมออดินอาสาประจำตำบล 8 ประเด็น ได้แก่ การประสานงานและประชาสัมพันธ์ การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมาย การรวบรวมปัญหาและความต้องการของเกษตรกร การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน การดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น การเป็น

แกนนำเครือข่ายหมอดินอาสา การรายงานผลการปฏิบัติงาน และการประชุม อบรม สัมมนา ผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

4.2.1 การประสานงานและประชาสัมพันธ์

1) เจ้าหน้าที่ควรประสานงานกับหมอดินอาสาอย่างใกล้ชิด ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยประสานงานล่วงหน้าก่อน 3-7 วัน ไม่ควรติดต่อประสานงานอย่างกะทันหัน โดยประสานงานผ่านผู้นำชุมชนเพื่อให้ผู้นำทราบถึงกิจกรรมความเคลื่อนไหว และให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดิน

2) จัดรายการวิทยุให้หมอดินพบเกษตรกร

3) สนับสนุนอุปกรณ์และเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ เช่น CD เอกสาร แผ่นพับ ในการเผยแพร่งานพัฒนาที่ดิน

4) สนับสนุนค่าตอบแทน ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่ายานพาหนะ ค่าเดินทาง เพื่อดำเนินงานได้สะดวก

4.2.2 การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมาย

1) เจ้าหน้าที่ควรติดต่อประสานงาน มอบหมายงานให้หมอดินอาสาประจำตำบลอย่างชัดเจน และละเอียดมากที่สุด พร้อมทั้งติดตามให้คำแนะนำ

2) กรมพัฒนาที่ดินควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมอย่างเต็มที่ เนื่องจากบางครั้งที่ได้รับมอบหมายมีมากและมีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นด้วย

3) เจ้าหน้าที่ควรลงพื้นที่พร้อมกับหมอดินอาสาประจำตำบล ในการชี้แจงโครงการกิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดิน เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือมากกว่าการที่จะให้หมอดินอาสาประจำตำบลพบปะเกษตรกรเอง และเกษตรกรจะได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

4.2.3 การรวบรวมปัญหาและความต้องการของเกษตรกร

1) เจ้าหน้าที่ควรวางแผนการสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ ให้ทันกับความต้องการของเกษตรกร

2) กรมพัฒนาที่ดิน ควรแก้ไขปัญหาเรื่องผลการวิเคราะห์ดินที่ล่าช้า หรือตกหล่นหายไป ทำให้เกษตรกรเบื่อก่อนที่จะส่งตัวอย่างมาตรฐานวิเคราะห์ และทำให้หมอดินอาสาประจำตำบลที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ขาดความน่าเชื่อถือ

4.2.4 การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน

1) เจ้าหน้าที่ร่วมกับหมอดินอาสาประจำตำบลในการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกร พร้อมทั้งติดตามให้คำแนะนำแก่เกษตรกรและกลุ่มที่สนใจ เพื่อกระตุ้นส่งเสริมให้เกษตรกรเกิดการปฏิบัติและใช้จริง

2) สถานีพัฒนาที่ดินควรวินิจฉัยให้การสนับสนุนด้านวิชาการ แผ่นพับโปสเตอร์และเครื่องมือวิเคราะห์ดินอย่างง่าย

4.2.5 การดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น

- 1) เจ้าหน้าที่ควรเข้าถึงและดูแลกลุ่มให้ทั่วถึง พร้อมทั้งติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
- 2) เจ้าหน้าที่จากสถานีพัฒนาที่ดิน ควรจัดอบรมให้ความรู้แก่กลุ่ม พร้อมทั้งต่อ ยอดกลุ่มอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอเพื่อพัฒนาให้เป็นกลุ่มตัวอย่าง
- 3) กรมพัฒนาที่ดินควรสนับสนุนเงินทุน และอุปกรณ์ในการบริหารจัดการกลุ่ม

4.2.6 การเป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสา

- 1) จัดเวทีพบปะหารือระหว่างหมอดิน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรึกษาหารือเรื่อง การดำเนินงานในพื้นที่ เนื่องจากหมอดินอาสาประจำตำบลบางพื้นที่ติดต่อยาก
- 2) สนับสนุนค่ายานพาหนะ ค่าโทรศัพท์ ในการประสานงานกับเครือข่าย
- 3) สนับสนุนการจัดตั้งกองทุน เงินเดือน หรือสวัสดิการให้กับกลุ่มหมอดินอาสา ประจำตำบล

4.2.7 การรายงานผลการปฏิบัติงาน

- 1) ให้เจ้าหน้าที่ลงไปติดตามการดำเนินงานของหมอดินอาสาประจำตำบลเพื่อ สร้างขวัญและกำลังใจ
- 2) จัดแบบฟอร์มให้กับหมอดินอาสาประจำตำบลเพื่อจัดส่งรายงานต่อสถานี
- 3) ควรให้หมอดินอาสา รายงานผลการดำเนินงานทุก ๆ เดือน

4.2.8 การประชุม อบรม สัมมนา

- 1) จัดประชุม อบรม สัมมนาปีละ 2 ครั้งเป็นอย่างน้อย
  - 2) เปลี่ยนสถานที่จัดอบรมจากสถานีพัฒนาที่ดินเป็นหมู่บ้านหรือตำบล และ จัดงานในสถานที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่แท้จริงหรือที่ของเอกชนเพื่อจะได้นำมาปรับใช้ได้จริง
  - 3) เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานหน่วยพัฒนาที่ดินควรเข้าร่วมกิจกรรมประชุม อบรม สัมมนา
  - 4) ควรให้ค่าตอบแทน เบี้ยประชุม ค่ายานพาหนะตามความเหมาะสม
  - 5) หลักสูตรในการจัดอบรม/ประชุม/สัมมนาควรเป็นความรู้ใหม่ๆ ไม่ซ้ำซาก
- จำใจ

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย โดยมีการสรุปการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ และผลการวิจัยดังนี้

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ศึกษา คือ หมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย ซึ่งสถานีพัฒนาที่ดินเชียงรายคัดเลือก แต่งตั้งและขึ้นทะเบียนเป็นหมอดินอาสาในปี 2554 ในเขตพื้นที่ 18 อำเภอ จำนวน 123 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ก่อนที่จะนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง มีการทดสอบความถูกต้องของเนื้อหา (content validity) โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ และขอรับคำแนะนำหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นหรือข้อความที่ควรเพิ่มเติมหรือแก้ไข และตรวจสอบความเชื่อถือได้ (reliability) และนำไปสัมภาษณ์หมอดินอาสาประจำตำบลที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 20 ราย จากนั้นนำมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (reliability coefficients) ผลปรากฏว่าแบบสัมภาษณ์มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach's alpha) ของระดับความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล เท่ากับ 0.9165 และระดับของปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล เท่ากับ 0.8068 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่หน่วยพัฒนาที่ดินในพื้นที่ โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมทั้งอธิบายแบบสัมภาษณ์ แล้วดำเนินการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลตามเป้าหมายที่กำหนด 123 ราย

ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีทางสถิติโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเป็นเครื่องมือ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย สรุปผลการวิจัยดังนี้

1.3.1 ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำตำบล

1) ปัจจัยทางสังคมของหมอดินอาสาประจำตำบล ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 53.80 ปี จบชั้นประถมศึกษา นับถือศาสนาพุทธ สถานภาพสมรสแล้ว จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.94 คน เข้ามาปฏิบัติงานหมอดินอาสาประจำตำบล 3 แบบ ได้แก่ การสมัครเข้ามาเอง ผู้นำชุมชนเสนอแต่งตั้ง และเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินคัดเลือก มีระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่เฉลี่ย 8.97 ปี มีตำแหน่งเป็นผู้นำชุมชนทางการเกษตร และส่วนมากเป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้ำธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ได้รับความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินจากคู่มือพัฒนาที่ดินและเจ้าหน้าที่จากกรมพัฒนาที่ดิน และใช้รถจักรยานยนต์ส่วนตัวในการปฏิบัติงาน

2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำตำบล ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา มีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 23.56 ไร่ ลักษณะการถือครองแบ่งเป็นพื้นที่ของตนเองเฉลี่ย 18.36 ไร่ พื้นที่เช่าเฉลี่ย 14.95 ไร่ และพื้นที่มีผู้ให้ทำโดยไม่เก็บค่าเช่าเฉลี่ย 7.80 ไร่ รายได้ภาคการเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย 100,371.54 บาท รายได้นอกภาคการเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย 46,117.60 บาท รายจ่ายภาคการเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย 59,730.08 บาท รายจ่ายนอกภาคการเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย 53,934.91 บาท แหล่งเงินทุนทำการเกษตรส่วนใหญ่กู้ธนาคารหรือสหกรณ์ หมอดินอาสาประจำตำบลมีภาระหนี้สิน 121 ราย เฉลี่ย 113,206.15 บาท จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3.11 คน และจำนวนแรงงานจ้างภาคการเกษตรเฉลี่ย 11.55 คน

1.3.2 ปัจจัยอื่น ๆ ในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล

1) ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล ข้อคำถามทั้งหมด 15 ข้อ มีถึง 12 ข้อที่หมอดินอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่ร้อยละ 50 ขึ้นไปตอบได้ถูกต้อง ประเด็นความรู้ที่หมอดินอาสาประจำตำบลตอบถูกเป็นจำนวนมากร้อยละ 90 ขึ้นไปมี 7 ประเด็น ได้แก่ (1) น้ำหมักสมุนไพรไล่แมลงได้มาจากการใช้สมุนไพรหมักร่วมกับสารเร่ง พด. 7 (2) ดินที่มีปัญหาการชะล้างพังทลายสามารถป้องกันได้โดยการปลูกหญ้าแฝก (3) การเผาตอซังกับการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน (4) การปรับปรุงดินโดยใช้ปุ๋ยสดเหมาะสำหรับพื้นที่ทำการเกษตรที่มีเนื้อที่มาก ๆ เช่น ข้าว (5) การใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงควรใช้คู่กับปุ๋ย

อินทรีย์ (6) ระยะเวลาที่เหมาะสมในการ โลกบพีชปุ๋ยสดคือช่วงที่พีชออกดอก จะทำให้ได้น้ำหนักสดและปริมาณธาตุอาหารสูง และ(7) การเก็บตัวอย่างดินเพื่อวิเคราะห์ควรเก็บเฉพาะบริเวณใด บริเวณหนึ่งของแปลงเพียงจุดเดียวเท่านั้น

ส่วนประเด็นความรู้ที่หมอดินอาสาประจำตำบลตอบถูกต้องจำนวนน้อย ร้อยละ 50 ลงมา มี 3 ประเด็น ได้แก่ (1) ความเป็นกรดต่างของดินมีผลต่อการละลายธาตุอาหารในดินให้อยู่ในรูปที่พืชนำไปใช้ได้ (2) ดินกรดหรือดินเปรี้ยวไม่สามารถแก้ไขโดยการใช้ปุ๋ยขี้มูล ความรุนแรงของกรดในดิน และ (3) ดินมีส่วนประกอบ ส่วนที่เป็นของแข็ง น้ำ อากาศ และ อินทรีย์วัตถุ ร้อยละแตกต่างกัน

2) ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล ในภาพรวมระดับเห็นด้วย โดยแยกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่

(1) งานหมอดินอาสาประจำตำบล หมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่องานหมอดินอาสาประจำตำบลในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง 3 ประเด็น ได้แก่ เพิ่มโอกาสในการพัฒนาตนเอง มีความภาคภูมิใจในการทำหน้าที่หมอดินตำบล และเป็นตัวแทนของกรมพัฒนาที่ดินในด้านการพัฒนาที่ดินในตำบล และมีความคิดเห็นระดับเห็นด้วย 2 ประเด็น ได้แก่ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมเผยแพร่ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินในตำบล และผลตอบแทนที่ได้รับจากการเป็นหมอดินอาสาประจำตำบลคุ้มค่ากับงานที่ทำ ในภาพรวมหมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นระดับเห็นด้วย

(2) เจ้าหน้าที่/สถานีพัฒนาที่ดิน หมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อเจ้าหน้าที่/สถานีพัฒนาที่ดินในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง 2 ประเด็น ได้แก่ กิจกรรมการฝึกอบรม/ศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และการสนับสนุนวัสดุ การเกษตรเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในปริมาณและช่วงเวลาที่เหมาะสม ได้แก่ สารเร่ง พด. 1 -7 ในภาพรวมหมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นระดับเห็นด้วย

(3) ชุมชน หมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นเกี่ยวกับชุมชนต่อชุมชนในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในระดับเห็นด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ การยอมรับหมอดินอาสาประจำตำบลจากเกษตรกรในชุมชน ชุมชนเห็นความสำคัญในการปฏิบัติงานของหมอดินอาสาประจำตำบล หมอดินอาสาได้รับความร่วมมือจากเกษตรกรและหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน และผู้นำชุมชนระดับต่าง ๆ ให้การยอมรับหมอดินอาสาประจำตำบล ในภาพรวมหมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นระดับเห็นด้วย

1.3.3. การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล

1) จำนวนครั้งในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล หมอดินอาสาประจำตำบลดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ในภาพรวมจำนวน 3 ครั้งใน 8 ประเด็น ได้แก่

(1) การประสานงานและประชาสัมพันธ์ หมอดินอาสาประจำตำบลดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่การประสานงานและประชาสัมพันธ์จำนวน 3 ครั้งใน 5 ประเด็น ได้แก่ (1) ประสานงานระหว่างหน่วยงานในตำบลและสถานีพัฒนาที่ดิน (2) แจกข้อมูล ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวและทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการพัฒนาที่ดิน (3) ติดต่อบริการกับหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านและเกษตรกรเพื่อมารับบริการด้านการพัฒนาที่ดิน (4) ประชาสัมพันธ์ด้านการพัฒนาที่ดินผ่านรายการวิทยุท้องถิ่น/หอกระจายข่าวและ (5) แจกเอกสารแผ่นพับและโปสเตอร์ ในภาพรวมหมอดินอาสาประจำตำบลปฏิบัติงานจำนวน 3 ครั้ง

(2) การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมาย หมอดินอาสาประจำตำบลดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมายจำนวน 2 ครั้งใน 2 ประเด็น ได้แก่ จัดทำแปลงสาธิตจุดเรียนรู้การพัฒนาที่ดินประจำตำบล และงานคลินิกเคลื่อนที่ ในภาพรวมหมอดินอาสาประจำตำบลปฏิบัติงานจำนวน 3 ครั้ง

(3) การรวบรวมข้อมูลปัญหาและความต้องการของเกษตรกร หมอดินอาสาประจำตำบลดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่การรวบรวมข้อมูลปัญหาและความต้องการของเกษตรกรจำนวน 3 ครั้งใน 2 ประเด็น ได้แก่ รวบรวมปัญหาที่ได้จากพื้นที่นำไปปรึกษาเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน และสำรวจข้อมูล ปัญหาและความต้องการด้านการพัฒนาที่ดินของเกษตรกรในพื้นที่ ในภาพรวมหมอดินอาสาประจำตำบลปฏิบัติงานจำนวน 3 ครั้ง

(4) การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน หมอดินอาสาประจำตำบลดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินจำนวน 3 ครั้งใน 2 ประเด็น ได้แก่ โดยการสาธิต และโดยผ่านสื่อต่าง ๆ/หอกระจายข่าว ซึ่งการสาธิตแบ่งเป็นประเด็นย่อยดังนี้ ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่จำนวน 3 ครั้งใน 4 ประเด็น ได้แก่ สาธิตการผลิตและการใช้ปุ๋ยหมักและปุ๋ยน้ำอินทรีย์ สาธิตการผลิตและการใช้สารเร่ง พด. 1-7 และสาธิตการอนุรักษ์ดินและน้ำโดยใช้หญ้าแฝกและสาธิตการใช้พืชปุ๋ยสด ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่จำนวน 2 ครั้งใน 2 ประเด็น ได้แก่ สาธิตการไถกลบตอซังหลังการเก็บเกี่ยว และสาธิตการใช้วัสดุทางการเกษตรปรับปรุงดิน ปุ๋ยคอก โคโลไมท์ นอกจากนี้หมอดินอาสาประจำตำบลดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีด้านการ

พัฒนาที่ดินจำนวน 2 ครั้งใน 1 ประเด็น คือการเป็นวิทยากร ในภาพรวมหมอดินอาสาประจำตำบล ปฏิบัติงานจำนวน 3 ครั้ง

(5) การดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น หมอดินอาสา ประจำตำบลดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่การดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้นจำนวน 3 ครั้งใน 2 ประเด็น ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มดำเนินกิจกรรมด้านการพัฒนาที่ดิน และการจัดตั้งกลุ่ม เกษตรอินทรีย์ ในภาพรวมหมอดินอาสาประจำตำบลปฏิบัติงานจำนวน 3 ครั้ง

(6) การเป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสา หมอดินอาสาประจำตำบล ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่การเป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสาจำนวน 3 ครั้งใน 2 ประเด็น ได้แก่ การติดต่อประสานงานแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารการถ่ายทอดความรู้ระหว่างเครือข่าย และกิจกรรมพบปะปรึกษาหารือระหว่างเครือข่ายในระดับต่าง ๆ ในภาพรวมหมอดินอาสาประจำ ตำบลปฏิบัติงานจำนวน 3 ครั้ง

(7) การรายงานผลการปฏิบัติงาน หมอดินอาสาประจำตำบลดำเนินงาน ตามบทบาทหน้าที่การรายงานผลการปฏิบัติงานจำนวน 3 ครั้งใน 2 ประเด็น ได้แก่ รายงานผลการ ปฏิบัติงานของหมอดินอาสาประจำตำบลแก่สถานีพัฒนาที่ดิน และส่งรายชื่อเกษตรกรที่ขอรับการ สนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดินตามแบบฟอร์มให้กับสถานีพัฒนาที่ดิน ในภาพรวมหมอดินอาสา ประจำตำบลปฏิบัติงานจำนวน 3 ครั้ง

(8) การประชุม อบรม สัมมนา หมอดินอาสาประจำตำบลดำเนินงานตาม บทบาทหน้าที่การประชุม อบรม สัมมนาจำนวน 3 ครั้งใน 3 ประเด็น ได้แก่ เข้าร่วมประชุมกับ อบต./ เทศบาล เพื่อจัดทำแผนพัฒนาทรัพยากรดินระดับตำบล เข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการ ศูนย์บริการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเพื่อวางแผนการปฏิบัติงานด้านการพัฒนา ที่ดินและเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา กับเจ้าหน้าที่/สถานีพัฒนาที่ดิน ในภาพรวมหมอดินอาสา ประจำตำบลปฏิบัติงานจำนวน 3 ครั้ง

2) การปฏิบัติในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล พบว่าหมอดินอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นตัวแทนของกรมพัฒนาที่ดินประจำศูนย์บริการ และถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล และไม่มีการจัดตั้งศูนย์บริหารงานพัฒนาที่ดินประจำตำบล แต่ให้บริการตรวจวิเคราะห์ดินพร้อมให้คำแนะนำแก่บุคคลเป้าหมายในตำบลเฉลี่ย 45.91 ราย ให้การแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาดินในตำบลแก่บุคคลเป้าหมายเฉลี่ย 55.89 ราย และให้ คำแนะนำการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกพืชตามความเหมาะสมแก่บุคคลเป้าหมายเฉลี่ย 59.63 ราย

1.3.4. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล

1) การแสดงความคิดเห็นต่อระดับปัญหาในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล ในภาพรวมระดับปานกลาง ใน 8 ประเด็น ได้แก่

(1) การประสานงานและประชาสัมพันธ์ หมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในระดับปานกลาง 1 ประเด็น คือ ขาดการสนับสนุนข้อมูลข่าวสารวิชาการด้านการพัฒนาที่ดินที่ต่อเนื่อง ระดับน้อย 1 ประเด็น คือขาดเครื่องมือติดต่อสื่อสาร ในภาพรวมหมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในระดับปานกลาง

(2) การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมาย หมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ นโยบายด้านการปฏิบัติงานไม่ต่อเนื่อง และบทบาทหน้าที่ภารกิจของหมอดินอาสาประจำตำบลมีมากเกินไป ในภาพรวมหมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในระดับปานกลาง

(3) การรวบรวมปัญหาและความต้องการของเกษตรกร หมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในระดับปานกลาง 1 ประเด็น คือ เกษตรกรในพื้นที่ไม่เห็นความสำคัญกับปัญหาทรัพยากรดิน ระดับน้อย 1 ประเด็น คือ หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านและเกษตรกรในพื้นที่ไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ในภาพรวมหมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในระดับปานกลาง

(4) การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน หมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ เกษตรกรไม่ค่อยยอมรับในความสามารถของหมอดินอาสาและไม่มีความรู้เพียงพอในการปฏิบัติงาน ในภาพรวมหมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในระดับปานกลาง

(5) การดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น หมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ ขาดเงินทุนสนับสนุนกิจกรรมกลุ่มและกลุ่มไม่เข้มแข็ง ประสบปัญหาในการบริหารจัดการกลุ่ม ในภาพรวมหมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในระดับปานกลาง

(6) การเป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสา หมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ ขาดการจัดกิจกรรมพบปะปรึกษาหารือระหว่างเครือข่ายในระดับต่าง ๆ และขาดการประสานงานระหว่างเครือข่าย ในภาพรวมหมอดินอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในระดับปานกลาง

(7) การรายงานผลการปฏิบัติงาน หมอдинอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในระดับน้อย 3 ประเด็น ได้แก่ การกรอกมีความยุ่งยากและรายละเอียดมากเกินไป มีหลายแบบฟอร์มเกินไป และไม่มีเวลาจัดทำรายงาน ในภาพรวมหมอдинอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในระดับน้อย

(8) การประชุม อบรม สัมมนา หมอдинอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในระดับปานกลาง 3 ประเด็น ได้แก่ เบี้ยเลี้ยงที่ได้รับไม่คุ้มค่าเมื่อเทียบกับค่าแรงรายวันที่จะได้ สถานีพัฒนาที่ดินจัดกิจกรรมประชุม อบรม สัมมนาน้อยครั้ง และช่วงจัดกิจกรรมตรงกับฤดูกาลเพาะปลูก ในภาพรวมหมอдинอาสาประจำตำบลมีความคิดเห็นต่อปัญหาในระดับปานกลาง

2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอдинอาสาประจำตำบล พบว่าหมอдинอาสาประจำตำบลมีความต้องการใน 8 ประเด็น ดังนี้

(1) การประสานงานและประชาสัมพันธ์ เจ้าหน้าที่ประสานงานกับหมอдинอาสาประจำตำบลอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ สนับสนุนการจัดรายการวิทยุให้หมอдинอาสาพบเกษตรกร สนับสนุนอุปกรณ์และเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์งานพัฒนาที่ดิน

(2) การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมาย เจ้าหน้าที่มอบหมายงานให้หมอдинอาสาประจำตำบลอย่างชัดเจนละเอียดมากที่สุด และติดตามให้คำแนะนำลงพื้นที่พร้อมกับหมอдинอาสาประจำตำบลเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ

(3) การรวบรวมปัญหาและความต้องการของเกษตรกร เจ้าหน้าที่วางแผนการสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ ให้ทันกับความต้องการของเกษตรกร แก้ไขปัญหาเรื่องผลการวิเคราะห์ดินที่ล่าช้าหรือตกหล่นหายไป

(4) การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน เจ้าหน้าที่ร่วมกับหมอдинอาสาประจำตำบลถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรและติดตามให้คำแนะนำแก่เกษตรกรและกลุ่ม เพื่อกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติและใช้จริง พร้อมสนับสนุนด้านวิชาการ แผ่นพับโปสเตอร์และเครื่องมือวิเคราะห์ดินอย่างง่าย

(5) การดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น เจ้าหน้าที่ดูแลกลุ่มให้ทั่วถึงติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง จัดอบรมให้ความรู้แก่กลุ่มและต่อยอดกลุ่มเพื่อพัฒนาเป็นกลุ่มตัวอย่าง สนับสนุนเงินทุน / อุปกรณ์บริหารจัดการกลุ่ม

(6) การเป็นแกนนำเครือข่ายหมอдинอาสา จัดเวทีพบปะระหว่างหมอдинอาสาประจำตำบล สนับสนุนค่ายานพาหนะ ค่าโทรศัพท์ในการประสานงานกับเครือข่าย จัดตั้งกองทุน เงินเดือน สวัสดิการให้กับกลุ่มหมอдинอาสาประจำตำบล

(7) การรายงานผลการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ลงพื้นที่ติดตามการดำเนินงานของหมอดินอาสาประจำตำบลเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ จัดแบบฟอร์มให้กับหมอดินอาสาประจำตำบลเพื่อจัดส่งรายงานต่อสถานี และให้รายงานผลการดำเนินงานทุก ๆ เดือน

(8) การประชุม อบรม สัมมนา จัดประชุม อบรม สัมมนาปีละ 2 ครั้งเป็นอย่างน้อย เปลี่ยนสถานที่จัดอบรมเป็นหมู่บ้านหรือตำบล หลักสูตรอบรม/ประชุม/สัมมนาเป็นความรู้ใหม่ คุงานจากแหล่งเรียนรู้ที่แท้จริง/เอกชน เจ้าหน้าที่หน่วยพัฒนาที่ดินเข้าร่วมกิจกรรมประชุม อบรม สัมมนา และให้ค่าตอบแทน/เบี้ยประชุม/ค่ายานพาหนะที่เหมาะสม

2. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย สามารถอภิปรายประเด็นสำคัญได้ดังนี้

2.1 ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำตำบล

1) **ปัจจัยทางสังคม** หมอดินอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 53.80 ปี เรียนจบชั้นประถมศึกษา มีระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่เฉลี่ย 8.97 ปี มีตำแหน่งเป็นผู้นำชุมชนทางการเกษตร เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ได้รับความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินจากคู่มือพัฒนาที่ดินและเจ้าหน้าที่จากกรมพัฒนาที่ดิน ใช้รถจักรยานยนต์ส่วนตัวในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับสุกัญญา อองวิวิธสุวรรณ (2550: 93 - 98) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบลในพื้นที่ของสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 9 พบว่า หมอดินอาสาประจำตำบลมีอายุเฉลี่ย 51.61 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่มีตำแหน่งทางสังคมและเป็นสมาชิกกลุ่ม และยังสอดคล้องกับเกรียงไกร ไชยโพธิ์ (2552: 62) ศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาในการปฏิบัติงานของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดขอนแก่น พบว่า หมอดินอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่เป็นหมอดินอาสา 8.1 ปี โดยได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัว ใช้รถจักรยานยนต์เป็นพาหนะในการปฏิบัติงาน ได้รับความรู้เกี่ยวกับงานพัฒนาที่ดินจากเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน

2) **ปัจจัยทางเศรษฐกิจ** หมอดินอาสาประจำตำบลประกอบอาชีพทำนา มีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 23.56 ไร่ โดยเป็นพื้นที่ของตนเองเฉลี่ย 18.36 ไร่ พื้นที่เช่าเฉลี่ย 14.95 ไร่ และพื้นที่มีผู้ให้ทำโดยไม่เก็บค่าเช่าเฉลี่ย 7.80 ไร่ รายได้ภาคการเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย 100,371.54 บาท รายได้นอกภาคการเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย 46,117.60 บาท รายจ่ายภาคการเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย 59,730.08 บาท รายจ่ายนอกภาคการเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย

53,934.91 บาท แหล่งเงินทุนทำการเกษตร กู้ธนาคาร/สหกรณ์ มีภาระหนี้สินเฉลี่ย 113,206.15 บาท จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3.11 คน และจำนวนแรงงานจ้างภาคการเกษตรเฉลี่ย 11.55 คน ซึ่งสอดคล้องกับสถิติชุมชน เปรมกิจ (2552: 90 - 91) ศึกษาเรื่องบทบาทของหมอดินอาสาในการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงดินในจังหวัดกาญจนบุรี มีการใช้แรงงานในครัวเรือน 2.97 คน มีอาชีพหลักจากการทำไร่ ส่วนใหญ่มีอาชีพเสริม มีรายได้จากอาชีพหลักเฉลี่ย 139,000 บาท และมีรายได้จากอาชีพเสริมเฉลี่ย 5,450 บาท มีพื้นที่เป็นของตนเองเฉลี่ย 31.78 ไร่ เข้าพื้นที่ผู้อื่นเฉลี่ย 24.60 ไร่ หมอดินอาสาส่วนใหญ่มีหนี้สินกับ ธกส. เป็นหนี้สินที่นำมาใช้ในการประกอบอาชีพหลัก และยังสอดคล้องกับสุกัญญา องคววิวิสุวรร (2550: 93 - 98) พบว่า หมอดินอาสาประจำตำบลมีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 31.46 ไร่ จำนวนแรงงานในการประกอบอาชีพด้านการเกษตรเฉลี่ย 3.45 คน รายได้ครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมาเฉลี่ย 171,259.13 บาท รายจ่ายครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมาเฉลี่ย 108,733.14 บาท หนี้สินเฉลี่ย 126,392.41 บาท

2.2 ปัจจัยอื่น ๆ ในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล

1) **ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล** ประเด็นความรู้ที่หมอดินอาสาประจำตำบลตอบถูกจำนวนมาก ซึ่งเป็นความรู้ในการพัฒนาที่ดินที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวันเป็นประจำ ส่วนประเด็นความรู้ที่หมอดินอาสาประจำตำบลตอบถูกจำนวนน้อย เป็นความรู้วิชาการเฉพาะด้านทางดินจึงยากเกินไปที่จะเข้าใจ ซึ่งจะเข้าใจได้เฉพาะผู้ที่ศึกษาทางด้านนี้โดยตรง ประกอบกับหมอดินอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่เรียนจบเพียงชั้นประถมศึกษา มีอายุมากแล้วจึงมีผลต่อการเรียนรู้และเข้าใจความรู้วิชาการเฉพาะด้านทางดิน

2) **ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล** หมอดินอาสาประจำตำบลมีความภาคภูมิใจในการปฏิบัติงานหมอดินอาสา มีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดินและเป็นตัวแทนของกรมในการพัฒนาที่ดินในพื้นที่ ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านดินและเป็นที่ยอมรับของเกษตรกรในชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่าหมอดินอาสาประจำตำบลเห็นด้วยที่เจ้าหน้าที่ให้การสนับสนุนวัสดุการเกษตรเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในปริมาณและช่วงเวลาที่เหมาะสมเพราะจะทำให้หมอดินอาสาทำงานในพื้นที่ได้ง่ายขึ้น เมื่อมีการถ่ายทอดความรู้ก็จะต้องมีการปฏิบัติ เพื่อให้เกษตรกรในพื้นที่ได้เรียนรู้และปฏิบัติไปด้วย และเกิดการยอมรับเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินในที่สุด

2.3. การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล

1) **จำนวนครั้งในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล** หมอดินอาสาประจำตำบลเป็นตัวแทนของกรมพัฒนาที่ดินในการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาที่ดินใน

พื้นที่จึงถือว่าเป็นตัวกลางในการประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ ซึ่งหมอดินอาสาส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นผู้นำในชุมชน ยิ่งทำให้การประสานงานต่าง ๆ เป็นไปได้ง่ายขึ้น มีเครือข่ายมากขึ้น และหมอดินอาสาประจำตำบลถือเป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้งานพัฒนาที่ดินในพื้นที่ประสบผลสำเร็จ เจ้าหน้าที่จะต้องติดต่อประสานงานหมอดินอาสาในระดับต่าง ๆ ผ่านหมอดินอาสาประจำตำบล จึงทำให้เกิดการติดต่อประสานงานระหว่างหมอดินด้วยกัน เกิดการสื่อสาร การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างเครือข่าย พร้อมทั้งทำหน้าที่ในการรวบรวมปัญหาที่ได้จากพื้นที่ปรึกษากับเจ้าหน้าที่เพื่อกำหนดแนวทางในการป้องกันแก้ไข

การจัดทำแปลงสาธิตจุดเรียนรู้พัฒนาที่ดินในพื้นที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน นำความรู้ที่ได้รับจากคู่มือ เจ้าหน้าที่ จากการอบรม ประชุม สัมมนา แลกเปลี่ยนรู้ระหว่างเครือข่ายหมอดินด้วยกัน มาปรับใช้ให้เข้ากับพื้นที่ โดยได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่และสถานีพัฒนาที่ดินในด้านงบประมาณ และวัสดุการเกษตร ในจุดเรียนรู้หมอดินอาสาประจำตำบลจะทำการสาธิตการผลิต และการใช้ปุ๋ยหมักและปุ๋ยน้ำอินทรีย์ เพื่อเป็นแนวทางให้เกษตรกรในชุมชนนำไปปฏิบัติ หมอดินอาสาประจำตำบลจะต้องรายงานผลการปฏิบัติงานแก่สถานีพัฒนาที่ดินทุกครั้งไป เจ้าหน้าที่จะจัดแบบฟอร์มรายงานต่าง ๆ มาให้หมอดินอาสา โดยพบว่าหมอดินอาสาส่วนใหญ่อ่านออกเขียนได้ เรียนจบชั้นประถมศึกษา รับตำแหน่งหน้าที่ในการเป็นผู้นำชุมชน จึงสามารถจัดทำรายงานได้

2) การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล หมอดินอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่ไม่มีการจัดตั้งศูนย์บริหารงานพัฒนาที่ดินประจำตำบล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะขาดการสนับสนุนจากสถานีพัฒนาที่ดิน เนื่องจากงบประมาณที่ได้ไม่สามารถจัดตั้งศูนย์บริหารงานพัฒนาที่ดินประจำตำบลได้ทุกตำบล และขาดความต่อเนื่องของนโยบายทำให้บางศูนย์ที่เคยจัดตั้งไม่สามารถพัฒนาได้ หมอดินอาสาประจำตำบลให้บริการตรวจวิเคราะห์ดิน แนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาดินในตำบลและให้คำแนะนำการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกพืชตามความเหมาะสมแก่บุคคลเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับ สุกัญญา อองควิวิธสุวรรณ (2550: 93 - 98) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบลในพื้นที่ของสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 9 พบว่า ระดับแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดิน การถ่ายทอดความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินในระดับปานกลาง 4 ประเด็น ได้แก่ การแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาดินในตำบล การแนะนำการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกพืชตามความเหมาะสมของดิน การถ่ายทอดความรู้โดยผ่านสื่อต่าง ๆ และหอกระจายข่าว และการถ่ายทอดความรู้โดยการเป็นวิทยากร

2.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล

1) **ปัญหา** กรมพัฒนาที่ดินหรือสถานีพัฒนาที่ดินมีนโยบายด้านการปฏิบัติงานไม่ต่อเนื่อง ขาดการสนับสนุนข้อมูลข่าวสารด้านการพัฒนาที่ดิน ขาดเงินทุนสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ขาดการจัดกิจกรรมพบปะระหว่างเครือข่ายหมอดินอาสาในระดับต่าง ๆ ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานในพื้นที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล ประกอบด้วยหมอดินอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นผู้นำในชุมชน หรือไม่ก็เป็นผู้นำครอบครัวจึงมีภาระหน้าที่มากมายเมื่อประสบกับปัญหาข้างต้น ทำให้ขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ จึงหันไปทุ่มเทกับงานหลักที่ก่อให้เกิดรายได้หรืองานในตำแหน่งหน้าที่อื่น เพราะเบียดเบียนที่ได้รับไม่คุ้มค่าเมื่อเทียบกับค่าแรงรายวันที่จะได้

เกษตรกรในพื้นที่ไม่เห็นความสำคัญกับปัญหาทรัพยากรดิน และไม่ค่อยยอมรับความสามารถของหมอดินอาสาประจำตำบล ทางกรมพัฒนาที่ดิน สถานี และเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดินจะต้องเร่งให้ความรู้กับหมอดินอาสาประจำตำบลเพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ด้านงานพัฒนาที่ดิน โดยจัดฝึกอบรมให้ความรู้ พาไปศึกษาดูงาน นอกเหนือจากความรู้ที่ได้จากคู่มือที่แจกไปและจากเจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดินเท่านั้น เมื่อหมอดินอาสาประจำตำบลเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถด้านงานพัฒนาที่ดินแล้ว ก็จะเป็นที่ยอมรับของเกษตรกรในชุมชน และหมอดินอาสาสามารถชักจูงให้เกษตรกรในพื้นที่เห็นความสำคัญกับปัญหาทรัพยากรดิน โดยนำความรู้ที่ได้รับจากแหล่งต่าง ๆ มาปรับใช้ ถ่ายทอด ปฏิบัติ และนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ให้เกษตรกรได้เห็นผลและยอมรับปฏิบัติตามในที่สุด และเจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดินจะต้องร่วมกับหมอดินอาสาประจำตำบลในการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินในพื้นที่ เพื่อทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ และเกิดการยอมรับในระดับหนึ่ง เป็นขวัญ กำลังใจและสร้างความเชื่อมั่นให้กับหมอดินอาสาประจำตำบลในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับ เทวินทร์ รวมสุขนิรันดร์ (2546: 54 -52) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของหมอดินอาสาประจำตำบลในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินจังหวัดแพร่ พบว่า ปัญหาของหมอดินอาสาส่วนใหญ่คือ สถานีพัฒนาที่ดินอยู่ไกลจากที่อยู่อาศัย ทำให้การติดต่อประสานงานไม่สะดวก ค่าตอบแทนในการดำเนินงานมีน้อย ไม่ค่อยมีความมั่นใจในการเป็นวิทยากร ไม่ค่อยมีเวลาเพราะทำหน้าที่หลายอย่าง และขาดความร่วมมือจากหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านและเกษตรกร และยังสอดคล้องกับ โสพล ไกยะสินธุ์ (2546: 92 - 95) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลางได้แก่ การขาดเครื่องมือติดต่อสื่อสาร ขาดเอกสารเผยแพร่ในการปฏิบัติงาน ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการทำงานการสาธิต

2) **ข้อเสนอแนะ** หมอдинอาสาประจำตำบลต้องการให้เจ้าหน้าที่ประสานงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยประสานงานล่วงหน้า ลงพื้นที่พร้อมกับหมอдинอาสาประจำตำบล เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและได้รับความร่วมมือ ติดตามให้คำแนะนำเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้กับหมอдинอาสาประจำตำบล สนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์เครื่องมือ ค่าตอบแทน ให้กับหมอдинอาสาประจำตำบลในการดำเนินกิจกรรมอย่างเหมาะสม มีการจัดตั้งกองทุน เงินเดือนหรือสวัสดิการให้กับกลุ่มหมอдинอาสาประจำตำบล ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ควรวางแผนการสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ ให้ทันกับความต้องการของเกษตรกร มีการจัดเวทีพบปะระหว่างหมอдин เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรึกษาหารือเรื่องการค้าเนินงาน ควรจัดประชุม/อบรม/สัมมนาปีละ 2 ครั้งเป็นอย่างน้อย หลักสูตรอบรม/ประชุม/สัมมนาเป็นความรู้ใหม่ โดยเปลี่ยนสถานที่จัดอบรมเป็นในหมู่บ้านหรือตำบล และจัดดูงานในแหล่งเรียนรู้/เอกชน ซึ่งสอดคล้องกับเทวินทร์ รวมสุขนิรันดร์ (2546: 54 -52) ศึกษาเรื่องมีส่วนร่วมของหมอдинอาสาประจำตำบลในการดำเนินงานพัฒนาที่จังหวัดแพร่ พบว่า ข้อเสนอแนะหมอдинอาสาต้องการให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิตตามกิจกรรมต่าง ๆ ของกรมพัฒนาที่ดิน และการเพิ่มค่าตอบแทนในการดำเนินงานให้มากขึ้น รวมถึงการอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้มีขวัญกำลังใจและมั่นใจในการปฏิบัติงานต่อไป และยังสอดคล้องกับโสพล ไกยะสินธุ์ (2546: 92 - 95) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของหมอдинอาสาประจำหมู่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าหมอдинอาสาประจำหมู่บ้านมีความต้องการการสนับสนุนการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ที่สำคัญ ได้แก่ ความต้องการด้านข้อมูลข่าวสารวิชาการและการยอมรับจากสังคม

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้

3.1.1 กรมพัฒนาที่ดินควรจัดอบรมให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่หมอдинอาสาประจำตำบลโดยการเรียน การสอน การอบรม เรื่องที่เข้าใจยาก โดยเฉพาะเรื่องที่เป็นความรู้เฉพาะด้านทางวิทยาศาสตร์สำหรับดินให้เข้าใจง่ายขึ้น

3.1.2 กรมพัฒนาที่ดินและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ควรทำความเข้าใจและกระตุ้นให้หมอдинอาสาประจำตำบลดำเนินการหรือกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ในบทบาทให้เพิ่มมากขึ้น โดยการสนับสนุนปัจจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งสร้างแรงจูงใจทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นการมอบรางวัล การยกย่อง ให้เกียรติ การเชิดชูตัวบุคคลและผลงาน

3.1.3 หมอдинอาสาประจำตำบลขาดช่องทางในการประชาสัมพันธ์และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินผ่านสื่อ รายการวิทยุท้องถิ่น/หอกระจายข่าว ดังนั้นกรมพัฒนาที่ดินและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุนการประชาสัมพันธ์งานพัฒนาที่ดินผ่านรายการวิทยุ ซึ่งจะช่วยให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ครอบคลุมและทั่วถึง ซึ่งแต่ก่อนเคยมีงบประมาณสนับสนุนแต่ปัจจุบันได้หายไป

3.1.4 หมอдинอาสาประจำตำบลเข้าร่วมกิจกรรมคลินิกเคลื่อนที่น้อยมาก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดกิจกรรมคลินิกเฉพาะกิจขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้หมอдинอาสาประจำตำบลได้พบปะและให้บริการแก่เกษตรกรในพื้นที่ เนื่องจากกิจกรรมคลินิกมักจัดขึ้นโดยหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งจะจัดคลินิกใหญ่ 4 ครั้งต่อปีเท่านั้นซึ่งจะเวียนได้ไม่ครบตำบลและอำเภอ

3.1.5 หมอдинอาสาประจำตำบลจัดตั้งกลุ่มดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินขึ้นในพื้นที่ แต่พบว่าไม่มีงบประมาณหรือวัสดุการเกษตรสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มที่ตั้งขึ้นเอง ดังนั้นกรมพัฒนาที่ดินและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนที่เหมาะสมแก่กลุ่มเหล่านี้ ซึ่งก่อตั้งมาจากความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร ไม่ใช่กลุ่มที่มีคำสั่งให้มีการจัดตั้งขึ้น โดยจับชื่อเกษตรกรมาเข้าร่วมโดยไม่ถามความสมัครใจ กลุ่มจึงไม่เข้มแข็ง

3.1.6 การรายงานผลการปฏิบัติงานของหมอдинอาสาประจำตำบลมีความยุ่งยากและซับซ้อนในการกรอก ดังนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะต้องปรับแก้แบบฟอร์มต่าง ๆ ให้สามารถกรอกได้ง่าย สะดวก ไม่ยุ่งยากซับซ้อน พิมพ์ด้วยตัวอักษรที่โตพอสมควร บรรทัดไม่ควรจะมาก เพราะหมอдинอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่อายุมากแล้ว และเจ้าหน้าที่จะต้องนำแบบฟอร์มมามอบให้กับหมอдинอาสาประจำตำบลไว้กรอกเพื่อรายงานผลการปฏิบัติงานด้วย

3.2 ข้อเสนอแนะในการการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการศึกษาการจัดการบริหารเครือข่ายหมอдинอาสาประจำตำบล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของหมอдинอาสาในงานพัฒนาที่ดิน

3.2.2 ควรมีการวิจัยในเรื่องการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอдинอาสาประจำตำบลในจังหวัดอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยครั้งนี้

3.2.3 ควรมีการวิจัยตัวเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานร่วมกับหมอдинอาสาประจำตำบลเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานด้านการพัฒนาที่ดินให้ดียิ่งขึ้น

3.2.4 ควรมีการวิจัยเทคโนโลยีหรือสื่อที่ทันสมัยที่จะส่งผลให้การดำเนินงานด้านการพัฒนาที่ดินของหมอдинอาสาประจำตำบลมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2527) *จิตสังคม* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร

กรมพัฒนาที่ดิน (2546) *คู่มือการพัฒนาหมอดินอาสาปี 2547 สำหรับเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน*
กรุงเทพมหานคร กองแผนงาน กรมพัฒนาที่ดิน

_____ . (2553) *คู่มือการพัฒนาที่ดินสำหรับหมอดินอาสาและเกษตรกร* กรุงเทพมหานคร
กองแผนงาน กรมพัฒนาที่ดิน

_____ . “ฐานข้อมูลประวัติหมอดินอาสา กรมพัฒนาที่ดิน” ออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 8 สิงหาคม 2554
จาก http://mordin.idd.go.th/Report_ByRegion.aspx

_____ . “ภารกิจหลักของกรมพัฒนาที่ดิน” ออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 5 สิงหาคม 2554 จาก
http://www.idd.go.th/idd/Link-Suggest/suggest_duty.html

กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดเชียงราย “บรรยายสรุปจังหวัดเชียงรายประจำปี
2553” ค้นคืนวันที่ 1 สิงหาคม 2554 จาก

http://www.chiangrai.net/cpoc/2011/blog/File_Upload/fileID-8.pdf

เกรียงไกร ไชยโพธิ์ (2552) “การศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาในการปฏิบัติงานของหมอดินอาสาประจำ
ตำบลในจังหวัดขอนแก่น” การศึกษาอิสระ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริม
การเกษตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นคืนวันที่ 8 กันยายน 2554 จาก

https://vpn.stou.ac.th/+CSCO+00756767633A2F2F6771702E67756E767976662E62652E6775+/+tdc/-CSCO-30--search_result.php

ขวัญเดือน พุทธหน่อแก้ว (2542) “บทบาทของกลุ่มเกษตรกรในการพัฒนาการผลิตลำไยในจังหวัดเชียงใหม่
และลำพูน” วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาส่งเสริม
การเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นคืนวันที่ 7 สิงหาคม 2554 จาก

https://vpn.stou.ac.th/+CSCO+00756767633A2F2F6771702E67756E767976662E62652E6775+/+tdc/-CSCO-30--search_result.php

งามพิศ สัตย์สงวน (2538) *หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ธรรมสภา

“จังหวัดเชียงราย” ค้นคืนวันที่ 10 สิงหาคม 2554 จาก <http://th.wikipedia.org/wiki>

จิตติชญาณ์ เปรมกิจ (2552) “บทบาทของหมอดินอาสาในการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงดินใน
จังหวัดกาญจนบุรี” วิทยานิพนธ์ ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร)

สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (ออนไลน์)

สาระสังเขป ค้นคืนวันที่ 5 สิงหาคม 2554 จาก

https://vpn.stou.ac.th/+CSCO+00756767633A2F2F6771702E67756E767976662E62652E6775+/+tdc/-CSCO-30--search_result.php

เดิมศักดิ์ สุวรรณประเทศ (2521) *สังคมวิทยาเบื้องต้น* พิษณุโลก ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม

ถวิล ธาราโกชน (2526) *จิตวิทยาสังคม* กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์

เทวินทร์ รวมสุขนิรันดร์ (2546) “การมีส่วนร่วมของหมอดินอาสาประจำตำบลในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินจังหวัดแพร่” วิทยานิพนธ์ ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร) สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นคืนวันที่ 10 สิงหาคม 2554 จาก

https://vpn.stou.ac.th/+CSCO+00756767633A2F2F6771702E67756E767976662E62652E6775+/+tdc/-CSCO-30--search_result.php

ธนู เสณีย์ (2541) “การปฏิบัติงานหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านของกรมพัฒนาที่ดินในการอนุรักษ์ดินและน้ำ จังหวัดน่าน” การค้นคว้าแบบอิสระ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นคืนวันที่ 10 สิงหาคม 2554 จาก

https://vpn.stou.ac.th/+CSCO+00756767633A2F2F6771702E67756E767976662E62652E6775+/+tdc/-CSCO-30--search_result.php

ธวัชชัย กฤตธีรชนันต์ (2552) “การพัฒนาศักยภาพของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่เพื่อพัฒนาทรัพยากรดิน: กรณีศึกษา อำเภอยะโยค จังหวัดกาญจนบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นคืนวันที่ 10 สิงหาคม 2554 จาก

https://vpn.stou.ac.th/+CSCO+00756767633A2F2F6771702E67756E767976662E62652E6775+/+tdc/-CSCO-30--search_result.php

นริตา ไตรสรณกุล (2546) “บทบาทของกลุ่มสตรีทำงานพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาบ้านนา ตำบลภูเงิน อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ราชบัณฑิตยสถาน (2546) *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542* กรุงเทพมหานคร ศิริวัฒนาอินเตอร์พรีน

สมนึก คงชู (2552) “การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในอำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง” วิทยานิพนธ์ปริญญา

เกษตรศาสตรมหาบัณฑิตส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นคืนวันที่ 10 สิงหาคม 2554 จาก
https://vpn.stou.ac.th/+CSCO+00756767633A2F2F6771702E67756E767976662E62652E6775++/tdc/-CSCO-30--search_result.php

สำนักนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน ส่วนวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดินที่ 1 กรมพัฒนาที่ดิน “สภาพการใช้ที่ดิน
จังหวัดเชียงราย ปี 2552” ค้นคืนวันที่ 5 กันยายน 2554 จาก
http://olp101.idd.go.th/luse1/web_lu/Lu_52/Lu52_N/chiangrai52.htm

สำนักเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ “แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติฉบับที่10 ออนไลน์” ค้นคืนวันที่ 3 สิงหาคม 2554 จาก
http://www.cpd.go.th/download/plan/plan_coop10_50-54.pdf

สุกัญญา องควิวิธสุวรรณ (2550) “การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล
ในพื้นที่ของสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 9” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
(ส่งเสริมการเกษตร) สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
(ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นคืนวันที่ 5 สิงหาคม 2554 จาก
https://vpn.stou.ac.th/+CSCO+00756767633A2F2F6771702E67756E767976662E62652E6775++/tdc/-CSCO-30--search_result.php

โสพล ไกยะสินธุ์ (2546) “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน
ในจังหวัดร้อยเอ็ด” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร)
สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (ออนไลน์)
สาระสังเขป ค้นคืนวันที่ 7 สิงหาคม 2554 จาก
https://vpn.stou.ac.th/+CSCO+00756767633A2F2F6771702E67756E767976662E62652E6775++/tdc/-CSCO-30--search_result.php

“หมอดินอาสาและเครือข่าย” ค้นคืนวันที่ 5 กันยายน 2554 จาก
http://sql.idd.go.th/mordin/procedure_mordin/A02.mordin-network.pdf

อังกาบ กอศรีพร (2525) *สังคมวิทยาเบื้องต้น* เชียงใหม่ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อุทัย หิรัญโต (2526) *สารานุกรมศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์* (การบริหารรัฐกิจ) กรุงเทพมหานคร
โอเดียน สโตร์

Allport, Gordon W. (1977) *Pattern and Growth in 69 Personality* . New York: Holt Rinehart and
Winston.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สืบช่วยธรรมมาภิบาล

เลขที่แบบสัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์สำหรับงานวิจัย

เรื่อง

การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา คำตอบในแบบสัมภาษณ์นี้จะนำไปใช้เพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านกรุณาตอบคำถามทุกข้อตามความเป็นจริง และตามความคิดเห็นของท่าน

2. เลขที่สัมภาษณ์มีไว้เพื่อการติดตามแบบสัมภาษณ์เท่านั้น

3. แบบสัมภาษณ์นี้ประกอบด้วย 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำตำบล

ตอนที่ 2 ปัจจัยอื่น ๆ ในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำ

ตำบล ตอนที่ 3 การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในปี 2554

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล

4. คำแนะนำสำหรับผู้สัมภาษณ์

ผู้สัมภาษณ์อ่านคำถามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ฟังและให้ผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมายถูกในวงเล็บ

(✓) หน้าข้อความที่ต้องการและหรือเติมข้อความลงในช่องว่างของแต่ละคำถามเพื่อให้ได้

ความหมายที่สมบูรณ์

ตอนที่ 1 ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำตำบล

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง (.....) หน้าข้อความที่ต้องการและเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดให้

1.1 ปัจจัยทางสังคม

1. เพศ (.....) 1. ชาย (.....) 2. หญิง	☐	A11		
2. อายุ..... ปี	☐	A12		
3. ระดับการศึกษา	☐	A13		
(.....) 1. ไม่ได้รับการศึกษา (.....) 5. ประกาศนียบัตรวิชาชีพ				
(.....) 2. ประถมศึกษา (.....) 6. ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง				
(.....) 3. มัธยมศึกษาตอนต้น (.....) 7. ปริญญาตรี				
(.....) 4. มัธยมศึกษาตอนปลาย (.....) 8. สูงกว่าปริญญาตรี (ระบุ).....				
4. ศาสนา				
(.....) 1. พุทธ (.....) 2. คริสต์ (.....) 3. อิสลาม (.....) 4. อื่นๆ (ระบุ).....	☐	A14		
5. สถานภาพ				
(.....) 1. โสด (.....) 2. สมรส (.....) 3. หย่าร้าง/หม้าย (.....) 4. อื่นๆ (ระบุ).....	☐	A15		
6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน	☐	A16		
7. การเข้ามาเป็นหมอดินอาสาประจำตำบล	☐	A17		
(.....) 1. สมัครด้วยตนเอง (.....) 4. ผู้นำชุมชนเสนอแต่งตั้ง				
(.....) 2. เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินคัดเลือก (.....) 5. อื่นๆ (ระบุ).....				
(.....) 3. เกษตรกรเสนอแต่งตั้ง				
8. ระยะเวลาการปฏิบัติงานหมอดินตำบล.....ปี	☐	A18		
9. การเป็นผู้นำในชุมชน	☐	A19		
(.....) 1. ไม่เป็น	☐	A191		
(.....) 2. เป็นตำแหน่ง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	☐	A192		
(.....) 2.1 กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน (.....) 2.5 คณะผู้บริหารอบต./เทศบาล	☐	A1921	☐	A1925
(.....) 2.2 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน/สารวัตรกำนัน (.....) 2.6 ผู้นำทางการเกษตร	☐	A1922	☐	A1926
(.....) 2.3 อสม. (.....) 2.7 ผู้นำทางศาสนา	☐	A1923	☐	A1927
(.....) 2.4 สมาชิกอบต./เทศบาล (.....) 2.8 อื่นๆ(ระบุ).....	☐	A1924	☐	A1928

10. การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กร/สถาบันต่าง ๆ A110
 (.....) 1. ไม่เป็น A1101
 (.....) 2. เป็น (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) A1102
 (.....) 2.1 สหกรณ์การเกษตร (.....) 2.7 วิสาหกิจชุมชน A11021 A11027
 (.....) 2.2 สหกรณ์นอกภาคการเกษตร (.....) 2.8 สมาคม/กองทุนฟื้นฟูเกษตรกร A11022 A11028
 (.....) 2.3 กลุ่มเกษตรกร (.....) 2.9 กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน A11023 A11029
 (.....) 2.4 กลุ่มส่งเสริมอาชีพการเกษตร (.....) 2.10 สมาชิก/ลูกค้า ธกส. A11024 A110210
 (.....) 2.5 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร/กลุ่มสตรี (.....) 2.11 กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน A11025 A110211
 (.....) 2.6 กลุ่มยุวเกษตรกร (.....) 2.12 อื่น ๆ (ระบุ) A11026 A110212
11. แหล่งที่มาของการได้รับความรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน A111
 (.....) 1. ไม่มี A1111
 (.....) 2. มี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) A1112
 (.....) 2.1 วิทยุ (.....) 2.8 อินเทอร์เน็ต A11121 A11128
 (.....) 2.2 โทรทัศน์ (.....) 2.9 โทรศัพท์ A11122 A11129
 (.....) 2.3 เอกสารทางวิชาการ/วารสาร (.....) 2.10 จดหมายข่าว A11123 A111210
 (.....) 2.4 คู่มือพัฒนาที่ดิน (.....) 2.11 ศึกษาดูงาน/นิทรรศการ A11124 A111211
 (.....) 2.5 เจ้าหน้าที่จากกรมพัฒนาที่ดิน (.....) 2.12 ประชุม/อบรม/สัมมนา A11125 A111212
 (.....) 2.6 ห้องสมุดประชาชน (.....) 2.13 เพื่อนหมอดินอาสา A11126 A111213
 (.....) 2.7 หนังสือพิมพ์ (.....) 2.14 อื่น ๆ (ระบุ)..... A11127 A111214
12. พาหนะเดินทางสำหรับการปฏิบัติงานของหมอดินอาสา A112
 (.....) 1. ไม่มี A1121
 (.....) 2. มี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) A1122
 (.....) 2.1 รถยนต์/รถจักรยานยนต์โดยสาร (.....) 2.4 รถจักรยานส่วนตัว A11221 A11224
 (.....) 2.2 รถยนต์ส่วนตัว (.....) 2.5 ยานพาหนะของทางราชการ A11222 A11225
 (.....) 2.3 รถจักรยานยนต์ส่วนตัว (.....) 2.6 อื่น ๆ (ระบุ)..... A11223 A11226

1.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

- 1.อาชีพในครัวเรือน A21
 (.....) 1. ทำนา (.....) 7. ประมง A211 A 217
 (.....) 2. ทำสวนยางพารา (.....) 8. ปศุสัตว์ A212 A 218
 (.....) 3. ทำสวน ไม้ผล/ไม้ยืนต้น (.....) 9. ปศุสัตว์ปีก/พืชไร่ A213 A 219
 (.....) 4. รับเงินเดือนประจำ (.....) 10. รับจ้างทั่วไป A214 A 2110

- (....) 5. รั้งจ้างทางการเกษตร (....) 11. อื่น ๆ ระบุ.... A215 A 2111
- (....) 6. ประกอบธุรกิจการค้า/ก่อสร้าง A216
2. ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด จำนวน.....ไร่ A22
3. ลักษณะการถือครองพื้นที่ทำการเกษตร A23
- พื้นที่ของตนเอง จำนวน.....ไร่ A231
- พื้นที่เช่า จำนวน.....ไร่ A232
- พื้นที่มีผู้ให้ทำโดยไม่เก็บค่าเช่า จำนวน.....ไร่ A233
- 4.จำนวนรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา (ปี 2554) A24
- รายได้ภาคการเกษตร จำนวน .....บาท/ปี A241
- รายได้นอกภาคการเกษตร จำนวน .....บาท/ปี A242
5. รายจ่ายทั้งหมดของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา (ปี 2554) A25
- รายจ่ายภาคการเกษตร จำนวน .....บาท/ปี A251
- รายจ่ายนอกภาคการเกษตร จำนวน .....บาท/ปี A252
6. แหล่งเงินทุนทำการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) A26
- (....) 1. ของตนเอง (....) 5. กองทุนต่างๆ A261 A265
- (....) 2. ญาติพี่น้อง (....) 6. กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน A262 A266
- (....) 3. เพื่อนบ้าน (....) 7. กู้ยืมทุน A263 A267
- (....) 4. กู้ธนาคาร/สหกรณ์ (....) 8. อื่น ๆ (ระบุ)..... A264 A268
- 7.ภาระหนี้สิน (ปี 2554) A27
- (....) 1. ไม่มี (....) 2. มี ประมาณ.....บาท A271 A272
- 8.จำนวนแรงงานในครัวเรือน (ปี 2554) จำนวน..... คน A28
- 9.จำนวนแรงงานจ้างภาคการเกษตร (ปี 2554) จำนวน..... คน A29

ตอนที่ 2 ปัจจัยอื่น ๆ ในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล

2.1 ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล

คำชี้แจงโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างที่เห็นว่าข้อความในแต่ละประเด็นความรู้มีความถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง

ประเด็นความรู้	ความคิดเห็น		รหัส
	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง	
1. ดินมีส่วนประกอบดังนี้ ส่วนที่เป็นของแข็ง 50% น้ำ 25% อากาศ 20% และอินทรีย์วัตถุ 5%			☐ B11
2. การใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงควรใช้คู่กับปุ๋ยอินทรีย์			☐ B12
3. การปรับปรุงดินโดยใช้พืชปุ๋ยสดเหมาะสำหรับพื้นที่ทำการเกษตรที่มีเนื้อที่มาก ๆ เช่น ข้าว			☐ B13
4. น้ำหมักสมุนไพรไล่แมลงได้มาจากการใช้สมุนไพรหมักร่วมกับสารเร่ง พด. 7			☐ B14
5. ดินทรายเป็นดินที่มีโครงสร้างไม่เหมาะสมในการปลูกพืช วิธีการปรับปรุงดินทรายทำได้โดยการเพิ่มอินทรีย์วัตถุลงไป			☐ B15
6. การเผาตอซังเป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน			☐ B16
7. ดินที่มีปัญหาการชะล้างพังทลายสามารถป้องกันได้โดยการปลูกหญ้าแฝก			☐ B17
8. เศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น ฟางข้าว ใบไม้ สามารถนำมาทำปุ๋ยหมักได้โดยใช้หมักร่วมกับสารเร่ง พด. 2			☐ B18
9. อินทรีย์วัตถุเป็นตัวควบคุมคุณสมบัติของดินทั้งสามด้านคือด้านกายภาพ เคมี และชีวภาพ			☐ B19
10. การเก็บตัวอย่างดินเพื่อวิเคราะห์ควรเก็บเฉพาะบริเวณใดบริเวณหนึ่งของแปลงเพียงจุดเดียวเท่านั้น			☐ B110

ประเด็นความรู้	ความคิดเห็น		รหัส
	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง	
11. ระยะเวลาที่เหมาะสมในการไถกลบพืชปุ๋ยสดคือช่วงที่พืชออกดอก จะทำให้ได้น้ำหนักสดและปริมาณธาตุอาหารสูง			☐ B111
12. ดินกรดหรือดินเปรี้ยวสามารถแก้ไขโดยการใช้อยิปซัมลดความรุนแรงของกรดในดิน			☐ B112
13. การใช้ปุ๋ยอินทรีย์น้ำที่ถูกต้องไม่ต้องเจือจางเพราะจะทำให้ประสิทธิภาพของปุ๋ยลดลง			☐ B113
14. หอยเชอรี่ ปลา สามารถนำมาทำปุ๋ยอินทรีย์น้ำโดยหมักร่วมกับสารเร่ง พด. 1			☐ B114
15. ความเป็นกรดต่างของดินมีผลต่อการละลายธาตุอาหารในดินให้อยู่ในรูปที่พืชนำไปใช้ได้			☐ B115

2.2 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างตามความคิดเห็นของท่าน

โดย 1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2 = ไม่เห็นด้วย 3 = ไม่แน่ใจ 4 = เห็นด้วย 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น					รหัส
	1	2	3	4	5	
1. งานหมอดินอาสาฯ						☐ B21
1.1 มีความภาคภูมิใจในการทำหน้าที่หมอดินตำบล						☐ B211
1.2 เพิ่มโอกาสในการพัฒนาตนเอง						☐ B212
1.3 เป็นตัวแทนของกรมพัฒนาที่ดินในด้านการพัฒนาที่ดินในตำบล						☐ B213
1.4 ผลตอบแทนที่ได้รับจากการเป็นหมอดินอาสาประจำตำบลคุ้มค่ากับงานที่ทำ						☐ B214
1.5 เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมเผยแพร่ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินในตำบล						☐ B215

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น					รหัส
	1	2	3	4	5	
2. เจ้าหน้าที่/สถานีพัฒนาที่ดิน ฯ						☐ B22
2.1 การกำหนดนโยบายให้มีกองทุนช่วยเหลือหมอดิน						☐ B221
2.2 การสนับสนุนวัสดุการเกษตรเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในปริมาณและช่วงเวลาที่เหมาะสม ได้แก่						☐ B222
1. สารเร่งพด. 1 - 7						☐ B2221
2. เมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด						☐ B2222
3. กล้าหญ้าแฝก						☐ B2223
4. เครื่องมือตรวจวิเคราะห์ดิน						☐ B2224
5. โปสเตอร์ แผ่นพับ เอกสารคำแนะนำ						☐ B2225
6. กิจกรรมการฝึกอบรม/ศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้						☐ B2226
7. ปุ๋ยชีวภาพ โคโลไมท์						☐ B2227
2.3 การปฏิบัติงานกับหมอดินอาสา						☐ B223
1. การติดตามดูแลให้คำปรึกษาหมอดินอาสาอย่างต่อเนื่อง						☐ B2231
2. การสร้างขวัญและกำลังใจให้กับหมอดินอาสา						☐ B2232
3. การให้การยกย่อง ให้เกียรติและยอมรับหมอดินอาสา						☐ B2233
4. การจัดหาแหล่งเงินทุนในการทำกิจกรรมด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่หมอดินอาสา						☐ B2234
3. ชุมชน						☐ B23
3.1 การยอมรับหมอดินอาสาจากเกษตรกรในชุมชน						☐ B231
3.2 หมอดินอาสาได้รับความร่วมมือจากเกษตรกรและหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน						☐ B232
3.3 ผู้นำชุมชนระดับต่าง ๆ ให้การยอมรับหมอดินอาสา						☐ B233
3.4 ชุมชนเห็นความสำคัญในการปฏิบัติงานของหมอดินอาสา						☐ B234

ตอนที่ 3 การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในปี 2554

3.1 จำนวนครั้งในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องเพียงช่องเดียวในแต่ละข้อ

บทบาทหน้าที่	การดำเนินงาน (ครั้ง)					รหัส
	0	1	2	3	มากกว่า 3	
1. การประสานงานและประสัมพันธ์						☐ C11
1.1 ติดต่อนัดหมายกับหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านและเกษตรกรเพื่อมารับบริการด้านการพัฒนาที่ดิน						☐ C111
1.2 ประสานงานระหว่างหน่วยงานในตำบลและสถานีพัฒนาที่ดิน						☐ C112
1.3 แจงข้อมูล ข่าวสารความเคลื่อนไหวและทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้านการพัฒนาที่ดิน						☐ C113
1.4 แจกเอกสารแผ่นพับและโปสเตอร์						☐ C114
1.5 ประชาสัมพันธ์ด้านการพัฒนาที่ดินผ่านรายการวิทยุท้องถิ่น/หอกระจายข่าว						☐ C115
2. การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมาย						☐ C12
2.1 งานคลินิกเคลื่อนที่						☐ C121
2.2 จัดทำแปลงสาธิตจุดเรียนรู้การพัฒนาที่ดินประจำตำบล						☐ C122
3. การรวบรวมข้อมูลปัญหาและความต้องการของเกษตรกร						☐ C13
3.1 สสำรวจข้อมูล ปัญหาและความต้องการด้านการพัฒนาที่ดินของเกษตรกรในพื้นที่						☐ C131
3.2 รวบรวมปัญหาที่ได้จากพื้นที่นำไปปรึกษาเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน						☐ C132

บทบาทหน้าที่	การดำเนินงาน (ครั้ง)					รหัส
	0	1	2	3	มากกว่า 3	
4. การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน						☐ C14
4.1 โดยการสาธิต						☐ C141
1. สาธิตการผลิตและการใช้ปุ๋ยหมักและปุ๋ยน้ำอินทรีย์						☐ C1411
2. สาธิตการผลิตและการใช้สารเร่ง พด. 1 -7						☐ C1412
3. สาธิตการใช้พืชปุ๋ยสด						☐ C1413
4. สาธิตการอนุรักษ์ดินและน้ำโดยใช้หญ้าแฝก						☐ C1414
5. สาธิตการไถกลบตอซังหลังการเก็บเกี่ยว						☐ C1415
6. สาธิตการใช้วัสดุทางการเกษตรปรับปรุงดิน ปุ๋ยคอก ไคโลไมท์						☐ C1416
4.2 โดยการเป็นวิทยากร						☐ C142
4.3 โดยผ่านสื่อต่าง ๆ /หอกระจายข่าว						☐ C143
5. การดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น						☐ C15
5.1 การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์						☐ C151
5.2 การจัดตั้งกลุ่มดำเนินกิจกรรมด้านการพัฒนาที่ดิน						☐ C152
6. การเป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสา						☐ C16
6.1การติดต่อประสานงานแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การถ่ายทอดความรู้ระหว่างเครือข่าย						☐ C161
6.2 กิจกรรมพบปะปรึกษาหารือระหว่างเครือข่ายในระดับต่าง ๆ						☐ C162
7. การรายงานผลการปฏิบัติงาน						☐ C17
7.1 รายงานผลการปฏิบัติงานของหมอดินอาสาประจำตำบลแก่สถานีพัฒนาที่ดิน						☐ C171
7.2 ส่งรายชื่อเกษตรกรที่ขอรับการสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดินตามแบบฟอร์มให้กับสถานีพัฒนาที่ดิน						☐ C172

บทบาทหน้าที่	การดำเนินงาน (ครั้ง)					รหัส
	0	1	2	3	มากกว่า 3	
8. การประชุม อบรม สัมมนา						☐ C18
8.1 เข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา กับเจ้าหน้าที่/สถานีพัฒนาที่ดิน						☐ C181
8.2 เข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเพื่อวางแผนการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาที่ดิน						☐ C182
8.3 เข้าร่วมประชุมกับ อบต. / เทศบาล เพื่อจัดทำแผนพัฒนาทรัพยากรดินระดับตำบล						☐ C183

- 3.2 การเป็นตัวแทนกรมพัฒนาที่ดินประจำ สบกด. (....) ไม่เป็น (....) เป็น C2
- 3.3 การจัดตั้งศูนย์บริการงานพัฒนาที่ดินประจำตำบล (....) ไม่มีการจัดตั้ง (....) มีการจัดตั้ง C3
- 3.4 การบริการตรวจวิเคราะห์ดินพร้อมให้คำแนะนำในตำบล จำนวน ..... ราย C4
- 3.5 การแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหของดินในตำบล แก่บุคคลเป้าหมาย จำนวน .....ราย C5
- 3.6 การแนะนำการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกพืชตามความเหมาะสมแก่บุคคลเป้าหมาย จำนวน .....ราย C6

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบล

4.1 ปัญหา

โปรดแสดงความคิดเห็นว่าประเด็นปัญหาต่อไปนี้ เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานของหมอดินอาสาประจำตำบลมากน้อยเพียงใด ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตามระดับปัญหาดังต่อไปนี้

โดย 1 = น้อยที่สุด   2 = น้อย   3 = ปานกลาง   4 = มาก   5 = มากที่สุด

บทบาทหน้าที่	ระดับของปัญหา					รหัส
	1	2	3	4	5	
1. การประสานงานและประชาสัมพันธ์						☐ D11
1.1 ขาดการสนับสนุนข้อมูลข่าวสารวิชาการด้านการพัฒนาที่ดินที่ต่อเนื่อง						☐ D111
1.2 ขาดเครื่องมือติดต่อสื่อสาร						☐ D112
1.3 อื่น ๆ (ระบุ).....						☐ D113
2. การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมาย						☐ D12
2.1 บทบาทหน้าที่ภารกิจของหมอดินอาสาประจำตำบลมีมากเกินไป						☐ D121
2.2 นโยบายด้านการปฏิบัติงานไม่ต่อเนื่อง						☐ D122
2.3 อื่น ๆ (ระบุ).....						☐ D123
3. การรวบรวมปัญหาและความต้องการของเกษตรกร						☐ D13
3.1 หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านและเกษตรกรในพื้นที่ไม่ค่อยให้ความร่วมมือ						☐ D131
3.2 เกษตรกรในพื้นที่ไม่เห็นความสำคัญกับปัญหาด้านทรัพยากรดิน						☐ D132
3.3 อื่น ๆ (ระบุ).....						☐ D133

บทบาทหน้าที่	ระดับของปัญหา					รหัส
	1	2	3	4	5	
4. การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน						☐ D14
4.1 เกษตรกรไม่ค่อยยอมรับในความสามารถของหมอดินอาสา						☐ D141
4.2 ไม่มีความรู้เพียงพอในการปฏิบัติงาน						☐ D142
4.3 อื่น ๆ (ระบุ).....						☐ D143
5. การดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น						☐ D15
5.1 กลุ่มไม่เข้มแข็ง ประสบปัญหาในการบริหารจัดการกลุ่ม						☐ D151
5.2 ขาดเงินทุนสนับสนุนกิจกรรมกลุ่ม						☐ D152
5.3 อื่น ๆ (ระบุ).....						☐ D153
6. การเป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสา						☐ D16
6.1 ขาดการประสานงานระหว่างเครือข่าย						☐ D161
6.2 ขาดการจัดกิจกรรมพบปะปรึกษาหารือระหว่างเครือข่ายในระดับต่าง ๆ						☐ D162
6.3 อื่น ๆ (ระบุ).....						☐ D163
7. การรายงานผลการปฏิบัติงาน						☐ D17
7.1 การกรอกมีความยุ่งยาก และมีรายละเอียดมากเกินไป						☐ D171
7.2 มีหลายแบบฟอร์มเกินไป						☐ D172
7.3 ไม่มีเวลาจัดทำรายงาน						☐ D173
7.4 อื่น ๆ (ระบุ).....						☐ D174
8. การประชุม อบรม สัมมนา						☐ D18
8.1 สถานีพัฒนาที่ดินจัดกิจกรรมประชุม อบรม สัมมนา น้อยครั้ง						☐ D181
8.2 ช่วงจัดกิจกรรมตรงกับฤดูกาลเพาะปลูก						☐ D182
8.3 เบียดเบียนการประชุม อบรม สัมมนา ไม่คุ้มค่าเมื่อเทียบกับค่าแรงรายวันที่จะได้						☐ D183
8.4 อื่น ๆ (ระบุ).....						☐ D184

4.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะหากต้องการให้หมอดินอาสาประจำตำบลปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

1. ด้านการประสานงานและประชาสัมพันธ์

.....

.....

2. ด้านการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมาย

.....

.....

3. การรวบรวมปัญหาและความต้องการของเกษตรกร

.....

.....

4. การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน

.....

.....

5. การดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น

.....

.....

6. การเป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสา

.....

.....

7. การรายงานผลการปฏิบัติงาน

.....

.....

8. การประชุม อบรม สัมมนา

.....

.....

ขอขอบพระคุณผู้ตอบแบบสอบถามเป็นอย่างยิ่ง

นางสาวอรรณ จินะใจหาญ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวอรวรรณ จินะใจหาญ
วัน เดือน ปีเกิด	30 มกราคม 2527
สถานที่เกิด	อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปี 2549
สถานที่ทำงาน	สถานีพัฒนาที่ดินเชียงราย ตำบลนางแล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
ตำแหน่ง	นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ

